

אבי

יהודה כהן - חלוץ העליה השלישית

אבי

יהודה כהן - חלוץ העליה השלישית

נולד: ב- 5 לספטמבר 1899
א' תשרי ה'תר"ס
נפטר: ב- 1 לאוקטובר 1979
י' תשרי ה'תש"מ

לצדוק
אישי, חברי ורעי
באהבה ובתודה על
ההבנה והתמיכה

אבי

יהודה כהן – חלוץ העלייה השלישית

איסוף וארגון החומר : יונה מגל
כתיבה ועריכה : שלומית יהלום וחיה שריג
הוצאה לאור : "בשביל החיים"
טל : 9886944 – 04
www.bishvil.co.il

נדפס בישראל
תשס"ט 2010

לזכר הוריי באהבה ובגעגועים

כי יש חיי עם בתוך חיי
האיש וחיי האשה
ואלה דברים אשר אין לחדש
בם הרבה ואין להכחישם.

מתוך חגיגת קיץ – נתן אלתרמן

תוכן עניינים

9	מבוא
11	גלגולו של יומן
14	תולדות
25	גליציה – רקע היסטורי
27	חינוך, לימודים ועבודה
32	פעילות בתנועת "החלוץ" והכנה לעליה
40	האחיות והאחים של אבי
48	העלייה לארץ-ישראל
59	הכרות עם משפחת ברסלר
70	נישואים והקמת משפחה
76	תל-אביב – חיפה – תל-אביב
88	בית קבע
95	איש פעיל היה
124	השהות בבאר-שבע והשיבה הביתה
128	איננו עוד
133	הבנות לבית משפחת כהן
145	הביקור שלי באוקראינה – יולי 2005
148	אחרית דבר

מבוא

"בלי סיפורם של הנשכחים לא תהיה ההיסטוריה שלמה"

(אניטה שפירא)

עברו מעל שלושה עשורים מיום מותו של אבי – יהודה כהן.

שנים רבות התלבטתי כיצד להנציח את זכרו;

הוא היה אדם "מן היישוב". הרעיון הציוני כבש את לבו עוד בנעוריו בגליציה המזרחית. בתום מלחמת העולם הראשונה, לאחר שהתייתם משני הוריו, בנפתולי גוף ונפש, הגיע לחוף הארץ הנכספת.

חלוץ ברמ"ח אבריו, אחד מיני רבים של ראשית העלייה השלישית, שהניחה את המסד לבניית יישוב יהודי בארץ-ישראל ובהמשך תרמה להקמתה וביסוסה של מדינת ישראל.

החלטתי להנציח את זכרו בהוצאת ספר המבוסס על קטעים מיומנים שכתב בצעירותו בעיר דרוהוביץ' שבגליציה, ממנה עלה ארצה בראשית ינואר שנת 1922 והמשיך לכתוב גם בשנים הראשונות לעלייתו. בנוסף, נעזרתי ב"ספר זיכרון לקהילות קודש דרוהוביץ' - בוריסלב והסביבה" תשי"ט-1959 וב"אנציקלופדיה לחלוצי היישוב ובוניו" מאת דוד תדהר.

הספר כולל בתוכו גם כתובים אחרים שלו, שמצאנו יחד עם יומניו בעיזבונו, פרסומים שונים מתקופת פעילותו הציבורית, החל מעלייתו ארצה ועד שנותיו האחרונות, במוסדות "ההסתדרות הכללית של העובדים" ומפעילותו במפלגת פועלי ארץ-ישראל ובארגונים אחרים.

מאחר ויומניו מהתקופה טרם עלייתו ארצה כתובים באידיש, או בגרמנית גוטית, לא הצלחנו לפענח את כל הכתוב, בעיקר מפאת התפוררות הדפים. גם לא נותרו בני משפחה ואנשי דורו מהם ניתן היה לקבל מידע.

הרגשתי צורך וגם חובה, להירתם למשימה, שלא היתה קלה כלל וכלל. ליקטתי טיפין-טיפין את החומר ובעזרתן של חיה ושלומית, עורכות הספר, הצלחתי להגשים את המשימה. להגשים – אך לא להשלים.

בתקופה הארוכה של איסוף החומר, עיבודו וכל התהליך עד צאתו לאור, הרגשתי קירבה עזה לאבי ולמדתי עובדות חדשות על חייו שלא היו ידועות לי. היה לי קשה לקבל את העובדה שהגענו לסיום כתיבת הספר ולא רציתי להיפרד ממנו.

חשתי החמצה גדולה בכך שבמשך שנות חייו לא היו לנו, בנותיו, שיחות יזומות עמו על ילדותו, על נעוריו ועל מהלך חייו בארץ. אולי היה זה משום שלא היינו קשובות ורגישות די הצורך כאשר רצה לספר. היו אמנם שיחות אקראיות פה ושם, אך לא בצורה מסודרת. לא יכולנו להכיל את התרגשותו כאשר הזכיר את הוריו שמתו צעירים והדמעות שעלו בעיניו. כשהתחיל לספר קטענו אותו בדברי ניחומים. לכן, לא הצלחנו לבנות תמונה שלמה של חייו.

צר לי במיוחד, שמעולם לא סיפר לנכדיו את קורותיו, והזיכרון שלהם ממנו שטחי ורק מתקופה מאוחרת בחייו. אני מקווה שהספר משרטט נכונה את דמותו.

יונה מגל

גלגולו של יומן

אוקטובר 1979. יומיים חלפו מאז ליוונו את אבא למנוחת עולמים. אמא שוכבת במיטתה בחדר הסמוך, לא יודעת שהאיש איתו חלקה 57 שנים איננו עוד עימנו.

ואנחנו, "בנות כהן" - חיה, דבורה ואני יונה, בת הזקונים, יושבות בסלון, המבקרים האחרונים כבר עזבו, אנחנו ממשיכות לדבר על אבא, עצובות וכואבות. בין דמעה לצחוק מתגלגל, אנחנו מעלות זיכרונות על ילדותנו, על פעילותו הציבורית הענפה של אבא, על השעות הרבות שהקדיש לסניף המפלגה שלו שהיה ביתו השני, שם שימש מזכיר שנים רבות ועל כך שבעצם איננו יודעות הרבה פרטים מעברו - טרם עלייתו ארצה - עליהם לא דיבר. אינני זוכרת מי מאיתנו נזכרה לפתע בארון.

הארון עמד במרפסת הסגורה שהיתה לאורכם של שני החדרים בחזית "הבית החדש" שנבנה בקדמת החצר. אבא, ביקש מאמא להקצות לו מקום, ל"מסמכים שלי", אמר לה: "אין לי מקום לדברים שלי". אמא פינתה לו שני מדפים בארון ולפרקים היה מתכנס בפינתו, מסיט את הוילון, מחטט, מעלעל בדפים, ורושם.

שני נרתיקים היו לאבא ב"ארון שלו", מאלו שנהגו להעניק בסוכנות נסיעות. שניהם היו תפוחים ואבא כך כל אחד מהם בגומייה, ושמר כעל בבת-עיניו על המסמכים אותם לא ראינו מעולם. הנחנו שהמסמכים קשורים לפעילותו הציבורית, ולא עלה בדעתנו להציץ...

נגשנו אל המרפסת, הסטנו את הוילון. סקרנית, שלפתי את התיקים הסרתי את הגומייה ובפעם הראשונה בחיי פתחתי אותם. לעינינו נגלו בתיק אחד מכתבים רבים, מסמכים מקופלים, שהצהיבו ובתיק השני היו כמה מחברות. בהתרגשות רבה, בעדינות ובוזהירות פתחנו את המסמכים. נדהמנו. אוצר נפל לידינו! אבא חזר אלינו כילד, כתלמיד בבית הספר בצ'רנוביץ', תלמיד בישיבה תיכונית בדרוהוביץ'. לצד התעודות מבית הספר היו מונחים אישורים ומסמכים מתקופות שונות בחייו, טרם עלייתו ארצה.

יותר מכל סיקרנו אותנו שתי המחברות השחורות. באחת נרשמו פרוטוקולים משיבות של "הסתדרות שכנים ודיירים", בה היה אבא פעיל ובשנייה, פרוטוקולים משיבות "הסתדרות הפועל הדתי", שאבא היה ממקימיו ופעל רבות למענו.

את עיינינו צדה מחברת דקה נוספת, דפיה דקיקים ומתפוררים, עדינים כנייר משי, כריכתה ירקרקת ועליה כתוב: "התפישָה" (מאסר). ניסינו בזהירות להפריד בין הדפים, תוך שאנו מנסות נואשות לפענח את הכתוב באידיש ובגרמנית. צדוק, אישי, בא לעזרתנו וניסה לתרגם.

נדהמות, הקשבנו לצדוק המשמיע את קולו של אבא הכלוא בבית הסוהר, מתבונן בירח, מתגעגע לחופש. "לא יתכן", אנו אומרות זו לזו, "מעולם לא שמענו את אבא מדבר על בית-סוהר. ואיזה כתב-יד מקסים לו!". השונו את הכתב מהמחברת לכתב ידו המאוחר וספק מתגנב ללבנו. אולי אין זה יומנו של אבא....

והנה מחברת נוספת, כריכתה שחורה ומרופטת. הכתב רובו בעברית. שמחנו! ניתן לקרוא בה ללא תרגומים. הפתעה גדולה!! איזה אוצר מצאנו! אולי זו המחברת שתשפוך אור על עלייתו של אבא ארצה ועל חייו בארץ. לצערנו גם הפעם הקריאה קשה. האותיות קטנות והשורות צפופות מאוד.

אט-אט ההתרגשות הפכה לכעס, גם עצב ותמיהה מתגנבים, איך לא סיפר לנו, מה פשר הסודיות הזו? האם התבייש בפנינו על רגשותיו? האם לא סמך עלינו שנבין ללבנו? ואולי ... העדיף שנלמד על חייו רק אחרי מותו?...

עוד אנו יושבות ומעלעלות בדפים, מנסות לפענח עוד מילה, עולה השאלה – מה נעשה באוצר? אפילו לא סיימנו לעלעל ולקרוא במחברות עד סופן...¹

משתמו ימי 'השבעה', התייעצתי עם חברתי מילדות, פרופ' רינה שפירא, בתם של דבורה ושרגא נצר. היא סיפרה שתרמה את עיזבון הוריה לארכיון העבודה על שם לבון. כך, ברוח ההתנדבות של אבא, נהגנו גם אנחנו.

עשרים ושש שנים חלפו. מדי פעם התקשרתי לארכיון, מקווה שמישהו מצא עניין בעיזבון והתבדיתי. מי מתעניין בחלוץ העלייה השלישית ששמו יהודה כהן? ואז התקשר אלי בן-דודי שמוליק, הצעיר ממני בחמש שנים ושאל אם יש במשפחתנו משהיא בשם חיה קיטאיגורודצקי. "מה זאת אומרת אם יש לנו?", שאלתי, "הרי זו סבתא שלנו, אמא של אביך ושל אבי!! מה קרה שנוכרת פתאום?"

הסתבר שבנו הבכור, ירון, שאל מדוע אינם יודעים דבר על משפחתו.

שמוליק הוציא תמונה של סבו וסבתו, הפרידה מהמסגרת בה היתה נתונה ובגב התמונה מצא את השם המוזר. ירון החל בחיפושים באינטרנט אחר קרובים לבית קיטאיגורודצקי. לא חלף זמן רב ודוד קפלן מפלורידה כתב לו שזה שם משפחתה של אמו. שמוליק פנה אלי ובקשני להמשיך קשר זה. הוא ידע שבאותה תקופה התוודעתי ל"חברה הגנאולוגית הישראלית", העוסקת בחקר שורשים משפחתיים ובידי הידע והיכולת להמשיך קשר זה. אכן, הסתבר שמצאנו בן

משפחה חדש. סבו וסבתו של דוד קפלן הם בני דודים של אבי והכירו איש את רעהו בילדותם. בעקבות כך נרקם קשר גם עם יתר צאצאי משפחות קיטאיגורודצקי בדרום אמריקה, בצפון אמריקה, ברוסיה ובישראל.

החשיפה לגנאולוגיה והקשר עם דוד קפלן הם שהחזירו אותי לארכיון ע"ש לבון. במגרה עמוקה, היו מונחים התיקים והמחברות "כאבן שאין לה הופכין". איש לא עלעל בהם, כאילו חיכו שאגאל אותם מחשכת הארון ואספר את סיפורו של אבא.

בינתיים, לפני כשש שנים נפטרה חיה, אחותי הבכורה. שוחחתי עם אחותי דבורה על כתיבת ספר על אבא, אך היא השאירה את העניין בידי.

ימים חלפו. המחשבות על הארון הקטן במרפסת הסגורה, על המחברות החבויות של אבא, לא נתנו לי מנוח. בעידודו של צדוק, החלטתי לצאת להרפתקה- מסע בעקבות זיכרונותיו של אבא.

שלוש שנים חלפו מאז. לבטים, שיחות, כתיבה, מחיקה... וכעת מונח לו היומן. לא עוד "תפישָה". לחופש יצא. בין דפיו נרקם מחדש סיפור חייו של אבינו, יהודה כהן.

תולדות

שמחה כפולה היתה בעיר צ'רקסי, השוכנת ליד נהר הדנייפר דרום מזרחית לקייב, אז תחת שלטון האימפריה הרוסית, בביתם של ר' שמואל-יונה כהן ורעייתו חיה לבית קיטאיגורודצקי.

באותו יום, א' בתשרי ה'תר"ס, 5 בספטמבר שנת 1899 חגגה המשפחה שני אירועים - את ראש השנה העברי ואת לידת הבן הראשון - יהודה. יהודה, לימים אבי, היה השני מבין חמשה ילדים, כמוהו נולדו בצ'רקסי אחותו הבכורה - יהודית-יטי, צילה וחנוך, ופנחס, צעיר הילדים, נולד בטרנופול.

ראשיתו של בית כהן, בסבא ר' שמואל-יונה שנולד במחצית השנייה של המאה ה-19 בעיר חרסון שברוסיה (היום אוקראינה), לר' חנוך, שהיה בעל תורה ומצוות. הבית היה בית ציוני מובהק והשפה השלטת בו היתה עברית. עד כמה שידוע לי, סבי - שמואל-יונה כהן, היה בן יחיד להוריו והתייתם בגיל צעיר. אבי לא הזכיר אף פעם את קרוביו מצד אביו.

ר' שמואל-יונה עוד בצעירותו, היה מוכר כעילוי בתורה ונעשה תלמידו של הרב הגאון מרדכי הרצברג צ"ל, רבה של חרסון. הוא המשיך את לימודי התורה בישיבת וולוז'ין, הנקראת גם ישיבת "עץ חיים", שהיתה אחת הישיבות הגדולות והמפוארות שבראשה עמד הנצי"ב - הרב נפתלי צבי יהודה ברלין, והיא שימשה אב-טיפוס למבנה הישיבות הליטאיות שבאו אחריה. הנצי"ב רחש אהדה רבה למפעל ההתיישבות בארץ-ישראל והיה חבר פעיל בתנועת "חיבת ציון". בתקופתו הוקמו אגודות סתרים, ביניהן ביל"ו -בית יעקב לכו ונלכה.

ר' שמואל-יונה שהושפע ממורו ורבו בישיבה, היה גם הוא "חובב ציון" מובהק. הוא ראה בשיבת העם היהודי לציון דרך יחידה לתחייה לאומית ואף שאף להגשים את חלומו, לעלות לארץ-ישראל.

מאחר והיה נואם בחסד, פעל רבות למען הרעיון הציוני. הוא היה ידוע בחכמתו ובידיעותיו. הסתובב בעיירות ובערי הסביבה והטיף למען הרעיון הציוני וכך גם הגיע לעיר צ'רקסי, שם הכיר את משפחת קיטאיגורודצקי הענפה.

משהגיע ר' שמואל-יונה כהן לפרקו נשא לאישה את חיה לבית קיטאיגורודצקי. הם גרו בשכנות למשפחות קיטאיגורודצקי שם אף נולדו רוב ילדיהם. בין המשפחות נוצר קשר הדוק שנשמר לאורך שנים. קשר חם ועמוק בין אבי למשפחות קיטאיגורודצקי וצאצאיהם נמשך גם בארץ-ישראל.

חיה קיטאיגורודצקי,
נולדה: לפי המשוער, בשנת-1878
נפטרה: ו' אלול תרע"ו - 4 ספטמבר
1916 -

ר' שמואל-יונה כהן
נולד: לפי המשוער, בשנת 1876
נפטר: ב' תמוז תרע"ז - 22 יוני 1917

בשנת 1905, בעקבות תבוסת רוסיה במלחמת רוסיה - יפן, פרצה ברוסיה מהפכה ובמהלכה הודח הצאר מן השלטון. רבים מאנשי התנועה הציונית היו מתומכי המהפכה וכשהסתיימה, שני הצדדים, המצדדים בצאר והמהפכנים המתנגדים לו, הפכו את היהודים "שעיר לעזאזל". כל המוסדות היהודיים נסגרו בהדרגה, החלו פוגרומים והתנכלויות ביהודים שגרמו להם נזקים בנפש וברכוש. באותה שנה, סבי ר' שמואל-יונה כהן, שהשתתף בקרבות נגד הפורעים ביהודים, נפצע קשה, דבר שהשפיע לרעה על בריאותו במהלך חייו. מאימת המשטר הצארי נמלט ר' שמואל-יונה, עם משפחתו - אשתו וארבעת ילדיו לעיר טרנופול, עיר חשובה בחבל גליציה שהיתה תחת השלטון האוסטרו-הונגרי. בהשתקעם בטרנופול, ייסד ר' שמואל-יונה, את בית-הספר העברי הראשון בו התחיל יהודה בנו את לימודיו ולמד בו כשנתיים - שלוש. שם גם נולד בנם הצעיר פנחס בשנת 1906.

שמו של סבי, הלך לפניו והוא נשלח על ידי פרנסי הקהילה לריכוזי יהודים על מנת להקים כיתות ללימוד השפה העברית. משפחתו שנדדה איתו, התיישבה בעיר צ'רנוביץ.

סבי היה ממייסדי בתי הספר העבריים בצ'רנוביץ ובקמפלונג שבחבל בוקובינה ואבי למד בבית-הספר היהודי בצ'רנוביץ בו לימד אביו.

Land: Bukowina. Schulbezirk: *Czernowitz* Nr. des Kataloges: *68* Schuljahr *1909/10*

Prüfungszeugnis.

Kohn Jacob geboren am *3. September 1899* zu *Dobrowa Weliczka* in *Russland* Religionsbekenntnisses *mos.* Privatschüler hat am *12. September 1910* sich der Prüfung an der *4*-klassigen öffentlichen *ist. = deutschen* Volksschule in *Czernowitz* unterzogen und über die Leistungen aus den einzelnen Lehrgegenständen der *II*-Klasse, *Abteilung II* Schuljahr, nachstehende Noten erhalten:

Unterrichtsgegenstand	Note	Unterschrift der Lehrer(innen)
Religionslehre	<i>gut</i>	<i>J. Jankovits</i>
Lesen	<i>sehr gut</i>	
Deutsche Unterrichtssprache	<i>gut</i>	
Rechnen und geometr. Formenlehre	<i>sehr gut</i>	
Naturgeschichte und Naturlehre	<i>gut</i>	
Erdkunde und Geschichte	<i>gut</i>	
Schreiben	<i>gut</i>	
Gesang	<i>gut</i>	
Turnen	<i>gut</i>	
Weibliche Handarbeiten		
<i>Hebr. Sprache</i>	<i>gut</i>	
Äußere Form der schriftlichen Arbeiten	<i>gut</i>	

Da diese Prüfung über ausdrückliches Ansuchen der *Eltern* zu dem Zwecke vorgenommen worden ist, um die *Kenntnisse des Schülers* festzustellen, so wurde dieses Zeugnis dem *oberrühmten Schüler* ausgefolgt und es kann derselbe in die *II*-Klasse (*Abteilung II* Schuljahr) einer gleich eingerichteten öffentlichen Volksschule eingereicht werden.

Czernowitz am *6. September 1910*

H. Jankovits Schulleiter *E. Jankovits* Klassenlehrer

תעודת תלמיד מבית-הספר העממי לבנים של הארגון היהודי בצ'רנוביץ, עם סיום כיתה ד' - שנת 1909

Land: Bukowina. Schulbezirk: *Czernowitz* Nr. des Kataloges: *68* Schuljahr *1909/10*

Prüfungszeugnis.

Kohn Jacob geboren am *3. September 1899* zu *Dobrowa Weliczka* in *Russland* Religionsbekenntnisses *mos.* Privatschüler hat am *12. September 1910* sich der Prüfung an der *4*-klassigen öffentlichen *ist. = deutschen* Volksschule in *Czernowitz* unterzogen und über die Leistungen aus den einzelnen Lehrgegenständen der *II*-Klasse, *Abteilung II* Schuljahr, nachstehende Noten erhalten:

Unterrichtsgegenstand	Note	Unterschrift der Lehrer(innen)
Religionslehre	<i>gut</i>	<i>J. Jankovits</i>
Lesen	<i>sehr gut</i>	
Deutsche Unterrichtssprache	<i>gut</i>	
Rechnen und geometr. Formenlehre	<i>sehr gut</i>	
Naturgeschichte und Naturlehre	<i>gut</i>	
Erdkunde und Geschichte	<i>gut</i>	
Schreiben	<i>gut</i>	
Gesang	<i>gut</i>	
Turnen	<i>gut</i>	
Weibliche Handarbeiten		
<i>Hebr. Sprache</i>	<i>gut</i>	
Äußere Form der schriftlichen Arbeiten	<i>gut</i>	

Da diese Prüfung über ausdrückliches Ansuchen der *Eltern* zu dem Zwecke vorgenommen worden ist, um die *Kenntnisse des Schülers* festzustellen, so wurde dieses Zeugnis dem *oberrühmten Schüler* ausgefolgt und es kann derselbe in die *II*-Klasse (*Abteilung II* Schuljahr) einer gleich eingerichteten öffentlichen Volksschule eingereicht werden.

Czernowitz am *6. September 1910*

H. Jankovits Schulleiter *E. Jankovits* Klassenlehrer

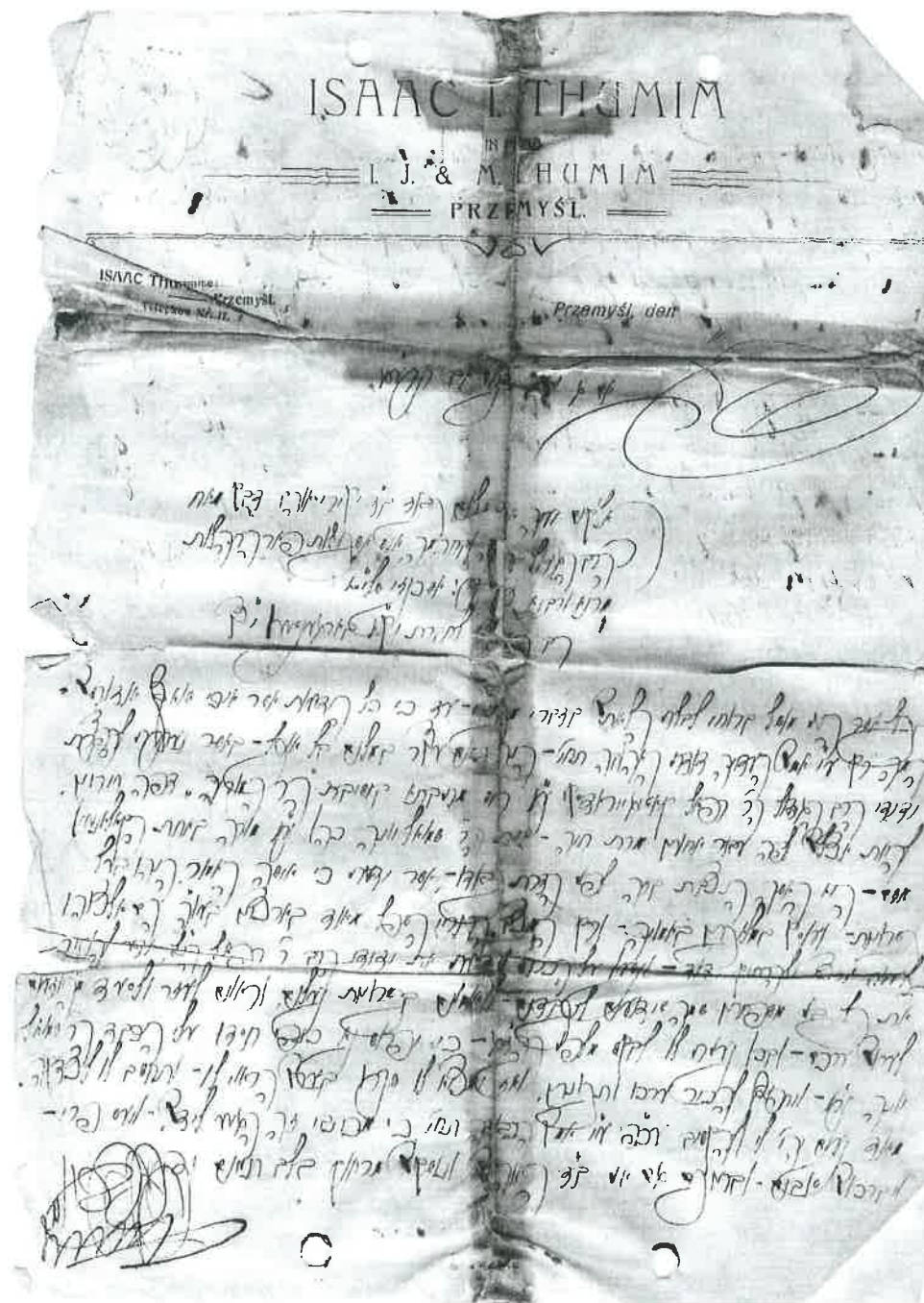
תעודת תלמיד עם סיום כיתה ה' - צ'רנוביץ שנת 1910.

באותם ימים, האוכלוסייה היהודית בעיר צ'רנוביץ' היוותה את רוב אוכלוסיית העיר. רבים מן היהודים הגיעו אליה בתקופת המשטר האוסטרי שהיה סובלני כלפיהם (כיום עיר מחוז באוקראינה, סמוך לגבול עם צפון רומניה, היושבת על גדת הנהר פרוט).

בעקבות הפרעות גם אחיה של חיה סבתי, הרבנים **אליעזר, אברהם ורפאל קיטאיגורודצקי** נדדו עם משפחותיהם עד שהגיעו לגליציה המזרחית והתיישבו בדוהוביץ'. הם ייסדו בה ובערים הסמוכות לה, בוריסלב, וסכודניצה ישיבות מפוארות. על ברכיהם למדו והתחנכו מאות תלמידים ברוח היהדות וחיבת ציון.

בשנת 1913, על רקע המצוקה הכלכלית סבי קיבל הצעה לנסוע לארגנטינה כמורה לעברית, בחוות שהקים שם הברון מוריס הירש. הרב רפאל קיטאיגורודצקי, פנה בבקשה לידידו יצחק תומים, מהעיר פשמישל, אחד האנשים הפעילים ורבי ההשפעה בקהילה, לסייע בידו. סבי שקל הצעה זו ברצינות אך סבתי החליטה ש"אין המקום מתאים לגידול ילדים" והרעיון ירד מהפרק.

הסיפורים שרווחו במשפחתנו אודות הנסיעה, התאמתו, כאשר נמצא בעיזבוננו של אבי מכתב המלצה שכתב יצחק תומים, לרב הראשי של יק"א בארגנטינה.

הכתב במכתב המקורי קשה לקריאה ורק את חלקו הצלחנו לפענח.

יום ד' תרצ"ג 1913

האלוהים יעשה שלום כבוד ב"ד יקירי אוהב דבר אמת
הרב הגדול ואחוכמה, איש אשכולות פאר היהדות
מורנא ורנא צדיק אשכנזי שליט"א
רב ראשי לחברת יק"א בארצנט'נה ...

ככל אשר הנני מושל ברוחי לבילתי הלאותך בדברי ... עד כי כל
הדעות אשר אני שואף אודות'ך היה רק ע"י אמך, דודתי
האהובה תחי' היה האם ... כל אובל - באשר נצטרתי להפצרת
ידידי הרב הגדול רפאל קיטאיגורודצקי ע"י "מתבתא"
בישיבת "הרב המורה" צפה ממוריו להיות אצלך לפה עבור
אחותו ארת חיה אשת הר' שמואל יונה כהן ... מורה באחת
אדם - היא האשה הניצבת בזה לפי הדרת כבודו - אשה ידעתי
כי אישה האמור היה בעל כישרונות וצוסק במלאכתו באמונה -
ורק המצב השפל מאוד בארצנו הם אלהו לעצום ארצו
ולתרחיק נדוד. ונסעו עלי הכבוד את ידידי הרב ר' רפאל
הנ"ל ונסע את כל בני משפחתו שמה שידועים באמונה
בכשרותם וראויים לעזר ולסעד לערוך ערכם נעלה לו
לבקש מלפני כבודו כי יפרוש נא כנפי חסדו על הנכבד הר'
שמואל יונה נ"י ויחפוץ להכיר ערכו ותבונתו.
ואנ' ימצא לו בערך הראוי לו - ותחשף לו לצדקה.
מאוד נעים יהי' לי להקשיב עכ"פ ע"י אמך הכבודה תחי' כי
מכתבי זה בהעיצ לידך ויעש פרי - ויברכך אבות וברכת עם ...
ב"ד ונושק מרחוק בלב תמיט.

חתום - יצחק תומיט

עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, נאסרו סבי וסבתי עם כל נתיני רוסיה
והועברו למחנה מעצר בהונגריה. שם שהו כנראה מספר שבועות וחזרו מהמעצר
ללבוב כשמצב בריאותם רופף.

זכור לי מסיפורי אבי, שמשפחתם התגוררה בעיר למברג שבגליציה, כיום לבוב
במדינת אוקראינה.

סבתי חיה כהן נפטרה על פי המשוער בשנת 1916, בהיותה כבת 40 שנה (אין
בידינו מידע על מועד פטירתה ומקום קבורתה).

סבי נותר אלמן מטופל בחמישה ילדים ונמנע ממנו להמשיך בעבודתו הסדירה.
גיסו, אליעזר קיטאיגורודצקי, אחיה הבכור של חיה אשתו ז"ל, הציע לו לעבור
לעיר דרוהוביץ: "ילדיך יגדלו עם ילדי המשפחה ואתה תוכל להתפנות
לעבודתך".

סבי קיבל בשמחה את הצעת גיסו ומשפחת כהן עברה להתגורר בדרוהוביץ.
שם לימד תנ"ך וספרות עברית בישיבות שניהלו גיסיו. בעיירה הסמוכה
סכודניצה פתח כיתה ללימוד עברית וכונה בפי כל "המורה הראשון לעברית
בסכודניצה".

חלום נעוריו של סבי, לעלות לארץ-ישראל, לא התגשם, הוא סבל מאסטמה
ובריאותו הלכה ונחלשה. על אף איסור הרופאים, הוא המשיך ללמד עד יומו
האחרון. בשנת 1917, פחות משנה לאחר מות אשתו, הוא נפטר בטרם עת ונקבר
בלבוב.

משפחתה של סבתי חיה לבית קיטאיגורודצקי

חיה, היתה בתם האמצעית והיחידה, של **איטה (בת ר' יהודה) והרב פנחס קיטאיגורודצקי**, מצאצאי הרב פנחס מקוריץ שבחבל ווהלין. לחיה היו חמישה אחים: **אליעזר, רפאל, אברהם, מאיר, ונפתלי**.

אחיה הבכור, **הרב אליעזר קיטאיגורודצקי**, נולד בשנת 1872, בעיירה רובצ'ק - ROVCHAK שבאוקראינה, במחוז צ'רניגוב, לאביו שהיה רב הקהילה. הוא למד בישיבת "וולוז'ין", ונודע שם בתואר "העילוי מרובצ'ק". הוא המשיך את לימודיו בישיבות "מיר" ו"סלבודקה" והוסמך לרבנות. ר' אליעזר ושני אחיו הצעירים, הרבנים אברהם ורפאל, היו גדולים בתורה, וייסדו בין השנים 1906 – 1926 ישיבות בכמה מערי גליציה בהן חינכו אלפי תלמידים.

ר' אליעזר, שהיה "חובב ציון" מובהק, שלח בשנת 1924 את ילדיו לארץ-ישראל ובכך היווה דוגמא לרבים.

בשנת 1931 עלו הוא ורעייתו דבורה, בת הרב מרדכי הרצברג, לארץ והתיישבו ברחובות, בה ייסד בית-כנסת ועסק בתורה, בעבודה ובגמילות חסדים.

הרב הגאון (הרה"ג) רפאל קיטאיגורודצקי, אחיה השני של סבתי, נולד בשנת 1885. הוא קיבל חינוך מסורתי ב"חדר" ובישיבות אצל רבנים ידועים והקים בעיר דרוהוביץ' ישיבה, בה היה למורה מטעם בית-ספר "תרבות". לאחר שפתח ישיבה בבוריסלב, רבים מיהודי דרוהוביץ' באו לשם להאזין לדרשותיו ולהרצאותיו. בשנות ה-30 הוזמן לשמש רב ראשי בבואינוס איירס, ועבר לארגנטינה.

הרב אברהם קיטאיגורודצקי, ייסד, עם **הרב אליעזר** אחיו, את ישיבת "אור התורה" בעיר סכודניצה, והיה ראש הישיבה. הודות להם הפכה העיר סכודניצה למקום תורני חשוב. בשנת 1920-21 עברה ישיבת "אור תורה" בחסות הרב אביגדור לבנין בית הכנסת הגדול ושם הרב הגאון **אברהם קיטאיגורודצקי**, היה ראש "מתיבתא" (ישיבה לבחורים מתבגרים), בהנהלת הר' זאב (וולוולה). בישיבה נקבעה שיטת החינוך העברי ותוכנית הלימודים כללה: קריאה בעברית, תורה וגמרא. הרה"ג (הרב הגאון) **אברהם קיטאיגורודצקי** זצ"ל, זכה להקים דור של תלמידים ולהפיץ את התורה ברבים. לימים כתב עליו בנו יהודה בספר "זיכרון לק"ק דרוהוביץ' והסביבה": "**הוא נפטר בביתו כשהוא שוכב חולה מאוד ומרצה בשיעור "שמונה פרקים להרמב"ם" לפני אנשי רוח, סוחרים ובעלי מלאכה. הוא זכה להקים דור של תלמידים ולהפיץ תורה ברבים. הקהילה שבראשה עמד ד"ר טאננבוים, חלקה לו כבוד ועם פטירתו הרגישו את האבל בעיר כולה. ורבים ליווהו בהלווייתו. הוא נקבר על יד הצדיק מקרלין תנצב"ה"**.

שלושה דורות הר' אליעזר קיטאיגורודצקי בנו יוסף והנכד שמואל

יהודה בן הרב אברהם קיטאיגורודצקי גר ונפטר בחיפה

הר' רפאל קיטאיגורודצקי

במרכז - הרב אליעזר קיטאיגורודצקי ואשתו דבורה, ילדיו ונכדיו, ברחובות 1947

גליציה – רקע היסטורי

גליציה הייתה במשך מאות בשנים חלק חשוב מממלכת פולין. אחרי חלוקת פולין משנת 1772, סופחה והייתה מדינה אוטונומית בקיסרות האוסטרית. גליציה הייתה מרכז חשוב לתנועת "ההשכלה". התפתח בה מרכז רוחני ותרבותי יהודי חשוב, פעלו בה מספר גדולי תורה וצמחה בה גם הציונות. מהבחינה הכלכלית היה ליהודים משקל ניכר באזור. הערים ברודי ולבוב היו ממרכזי תנועת "ההשכלה" החשובים ביותר באירופה. הממלכה האוסטרו-הונגרית, שנחלה תבוסה במלחמת העולם הראשונה, התפצלה למספר מדינות קטנות. בשנת 1922 סופח האזור המזרחי רשמית לפולין ונקרא גליציה של פולין ובירתה קרקוב. כל שינוי בשלטון גרר איתו פורענויות משלו.

כבר מאמצע המאה ה-19, לאחר שהתגלו מרבצי נפט ודוג, התיישבו יהודים רבים באזור דרוהוביץ', בוריסלב וסכודניצה. סביב התגלית התפתחו תעשיית הנפט ותוצרי לוואי, בתחילה ברמה מצומצמת ואחר כך בקנה מידה של תעשייה מפותחת. הקהילה היהודית ביססה עצמה באותו איזור ושמרה על קשר הדוק עם סביבתה.

הרב רפאל קיטאיגורודצקי ובני משפחתו

עד מלחמת העולם הראשונה היה בדרוהוביץ' מרכז פעילות ציוני, שהרחיב את פעילותו באזור גם לתחומי התרבות והחינוך. בתנועה הציונית התרכזו כל פעולות החינוך העברי, ביסוס ארגוני ואיסוף כספים למען ארץ-ישראל. הפעילות פסקה עקב מלחמת העולם הראשונה.

בשנת 1913, על פי הערכתי, ר' שמואל-יונה כהן הגיע עם משפחתו לגליציה המזרחית והתיישב בלבוב. אחרי מות רעייתו עבר עם ילדיו לעיר דרוהוביץ', בה היתה קהילה יהודית מבוססת. מתוך מכתב שכתב פנחס טרם עלייתו ארצה, לאבי, ניתן להבין שהבית או הדירה בלבוב נשארו רכוש המשפחה.

רוב היהודים בדרוהוביץ' היו אדוקים והקפידו על קלה כחמורה. רבים לא הסתפקו בתפילה בלבד, ואחרי יום עבודה קשה, הלכו ללמוד תורה ותפילה בבתי מדרש. גם אבי יהודה, עבד בבוקר לפרנסתו ואחרי העבודה הגיע ל"קלויז" לשיעור. ב"קלויז" (בית מדרש), מלבד הלימודים נערכו סעודות מצווה, "יארצייט" של הרבי הנפטר, נחוגו שמחות של בני הקהילה ונערכו מפגשים חברתיים, בהם דנו בענייני דיומא, עסקי הקהילה, פוליטיקה ועסקים. בית-הכנסת הגדול בדרוהוביץ', כונה בפי היהודים החרדים בשם "בית-הכנסת האשכנזי". פעם בשנה, ביום חגה הלאומי של פולין, הושמע בבית-הכנסת נאום בשפה הפולנית אותו נשא הרב דר' אביגדור. עסקנים ותיקים בתנועה הציונית שהתגוררו בדרוהוביץ' תרמו רבות להתפתחותה ופעלו למען ארץ-ישראל. בשנים 1912-1914 נוסד בית-הספר העברי הראשון, התרחבה תנועת ה"התאחדות" שהיתה המפלגה השנייה בהסתדרות הציונית בדרוהוביץ', ממנה יצא ארגון הנוער העובד "תאודור הרצל". לימים קמה האגודה האקדמית "המכבייה". באותה שנה, תנועה חלוצית מיסודו של "השומר הצעיר", הקימה את חוות ההכשרה הראשונות בדרוהוביץ'.

מערכת החינוך העברי בעיר כללה שלושה בתי ספר: "חדר" לדרדקים, בית-ספר עממי, ותיכון - חדר לימוד לבחורים, בו למדו חומש, בראשית, רש"י, דיני שולחן ערוך ופרקי משניות ו"גבוה" - גמרא עם מפרשים ופוסקים מתבגרים.

בספר זיכרון לק"ק דרוהוביץ' כתב אבי, את הכתבה "זיכרונות נעימים":

"תמיד אני נזכר בתקופת ימי נעורי בדרוהוביץ', ליחס החם והלבבי שניתן לי לכל פעולותי הציוניות ועזרה לכל פעילות של הקרן הקיימת. בכל פעולה ציונית ויהודית היו יהודי דרוהוביץ' הראשונים. עיר יהודית ספוגת תורה, אהבה לעם ישראל ולארץ-ישראל".

לאחר סיום מלחמת העולם הראשונה התחילה שוב פעילות נמרצת בכל שטחי החיים הציבוריים היהודים ובייחוד בשטח החינוך למרות השפל הכלכלי.

ביוני שנת 1918 נכבשה העיר על ידי צבאות פולין והשלטון הפולני הכביד ידו על חיי היהודים שהפכו קשים מנשוא. כל האירועים הללו הובילו, כעבור שלוש שנים, את אבי יהודה כהן, יהודי ציוני מאמין, ללכת בעקבות לבו, למלא את רצון אביו ולעלות לארץ-ישראל.

חינוך, לימודים ועבודה

אבי, למד בבתי-הספר העברים שייסד אביו בטרנופול ובצ'רנוביץ'. משסיים את בית-הספר העממי בצ'רנוביץ', והתגלה כתלמיד חכם, הוריו שלחוהו ללמוד בדרוהוביץ' שם גרו דודיו, אחיה של אמו. באותם ימים, נהוג היה שתלמידים מוכשרים נשלחו על ידי הוריהם למקום מרוחק ומרכזי, ללמוד תורה ולקיים "הווי גולה למקום תורה".

אבי התגורר אצל דודיו ולמד בישיבה, בחצרו של הרב חיים מוניו שפירא, שאותה הם ניהלו.

בכתבה "זיכרונות נעימים" כתב:

"הורי שלחוני לעיר הנ"ל לישיבה, וע"י כך ועודני צעיר לימים הספקתי להכיר את יהודי דרוהוביץ', את עסקניה ונכבדיה, ובייחוד את הרב הדגול והמכובד ר' חיים מוניו שפירא. בחצרו היתה הישיבה וספגנו תורה ודעת. התייחסנו בכבוד רב לדמות האצילה של הרבי החביב שהיה תלמיד חכם, אוהב ישראל, מקרב לבבות, שואף לאחדות ישראל, ציוני אמיתי ששאף תמיד לציון וככה חנך את בני משפחתו - וזכה להגיע לארץ-ישראל. גם בארץ היה דמות משפיעה ומחנכת לקרב לבבות מכל הסוגים. תמיד קרא לאחוה ולאיחוד ובניו הלכו בדרכו של אביהם הרבי המכובד".

בד בבד עם לימודיו בישיבה, אבי השלים באופן פרטי את השכלתו הכללית.

גם בישיבה הוא הצטיין בלימודיו ומעידה על כך התעודה שנמצאה בעיזבונו.

אבי מוסיף לספר ב"זיכרונות נעימים" על אישים מדרוהוביץ' שהשפיעו על דרכו:

"זוכר אני את ד"ר ליאון טאננבוים, המנהיג הציוני הדגול אשר מסר כל זמנו לפעילות ציונית, לועד הקהילה וליתר עניני ציבור, כמו כן את הציוני הגדול שפינדל ז"ל; את ד"ר לוסטיג שמעון, הנמצא בארץ. מנהיגים מסורים לעמם ולציון. וככה ספגתי בעיר היהודית החביבה הזו רוח לאומית, תורה ודעת. בני

העיר פזורים בכל קצווי ארצנו ועוסקים בענפים שונים ובשטחי פעולה שונים: אנשי קיבוץ, פועלים בעיר, תעשיינים, עורכי דין וכו'. העיר הזאת, עם יהודיה החביבים, היתה למופת לערים אחרות בגליציה באהבת ישראל שבה. בבחירות לפרלמנט הפולני ולעיריות זכתה תמיד הרשימה הציונית ללכת בראש".

תעודת הלימוד

לתלמיד כ"ח י"א א' ה' שחלקת הלימוד א

מספר	הלימודים בפרט	הדרגת הספיקות
במספר ובסדר	<u>א' א' א'</u>	
בשכירה	<u>א' א' א'</u>	
בלימוד גמרא	<u>א' א' א'</u>	
פור י"ד ש"ע	<u>א' א' א'</u>	
למוד תנ"ך עם פירוש	<u>א' א' א'</u>	
מספר כולל	<u>א' א' א'</u>	

רמז: א' א' א' לחדש א' א' א'

הדרגת		הספיקות	
1	מציין	4	כפסיק
2	מובן סדר	5	בלי ספיק
3	מובן	6	שפיק ספיק

תעודת לימוד מהישיבה מדרוהוביץ'

בשנת 1916, כאשר אבי היה כבן 17, וסיים את פרק לימודיו "בישיבה הקטנה", החל לעבוד כנותן שירות למכונות במכרה הגז "אולק" ולעזור בפרנסת המשפחה.

תעודת הלימוד

לתלמיד א' א' א' שחלקת הלימוד א

מספר	הלימודים בפרט	הדרגת הספיקות
במספר ובסדר	<u>א' א' א'</u>	
בשכירה	<u>א' א' א'</u>	
בלימוד גמרא	<u>א' א' א'</u>	
פור י"ד ש"ע	<u>א' א' א'</u>	
למוד תנ"ך עם פירוש	<u>א' א' א'</u>	
מספר כולל	<u>א' א' א'</u>	

רמז: א' א' א' לחדש א' א' א'

הדרגת		הספיקות	
1	מציין	4	כפסיק
2	מובן סדר	5	בלי ספיק
3	מובן	6	שפיק ספיק

אישור עבודה כנותן שירות במכרה הגז "אולק".
יהודה עבד מ-1.12.1916 ועד 1.12.1917 הוא עשה את עבודתו על הצד הטוב ביותר.

להלן תעודת הוקרה, כתובה בשפה הגרמנית, מאת מנהל בית-הספר, שמעון וולף וחתמתם של עשרה הורים המאשרת כי האדון יהודה כהן לימד את ילדיהם עברית מאפריל – ספטמבר 1918.

Zeugnis!

Unterfertigte bezeugen hiermit,
dass Herr Juda Kohn (geb. am 24.-ten Sept. 1899
in Rownoje) im l. Jahre (Apr.-Sept.) unsere Kinder
in der hebräischen Sprache (*Tawris-Siwis*) unter-
richtet hat. - Herr Juda Kohn bewährte
sich vorzüglich als ^{Lerner}, sowohl durch der Methode
wie auch mit seinem pädagogischen Takte und
seiner ~~innern~~^{äußeren} ~~Eigenschaft~~^{Bildung}. Mit ihm
war ein vorzügliches Beispiel, nur größten Aufwandes
der der beteiligten Eltern.

Ugvár, den 30.-ten Aug. 1918.

Chorowitzki Lehrer, Wisenfarber Lehrer

Lehavit Fakar

Braun Lauer

Richardman Kipitz

WOLF SIMON

Preisgarantie Lebr.

Wm. J. Simon

Halb Lörse

69
Kreuzer

לאחר מות סבי, חמשת הילדים לבית כהן נותרו יתומים מאם ומאב ועול הפרנסה נפל על כתפיו של אבי. משסיים את עבודתו במכרה הגז החל ללמד עברית, בבוריסלב ובדרוהוביץ'. על כך הוא כתב:

"נשארנו יתומים בלי הורים. אני נשארתי המפרנס היחידי ולמרות היותי פעיל מאוד בהתאחדות "צעירי-ציון", ב"החלוץ" ויתר אגודות הנוער, הייתי צריך לדאוג גם לקיום. נתקבלתי בתור מורה בבית-הספר העברי".

על עבודתו כמורה מעידים מסמכים שנמצאו בעיזבון, כתובים בגרמנית מאפריל שנת 1918.

על המסמך שתי חתימות. אחת של ראש הישיבה הרב רפאל קיטאיגורודצקי (דודו), והשניה החופ"ק (חונה פה קהילת, יהדות..) של בוריסלב, חיים צבי עברשטארק.

[illegible]

Breslau den 18. April 1918

Ich erlaube gefesselt beständig
Gemeinlich dass Sie als wenn das
untergeschrieben sind ^{ist} mir
bekannt in so ist jeder jungen
häufige unter will

Rabins,

1848
 1849
 1850
 1851
 1852
 1853
 1854
 1855
 1856
 1857
 1858
 1859
 1860
 1861
 1862
 1863
 1864
 1865
 1866
 1867
 1868
 1869
 1870
 1871
 1872
 1873
 1874
 1875
 1876
 1877
 1878
 1879
 1880
 1881
 1882
 1883
 1884
 1885
 1886
 1887
 1888
 1889
 1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900
 1901
 1902
 1903
 1904
 1905
 1906
 1907
 1908
 1909
 1910
 1911
 1912
 1913
 1914
 1915
 1916
 1917
 1918
 1919
 1920
 1921
 1922
 1923
 1924
 1925
 1926
 1927
 1928
 1929
 1930
 1931
 1932
 1933
 1934
 1935
 1936
 1937
 1938
 1939
 1940
 1941
 1942
 1943
 1944
 1945
 1946
 1947
 1948
 1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000
 2001
 2002
 2003
 2004
 2005
 2006
 2007
 2008
 2009
 2010
 2011
 2012
 2013
 2014
 2015
 2016
 2017
 2018
 2019
 2020
 2021
 2022
 2023
 2024
 2025
 2026
 2027
 2028
 2029
 2030
 2031
 2032
 2033
 2034
 2035
 2036
 2037
 2038
 2039
 2040
 2041
 2042
 2043
 2044
 2045
 2046
 2047
 2048
 2049
 2050
 2051
 2052
 2053
 2054
 2055
 2056
 2057
 2058
 2059
 2060
 2061
 2062
 2063
 2064
 2065
 2066
 2067
 2068
 2069
 2070
 2071
 2072
 2073
 2074
 2075
 2076
 2077
 2078
 2079
 2080
 2081
 2082
 2083
 2084
 2085
 2086
 2087
 2088
 2089
 2090
 2091
 2092
 2093
 2094
 2095
 2096
 2097
 2098
 2099
 2100
 2101
 2102
 2103
 2104
 2105
 2106
 2107
 2108
 2109
 2110
 2111
 2112
 2113
 2114
 2115
 2116
 2117
 2118
 2119
 2120
 2121
 2122
 2123
 2124
 2125
 2126
 2127
 2128
 2129
 2130
 2131
 2132
 2133
 2134
 2135
 2136
 2137
 2138
 2139
 2140
 2141
 2142
 2143
 2144
 2145
 2146
 2147
 2148
 2149
 2150
 2151
 2152
 2153
 2154
 2155
 2156
 2157
 2158
 2159
 2160
 2161
 2162
 2163
 2164
 2165
 2166
 2167
 2168
 2169
 2170
 2171
 2172
 2173
 2174
 2175
 2176
 2177
 2178
 2179
 2180
 2181
 2182
 2183
 2184
 2185
 2186
 2187
 2188
 2189
 2190
 2191
 2192
 2193
 2194
 2195
 2196
 2197
 2198
 2199
 2200
 2201
 2202
 2203
 2204
 2205
 2206
 2207
 2208
 2209
 2210
 2211
 2212
 2213
 2214
 2215
 2216
 2217
 2218
 2219
 2220
 2221
 2222
 2223
 2224
 2225
 2226
 2227
 2228
 2229
 2230
 2231
 2232
 2233
 2234
 2235
 2236
 2237
 2238
 2239
 2240
 2241
 2242
 2243
 2244
 2245
 2246
 2247
 2248
 2249
 2250
 2251
 2252
 2253
 2254
 2255
 2256
 2257
 2258
 2259
 2260
 2261
 2262
 2263
 2264
 2265
 2266
 2267
 2268
 2269
 2270
 2271
 2272
 2273
 2274
 2275
 2276
 2277
 2278
 2279
 2280
 2281
 2282
 2283
 2284
 2285
 2286
 2287
 2288
 2289
 2290
 2291
 2292
 2293
 2294
 2295
 2296
 2297
 2298
 2299
 2300
 2301
 2302

פעילות בתנועת "החלוץ" והכנה לעליה

אבי, שהיה חדור הכרה ציונית היה חבר ב"התאחדות הפועל הצעיר", וממייסדי מרכז "החלוץ". בזיכרונותיו כתב:

"כאשר התחלתי ביסוד "החלוץ" במקום נעזרתי מיד ע"י הידיד הטוב שלי ד"ר משה טאננבוים ז"ל, הציוני הנלהב. בלבו החם ובמרצו הרב הקדיש הרבה מזמנו ל"חלוץ". ובאמת ארגון "החלוץ" בדוהוביץ' היה לדוגמא לערים אחרות. הקימונו חוה חקלאית בה קבלו מאות חלוצים חינוך חקלאי ע"י עבודה ממש, וכאשר חדרו דרך הגבולות מאות חלוצי רוסיה לגליציה, היה "החלוץ" בדוהוביץ' בין הראשונים שקיבלום בזרועות פתוחות ובסבר פנים. חודשים שלמים ישבו חלוצים אלה בחווה, עבדו וספגו רוח לאומית ואחוות אחים, עד אשר הגיעו לארץ-ישראל. בין החלוצים מרוסיה היתה גם קבוצה חלוצית מפרוסקורוב – הנמצאים במקומות שונים בארץ ויכולים להעיד על היחס הלבבי והחם שקבלו, ביניהם העו"ד שמעון קיטאי (בן דוד שני) מחיפה והרוקח שורץ מטבריה".

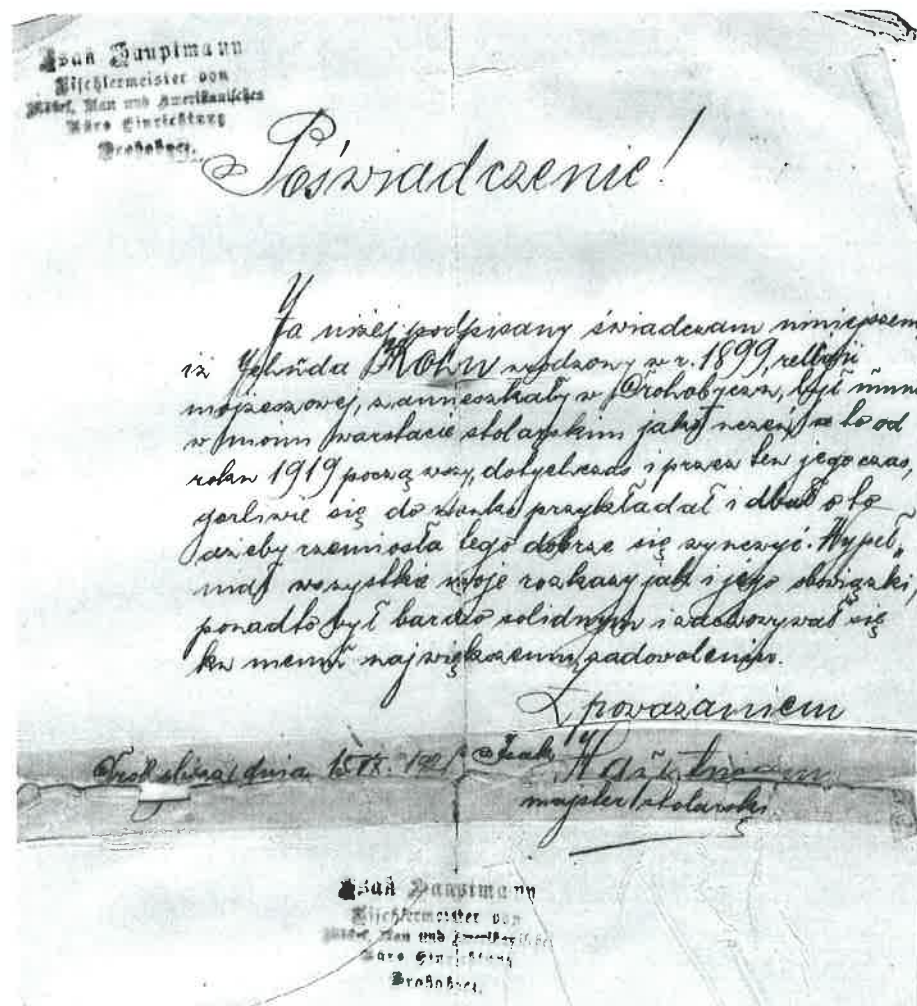
חלוצים בחוות ההכשרה לקראת העלייה לארץ. בידיהם מסורים – נראה שעבדו בכריתת עצים ביערות. יהודה כהן במרכז. 28.11.1921

מועדון העבריה

אבי שהיה ממייסדי מועדון "העבריה" כתב:

"יסדנו את מועדון "העבריה" ומדי פעם בפעם התאספנו שם כדי לשמוע הרצאה על הספרות העברית. השפה המדוברת שם היתה רק עברית. יסדנו אגודת נוער "הרצל" שד"ר משה טאננבוים היה אחד ממנהיגיה, וחברי האגודה היו פעילים ביותר בכל עבודה ציונית. בית-הספר העברי שבראשו היו המורים קרמר ופינגולד, הוציא מאות תלמידים שספגו דעת ותורה. ביה"ס היה מקום מפגש ללימוד תרבות עברית וחנוך עברי. "זוכר אני", "מקרה מעניין: אחרי שמיעת הרצאה עברית, רבים מפעילי "העבריה" הלכו למלא חובת שמירה בחווה, שגנבים לא יחדרו לגינת הירק. בערב אחד, כשהגיע תורי לשמירה, מצאתי זוג סוסים מטיילים בגינת הירק. גירשתיים, ובאותו הרגע הופיע בעל הסוסים, גוי חזק, סטר לי סטירת לחי, דחפני לארץ ושבר לי יד. שכבתי כמה שבועות בבית החולים, והגוי הזה אחר כך, הלשין עלי כי אני בוגד במדינת פולין. אז לא ידעתי לדבר פולנית ולא יכולתי אפילו להתגונן, נאסרתי וישבתי בבית הכלא בסמבור כמעט שנה. בבית הכלא נאשמת כי אני מרגל רוסי. מצאו בכיסי גם מטבעות אוסטריים ואיטלקיות כי הייתי בין המועמדים הראשונים לנסוע לארץ, אז סידר המשדד הארצישראלי, שד"ר שמורק וד"ר ויזל עמדו בראשו, לכל חלוץ גם כסף זר - להוצאות הדרך. הנסיעה היתה דרך וינה - טריסט ולמען הקל על החלוצים, הכינו להם את כל הכספים הדרושים. האשימוני שאני גם סוחר וולוטות זרות, והרבה טרחו ד"ר טאננבוים ויתר המנהיגים לעזור לי. גם ראש העיר של דוהוביץ', גוי טוב אוהב יהודים, אישר - שאני אמנם יליד רוסיה אבל אני ציוני וכל נאומי התעמולה שלי הם לטובת ארץ-ישראל ולא חלילה נגד פולין. בכל זאת ישבתי הרבה חודשים עד אשר הוציאוני בערבות."

הרעיון הנשגב של שיבת-ציון והשתרשות העם על אדמת המולדת דחף את אבי לעלות ארצה והוא הכין עצמו לכך. בשנת 1919, פנה לאיזק האופטמן, בעל נגריה, בבקשה לעבוד אצלו ולקבל הכשרה מקצועית בתחום עבודה שיתכן ויהיה נחוץ גם בארץ-ישראל. בנגריה עבד עד סמוך לעלייתו לארץ.

אני החתום מטה מאשר שיהודה כהן, יליד 1899, בן דת משה, הגר בדרוהוביץ' היה תלמיד בנגריה שלי. מראשית 1919 הוא שקד למלא אחר הוראותיי, השתדל ללמוד את המקצוע תוך מילוי תפקידו. הוא סוליד מאוד והתנהגותו לשביעות רצוני המלאה. איזק האופטמן 15/10/1921

קבוצת ה"עבריה" בדרוהוביץ' 1920-1921 יהודה יושב ראשון בשורה התחתונה משמאל

חברי "עבריה" - יהודה כהן יושב על כסא בשורה הראשונה משמאל.

עד קבלת הסרטיפיקט אבי טיפל בילדים יהודים במחלקה לחברה להגנת יהודים.

WYDZIAŁ TOWARZYSTWA
OCHRONKI ŻYD
W DROHOBYCZU

Leignis

ich bestätige, dass Herr Kohn längere Zeit
in der Lagerkammer für jüdische Kinder (Ochranka)
in Drohobycz in der jüdischen Anstalt von
vollständigen Aufrechterhaltung der Gesundheit seiner
Kinder ist.

Drohobycz, den 30. November 1921

WYDZIAŁ TOWARZYSTWA
OCHRONKI ŻYD
W DROHOBYCZU

Elina Kohnberg
Salomon Kohn

להלן מכתב שכתבה גב' מרים רורברג מנהלת המחלקה לטיפול בילדים יהודים
מטעם העירייה, בתאריך 30.11.1921.
"אני מאשרת כי האדון כהן הקדיש זמנו לטיפול בילדים יהודים בדוהוביץ"

Magistrat król. woln. miasta
Drohobycza.

L. 173/920

Świadectwo moralności.

Magistrat król. woln. miasta Drohobycza poświadczam niniejszem, że
P. *Juda Kohn*, *nauczyciel języka hebrajskiego*
urodzony (a) *roku 1899* w *Drohobyczu (Rusia)*
w Drohobyczu, przy ulicy *Kielanów* Nr. *24* zamieszkały (a)
podczas swego tu pobytu, zachowywał (a) się pod względem moralnym i obywatel-
skim nienagannie.

Świadectwo niniejsze wydaje się celem *wyprowadzenia transportu*
zagranicznego do Palestyny
w Drohobyczu, dnia *2^{go} grudnia* 1920.

Mieczysław Łazarski *miasto;*

Amey

תעודת יושר שניתנה ליהודה כהן
טרם העלייה לארץ-ישראל ב - 2.9.1920 לצורך קבלת סרטיפיקט

האחיות והאחים של אבי

בראשית שנות ה-30 אבי הצליח להעלות ארצה את אחותו יהודית ושני אחיו, פנחס וחנוך.

יהודית

יהודית-יטי, אחותו הבכורה של אבי, ילידת שנת 1897. לאחר מות אמה עברה עם אביה ואחיה לדרוהוביץ'. שם נישאה לאלמן אמיד, שהיה כבר אב לשתי בנות. יהודית שהיתה נערה צעירה ונאה נעתרה להצעת הנישואין, לאחר שהבטיח לתמוך במשפחתה. הנישואין לא עלו יפה ויהודית עלתה לארץ לבדה, בתחילת שנות ה-30.

בארץ עבדה בבית-חרושת לטריקו "לודז'יה" עד סגירתו, לאחר-מכן עבדה במחלקת תחזוקה בקופת-חולים.

היא נישאה בשנית לבעל חנות מכולת בשכונת נחלת-גנים ברמת-גן.

כאשר התאלמנה חזרה להתגורר בתל-אביב. יהודית היתה בת-בית בביתנו, היא היטיבה לשחק שח-מט ובביקוריה אצלנו נהגה לשחק עם אבי. היא פתחה לנו, בנות אחיה, צוהר לתיאטרון ולנשיות. היתה מטופחת מאוד, נהגה להתבשם, ללכת למספרה ותמיד היתה לבושה בקפידה.

יהודית נפטרה בתל-אביב בשנת 1956.

יהודית אחותו של יהודה

צילה

צילה אחותו השנייה של אבי, ילידת שנת 1902. נישאה למשה קסטנבאום, שהיה קומוניסט בדעותיו. ב-11 בנובמבר שנת 1924 נולדה בתם היחידה, חיה-קלרה.

בשנת 1933, כאשר אחיה פנחס ואשתו חדווה (לבית ברונר) נישאו וקיבלו אשרת עליה, היא שלחה איתם את בתה חיה, בת התשע לישראל, מתוך כוונה להתאחד איתה בבוא הזמן.

צילה רצתה לעלות לארץ-ישראל גם במחיר היפרדות מבעלה, ואבי עשה מאמצים כדי לקבל עבורה סרטיפיקט. משה שהתגעגע לבתו פנה לאבי בבקשה להחזירה לפולין. אבי לא נענה לבקשתו וציין: "ילדה יהודיה לא שולחים חזרה מהארץ לגולה", בכך הציל את חייה. לימים נודע לנו כי משה הצטרף במלחמת העולם השנייה לפרטיזנים הקומוניסטים ונהרג באחת הפעולות. צילה, לא הספיקה לממש את תכניתה לעלות לארץ. כמו רוב יהודי דרוהוביץ', נרצחה ביער ברוניצה או באחד ממחנות המוות, אליו הובילו את שארית הפליטה מדרוהוביץ' והסביבה.

כל השנים אבי לא סיפר לנו כי אחותו נספתה בשואה, לכן היתה לנו הרגשה שכל המשפחה ניצלה. כששאלנו: "מה עם צילה?" ענה: "גורלה לא ידוע לנו".

לא פעם תמהתי על כך. דומני שמצפוני ייסר אותנו על כי לא הצליח להעלות את אחותו, וכאב את העלבון שספג מתשובתו בכתב של חיים שורר, שהיה שליח עליה בפולין (לימים עורך העיתון "דבר"). לאור היכרותם פנה אבי אליו בבקשת עזרה להעניק לאחותו אישור עלייה. ממכתבו של חיים שורר, אנו מבינים את התסכול איתו אבי התמודד; מחד, הצורך בעליית חלוצים ומאידך, האכזבה הפרטית על כי לא אושרה עלייתה של אחותו.

בעקבות תשובתו של חיים שורר צילה כתבה לאבי מכתב בו היא מביעה את אכזבתה הרבה ומבקשת לדאוג לבתה היחידה. המכתב קשה לפענוח מאחר והוא כתוב בשפה גרמנית גותית.

מכתב התשובה של חיים שורר למכתבו של אבי:

לבוב, 11.x.1933

שלום לך, יהודה,

לחיים טרחת להזכיר לי מי אתה. כלום לא די היה להגיד לי: יהודה כהן מת"א בכדי שאזכור אותך היטב? יש לי בודאי הרבה חסרונות, אך זיכרון רע אין לי.

ואשר לעניין בקשתך:

א). מוזר מאוד שאמרו לך כי הרבה מאוד תלוי בי באישור סרטיפיקטים. גם פה אומרים לי כזאת, ואני היודע שזה לא כך. המקומיים פה אינם..... כי אינם מבינים איך העלייה מסתדרת, אבל האיי"ם (הארצישראלים) היו צריכים לדעת זאת. אמנם, גם אני – שהייתי חמש שנים חבר למרכז העלייה – רק פה התחלתי להבין את כל אסון הסרטיפיקטים! אני נתקל באלפי אנשים שיכולנו לעלות – ואין סרטיפיקטים בשבילם! והשפעת אינה מועילה כאן. אי-אפשר לעשות יש מאין!

ב). ומה זאת אומרת אין? תשאל בודאי. "סו"ס סרטיפיקט אחד בשביל "כזה"?!.....". ומה אעשה אם בכיסי ובתיקי המון מכתבים ובקשות ממין כזה? אני בקרתי 55 (חמישים וחמש) ערים, אחדות מהן פעמיים, ובכל מקום רשמתי לי לפנקסי שורה של שמות ובקשות, בתוכם הרבה חברים ומשפחות מא"י, שיצאו לפני 4 (חודשים, או שנים-לא ברור) ורוצים לשוב, רבים שאני מכיר אותם היטב – ובודאי גם אתה – ואין לי כל יכולת לעזור.

ג). "ומדוע אין בשבילם באמת?" – הרי לך תשובה ברורה בנוגע לרגע הזה: פולניה כולה קיבלה עכשיו 125 סרטיפיקטים, כולם לחלוצים הפעם. זאת אומרת, על כל 40-50 אלף חלוצים – 125 סרטיפיקטים! אבל הרי יש לך לא רק חלוצים, כי אם גם של הציונים הכלליים, "מזרחי", בית"ר (ימ"ש) וכו'!! התבין, שכל..... תקבל רק אי-אלה סרטיפיקטים, שלהם מחכים אלפים קנדידים. היתואר שאפשר להשפיע עליהם, שיוותרו אף על אחד מהסרטיפיקטים בשביל מי שאינו מ"החלוץ"?

ניסיתי, למשל, להשפיע פה לפני הקונגרס שיתנו 4-5 סרטיפיקטים לחברי "העובד", כדי לעודד את ההסתדרות החשובה הזאת. ולא הצלחתי. ניסיתי להפעיל את בן-גוריון בעניין הזה, - והוא בודאי בעל השפעה?! – ולא הסכים להתערב, כי ידע שאסור לו לדרוש מ"החלוץ" לוותר מהסרטיפיקטים היחידים שלו.

עכשיו פה ברובי, ומתחנן: סרטיפיקט לאיזו בחורה, לצרף אותה אל מישהו. "לצרף" – צריך גם כן קודם כל את החלוצות המאורגנות! זהו המצב. מה אפשר לעשות?!

ד). להסמן יש אפשרות לקבל סרטיפיקט רק בתור "סוג ב'", כבעל אמצעים עם כסף, (אם לא, לחכות לתורו ב"גורדוניה"). והנה גם כאלה ישנם כבר מחכים בתור מאות! אבל לאלה אין אף סרטיפיקט אחד! אולי יהיו במנות הבאות, ובודאי יהיו 2-3 לחברי הסתדרות, ושאלה היא, אם הסמן יכול להיות המועמד הראשון במפלגה, אלא אם אין רבים לפניו! זהו המצב ושום השפעה לא תועיל כאן.

החברים צוחקים לי, כשאני בא עם הרשימות שלי. "טוב" – הם אומרים – "תשב אתה ותנסה לספק את כולם.....!"

ואני בטוח, שלו ישבתי בעצמי לסדר ולאשר (ואין אני עוסק בזה כלל למעשה!) – הייתי צריך להחמיר עוד יותר מאשר אני מתאר לעצמי מ..... כי אז הייתי צריך לשמור באמת על הצדק והיושר הגמורים (עד כמה שאפשר, לדעתי, לשמור), כי דיני נפשות הם לכל אחד, הרואה את עצמו מקופח, חושד ובטוח כי את חייו מקפחים על לא דבר.

האמן לי שהייתי עוזר בכל לבי לכל הפונים אלי, אבל מה היית אתה עושה במצב כזה? הנה יש לפני מכתבים מלופט ומויזל, בנוגע לאחד שיש לו משפחה שלמה, העובדים ב"יכין", ואינני יכול לעזור.

בודאי אתה זוכר את בן-אשר שעבד בת"א, חבר הפוה"צ, מקאלוש? מה, אלך ואמנה? – הם רבים מדי!!! אבקשך רק להשתתף בצערי!!!

היה שלום ושלוש לכולם בסניף. יתכן שבקרוב אשוב לארץ.

בברכה, ח. שורר (-)

משמאל: צילה, בתה חיה ובעלה משה קסטנבאום

יושבים מימין לשמאל: דודה חנה, סבתא רחל קסטנבאום, חיה ואמה צילה קסטנבאום לבית כהן – קיטאיגורודצקי.
עומדים מימין לשמאל: פנחס, אח של משה, משה קסטנבאום. דרוהוביץ' 1926

חנוך

חנוך במדי הצבא הבריטי

חנוך, יליד שנת 1904, השתייך בצעירותו למועדון ספורט והתאמן בהאבקות. עלה לארץ עם המכבייה בשנת 1934. בארץ היה חבר באגודת "הפועל" וב"פלוגת הסדרנים" של הפועל.

אנו ואף ילדינו, זוכרים שחנוך נהג לקחת אותנו לצפות במשחקי הכדורגל של "הפועל".

חנוך היה ממקימי נמל תל-אביב, שם עבד עד צאתו לפנסיה. בפרוץ מלחמת העולם השנייה התגייס עם קבוצה גדולה של פועלי נמל תל-אביב, לצבא הבריטי, ושירת בחיל התובלה. בהיותו באיטליה נילקח בשבי והועבר למחנה שבויים בשלזיה ממנו השתחרר כעבור 4 שנים.

חנוך נישא לבלחה, בת דבורה ויהושוע הסמן מבוריסלב, לה התארס עוד טרם עלייתו לארץ. נולדו להם שתי בנות: חיה נשואה ליצחק תמיר ודבורה נישאה למשה דיין.

חנוך ובלחה זכו לחמישה נכדים.
חנוך נפטר בשנת 1982.

פנחס

פנחס נולד בטרנופול בשנת 1906 תרס"ו. לאחר שהתייתם מהוריו היה קשור מאוד לאבי יהודה, אחיו הבוגר. הוא העריץ אותו והתלווה אליו לכל פעילויותיו הציבוריות בדרוהוביץ'. בבגרותו היה חבר ומזכיר אגודת "עזרה לחלוצים ולעולים לא"י", מזכיר בהתאחדות "צעירי ציון" והיה המנהל והבמאי של החוג הדרמטי-מוסיקלי בדרוהוביץ'.

פנחס בעל הקול הנפלא שר במקהלת בית-הכנסת הגדול בדרוהוביץ' והיה הסוליסט הראשון בה. במפגשים משפחתיים הנעים בקולו הערב בעיקר בפרקי חזנות וקטעי אופרה. הוא כתב בעיתון "גליס דרוהוביץ' בוריסלבסקי" ובעיתון "טגעבלאט" שהתפרסם בלבוב.

פנחס עלה לארץ בשנת 1933, עם אשתו חדווה-פרידה לבית סקל ועם חיה בתה של צילה. בארץ היה פנחס מראשוני העובדים בבית-חרושת "צוף" שהיה שייך ל"תנובה". משנסגר המפעל הוא המשיך לעבוד ב"תנובה" בתפקיד מנהלי.

פנחס היה ממייסדי "ארגון יוצאי דרוהוביץ' והסביבה" ושנים אחדות שימש מזכיר כללי של הארגון. לפנחס וחדווה שני בנים: שמואל נשוי ללילי וגדעון ז"ל נישא לליאורה. פנחס וחדווה זכו לחמישה נכדים. פנחס נפטר בשנת 1990.

שלושת האחים: משמאל – יהודה, פנחס, חנוך

פנחס ואשתו חדווה-פרידה בדרוהוביץ'

האחים ונשותיהם. יושבים משמאל: יהודה, חדווה ופנחס, חוה, בלהה. עומדים: חיה בתו של יהודה וחנוך

העלייה לארץ-ישראל

צילום מתוך תעודת עולה

ב-11 בינואר 1922, י"א טבת התרפ"ב, הגשים אבי את צוואת אביו ועלה לארץ-ישראל. כחבר באגודת "החלוץ הצעיר" נסע לוינה לקבל סרטיפיקט, משם נסע ברכבת לנמל טרייסט שבאיטליה, והגיע באונייה "אבציה" לנמל חיפה.

רוב העולים על האונייה היו קבוצות צעירים בני תנועת "החלוץ". ידיעת התרבות והשפה העברית היו תנאי לעלייתם.

ההפלגה בים ארכה כשבוע ימים. ביום חורף גשום וסוער התקרבה האונייה לחופי פלסטנה. ביומנו, תיאר את אותם מראות ראשונים וחווית ההתרגשות שאחזה בו כאשר דרכו רגליו על אדמת הארץ.

"חיפה, 11 לינואר 1922, באתי לנמל. כיוון ומפני הסער הגדול והנורא שהיה על הים לא ירדנו מהאוניה רק חיכינו על הים ומה גדולה היתה השמחה כאשר ראינו מרחוק את בתי חיפה הגבוהים והיפים. הבטנו מרחוק על בית הטכניון, בכיליון עיניים חיכינו לסירות שתבואנה להורידנו ואחרי שלושה ימים ... ערבי אחד בא לקחת אותנו לקרנטין להתרחץ. כאשר ישבנו כבר בסירה והופרדנו מאוניתנו אשר הביאה אותנו לארץ אבותינו הקדושה נצמדנו על אדמת חיפה והנה ארץ חמדת אבות. בארצנו הטובה הנני, בחיק אימי אשר אליה התגעגתי... בארץ החמדה והטובה הנני אתור את הארץ בחיפוש עבודה... מה מאוד אני רוצה להיכנס לעבודה המביאה תועלת".

בשלושה השבועות הראשונים אבי התגורר בבית-עולים בבת-גלים שבחיפה. הוא שוטט בעיר, התבשם והתפעל ממראה החלוצים הצעירים העובדים עבודה קשה בסלילת כביש והמה שמחים ומאושרים, מרבים לשיר ולרקוד. על חוויותיו אלו כתב לשרה ידידתו.

לשרה יקירתי.

אחרי כשלושה שבועות, הנני כותב לך המכתב. הנני אצל חוף הים ורואים אנו את שקיעת השמש וזריחתה. כמה מלבב לראות את שינוי צבעי הים עם השמש השוקעת, אז רואים יפה ביותר את מראהו של הר הכרמל. ושם מתחילים לבנות עיר חדשה שכן הרבה שיחים מכסים את מדרונות ההר ולתאר יופי הכרמל יכול רק סופר או משורר ויש לקוות שארצנו תהיה ארץ מודרנה ויפה. יפה מאוד לראות גיבורנו הקטנים עובדים בכביש עבודת פרך ואינם מקבלים משכורת חוץ מאכילה ולינה, שבעים רצון הם אף על פי שהם הולכים ערומים ויחפים והם שמחים ומאושרים. תמיד הם יוצאים במחולות וקול זמירות שומעים מרחוק רחוק. בריאים המה וחזקים הם במאוד. קשה להאמין שלעם העברי ישנם אנשים צעירים כמו פועלי הכביש".

טרם עלייתו לארץ, אבי שאף ללמוד הוראה בסמינר למורים בבית הכרם – בירושלים.

אחרי השהייה בבית-העולים, בבת-גלים, קיבל מסמך מלשכת העלייה של ההנהלה הציונית, סניף חיפה, המעיד כי קיבל 6 לירות ו-25 גרוש, עבור כלכלה ונסיעה לירושלים. וכך, לבוש בחליפה היחידה שהיתה לו, שם פעמיו לירושלימה. בדרך עצר בפתח-תקווה, שם פגש חלוצים עובדים בפרדסים. משראוהו שאלו: "לאן פניך מועדות?"

ענה להם "ללימודים בסמינר למורים בבית הכרם".

שאלו: "מדוע בחרת בלימודים? האם אינך יודע כי חסרים אנו ידיים עובדות?"

אבי שהיה בעל מצפון, ויתר על חלומו והצטרף לחלוצים הצעירים.

סיפור זה, על שאיפתו ללמוד בבית הכרם שמעתי מפיו לא פעם. חשתי בדבריו צער והחמצה על שלא עלה בידו להגשים את חלומו. נראה לי שמקצוע ההוראה התאים לאופיו, הן משום שבצעירותו לימד עברית ונהנה מכך והן מתוך היחס החם והחיובי שהפגין כלפי כל הצעירים שעבדו בבנק במחלקתו. הם נהגו להתיעץ איתו והוא שימש להם כיועץ וכמורה.

קבוצות "החלוץ" קמו בעשרות ערים ועיירות ברחבי רוסיה ומזרח אירופה. רבים מאנשי "החלוץ" עברו הכשרה טרם הגיעם ארצה וכך גם יהודה. ערכי "החלוץ" היו: עבודת כפיים, הגשמה אישית, לשון ותרבות עברית, שמירה והגנה על הישובים בארץ. "החלוץ" ראה את ייעודו לא רק בעבודת אדמה, אלא גם בעיסוק בכל סוגי העבודה, כולל בשירותים השונים. אבא, בהגיעו ארצה, פרש כנראה מהקבוצה איתה הגיע, פניו היו ללימודי הוראה.

מצבו הקשה של המשק היהודי בארץ-ישראל מנע בעד החלוצים מציאת מקומות עבודה. ממשלת המנדט הבריטי החליטה ליזום עבודות ציבוריות והתכוונה למסור אותן לקבלנים ערבים. מפלגות הפועלים, "הפועל הצעיר" ו"אחדות העבודה", נרתמו להשגת העבודות, ותוך תחרות עם הקבלנים הפרטים הערבים, הצליחו לקבל על עצמן את עבודות הסלילה. מאות פועלים החלו בסלילת כבישי הארץ.

משתמה העבודה בפרדס, בחפשו אחר מקום עבודה ומקום להניח בו את ראשו שם פעמיו אל תל-אביב. גם כאן נפעם ממראה הפועלים היהודים ברחובות ונראה שחש בהתרגשות הפועלים ביום חגם, ה-1 במאי.

יתכן ותהה על השם פלסטינה, שניתן לארץ-ישראל, ארץ הקודש, וכתב את הגיגיו.

9384
 11.1.22
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200

[illegible]

זיכרונות מפלסטינה!

היום ברחובות תל-אביב רועש יותר מימים אחרים בשנה. הרחובות הרצל ולילינבלום מלאים בפועלים – פועלות – צעירים – זקנים – בינוניים – גבוהים – נמוכים – שמנים – רזים – יפים – מכוערים, רצים לאולם "עדן".
מה קרה, האם זה חג, איזה חג זה יכול להיות? שואל יהודי זקן מירושלים.
מתקרב נער צעיר בן שמונה בערך לבוש במכנסיים קצרים וחולצה קרועה, ואומר לו היום זה חג של הפועלים בפלסטינה... מה זה פלסטינה?
חא, חא, חא נשמע קולם של אנשי הגדוד - הזקן לא יודע מה זה פלסטינה?
פלסטינה זאת ארץ שממה עם הרים גבוהים – הרבה חול ואבנים.
האם נמצאים שם יהודים?

רק יהודים גרים שם.

האם זה נמצא מן העבר השני של הסמבטיון?

לא, זאת היא הארץ שהיתה פעם שלנו.

אז אומר הזקן – אתם מתכוונים לארץ - ישראל...

כן, כן – אומר לו הפועל בחיוך. הזקן חושב כל הזמן למה קוראים לארץ - ישראל פלסטינה, איזה מילה זאת? האם זה ברוסית... וחושב כל הזמן מניין לקחו את המילה פלסטינה. הוא נזכר שאמרו לו שהיום הוא חג הפועלים. איזה חג זה.

הוא רואה בפינה שעומדים מספר פועלים, הוא רץ אליהם עומד לידם ומחכה לתשובה.

התאקלמות בארץ

ארץ-ישראל לא הסבירה פנים לאבי. על אף רצונו לעסוק בחקלאות, הוא וחבריו נתקלו בסירוב מצד איכרי המושבות. הללו העדיפו עבודה ערבית זולה ועתירת ניסיון. למרות תיאורו את החלוצים, כמלאי שמחת-יצירה, שבעי-רצון, מאושרים ושמחים, רוקדים ושרים, גם אם אינם מקבלים שכר, המציאות לא היתה כה רומנטית. הוא עבר ממושבה למושבה בחפשו אחר עבודה יחד עם חלוצים כמוהו. בכל מקום שבאו לבקש עבודה נדחו. יש שדחו אותם מתוך רחמנות ואחרים משום שטועים היו לחשוב שפועל עברי יקר מהפועל הערבי ואינו מקבל מרות. החלוצים המתוסכלים שרו באירוניה על מצבם:

יוללה, יוללה!
מלים: לא ידע
לחן: לא ידע

יוללה, יוללה!
מה נעשה בלי עבודה?
איטו, ואיטו,
ואיטו נעבד!

יוללה, יוללה!
בפתחת קצה - ערבים!
בנסדיונה - מראים!
ובעמק - השומרים! (אז: חלוצים!)
איטו נעבד!

בגולה דובר על הפסקת העלייה עקב המחסור במקומות עבודה. מפלגות הפועלים באו לעזרת העולים והציעו עצמם כקבלנים אחראים בפני השלטון הבריטי ותבעו חלק מהעבודות הציבוריות שכללו: סלילת כבישים, הכשרת קרקע, ייבוש ביצות, חציבה וסיתות, חפירת תעלות, הנחת קווי רכבת ועוד.

אבי הצטרף לקבוצת העבודה "קדימה" שעבדה בסלילת כבישים. לפרקים "גיוון" את העבודה ועבד בבניין בתל-אביב. תל אביב היתה אז בתקופת בנייה מואצת. אבי נהג לומר בחיוך ובגאווה: "הבית הראשון שלי היה בית-ביאליק".

אחרי זמן לא רב אבי מונה לראש קבוצת "קדימה" שקראה לעצמה "קבוצת יהודה". אבי וחבריו ראו בעבודות אלה שלב מעבר.

קבוצת "יהודה" בסלילת הכביש ברחוב יצחק אלחנן ונחלת בנימין בתל-אביב (1924)

שנתיים אחרי שעלה לארץ כתב ביומנו על ניצול הפועלים ובעיות המובטלים באותה עת, הוא נתן ביטוי לכאב הפועל העברי וכעס על היחס המזלזל וחוסר הדאגה של ההנהלה הציונית למצב הפועלים. הוא מתאר את שעבר עליו מאז בואו לארץ ועד היבחרו כחבר ועדה פעילה בענייני הפועלים. בהמשך דרכו לא הסכין עם מצבם הקשה של הפועלים, השתדל מאוד לדאוג לרווחתם ואף ראה בכך שליחות.

קטעי יומן

"חודש סיוון תרפ"ג: מועצת פועלי יפו קראה היום לאסיפה כללית של כל

פועלי יפו ותל-אביב.

על סדר היום: חוסר עבודה והורדת המחירים. עוד שעה לפני הזמן הקבוע נהרו במאות פועלים לאסיפה זו, כי לכל פועל מעניין לשמוע דבר מה ממנהלי ועד הפועל, מה דעתם: למצב הנורא הזה? במה השתדלו להטיב מצב הפועל

הרעב והמסתובב בפנים חיוורים ושפתיים יבשות מפינה לפינה, מבלי למצוא לו מקום להרגיע מצב רוחו הרע והמר?

כל אחד מעוניין לדעת מה ועד הפועל עושה להורדת המחירים אשר נעשה לדבר קבע לנותני העבודה ואשר מפני חוסר העבודה השורר הם בכל יום מורידים את המחיר היומי של הפועל העובד למינימום שבמינימום...?

ובשעה חמש התחיל החבר כצלסון נאומו שבמילים חריפות תאר היחס השלילי של ההנהלה הציונית למצב הפועלים... הביע מחאה נגד כל המוסדות הלאומיים והבנקים ומיחסם השלילי לציבור הפועלים הסובל היום מרעב... גופרית ואש השליך על נותני העבודה היהודים הציונים הכבירים, שאינם מתחשבים בבנין הארץ רק דואגים לכיסם - משפילים כבוד החלוצים העובדים רק בעד בנין ארצנו השוממה - מנצלים אותם בעבודה, בכספם ובזמנם...

הרבה נואמים אחרים (אני בתוכם הייתי) מחו נגד הועד הפועל של ההסתדרות הכללית, שלא דרש בתוקף הדרוש מההנהלה הציונית שתתייחס ברצינות לחלק של העם היהודי, המגשים את כל הרעיונות והשאיפות של העם כולו, לבל לתת לציבור הזה, הלוחם בעד עמו וארצו, לגווע מרעב ולשאת עול הרעב בעצמו, מבלי לקבל אפילו העזרה - התמיכה החומרית.

התמרמרות גדולה היתה מקרב הנאספים. רעבים, צמאים, עמדו בעיניים סקרניות מחכים הם לשמוע איזה דבר חדש, דברי תנחומים ממנהיגיהם, ולאחר שעות של התמרמרות מצד הנואמים, שהפסיקו אותם בדיבורם לא פעם אחת האלמנטים הרבולוציונרים בקריאתם: תחי האינטרנציונל !! באגודות מקצועיות אנו רוצים! - ירד המשרד לעבודות ציבוריות!

תרד הקבלנות! רצו לגמור את האסיפה ברזולוציות שהמועצה הקריאה בפני השומעים - בעד ונגד ההנהלה הציונית ומוסדותיה. החלק הרבולוציוני הרים קולו המסית את החבר יצחקי מפועלי-ציון הדמוקרטים, נגד המועצה, על אי הרצון להקריא את ההצעות שלהם.

במספר הגון של קולות קיבלו החלטה לדרוש תיכף בחירות למועצת פועלי יפו ופעולה המונית נגד עיריית תל-אביב והמוסדות הכספיים, בעד רשלנותם ואי חפצם לסדר את מחוסרי העבודה באיזה עבודה.

כ"ה סיוון תרפ"ג: מה קשה לקחת העט ולנהל אותה על המחברת כדי לשפוך עליה מעט מהסבלונות והצרות אשר אני סובל כל כך... שנתיים בארץ-ישראל שחלמתי אודותיה כל ימי מעודי - וכמה סבל וכאב עברו עלי? - נדדתי כמה שבועות ממושבה למושבה, חיפשתי בלי הרף עבודה - ובסופו של דבר לא רצו אנשי העם העברי לקבל אותי, כי, הנני עברי - חלוץ, לא יכלו

לשלוט עלי מהצד המוסרי כמו על פועל ערבי, (כי מהצד הפיננסי כבר הורידו את המחיר של הפועל העברי למחיר הכי מינימאלי).

עזבתי את נדודי ובאתי לתל-אביב - לעיר הראשונה של ארץ פלסטינה, שרק ידי פועלים יהודים בנו אותה בזיעת אפם וביגיע כפם... ופה התחלתי לרוץ מקבלן לקבלן וממקום עבודה אחד לשני, הכנעתי את כבודי למי שרק ידעתי שאצלו אוכל להשיג את חפצי - "עבודה" - אבל לשווא ! הנני רודף אחרי הקבלנים - ישנם להם פועלי עירם ולהם הפרוטקציה להתקבל לעבודה - ומעירי, אין לרוע מזלי אף מהנדס אחד - ושנית: היודע אני מאין אני ? ואיזה עיר מולדתי ? רוסיה ? בוקובינה ? גליציה - ואחרי זמן רב שרעבתי ולנתי כמה פעמים על שפת הים, או שאיזה חבר הכניס אותי לאוהל, נרשמתי ל"הסתדרות הכללית של הפועלים העבריים"...

רציתי עוד ביום הראשון שבאתי לתל-אביב להירשם, אבל דרשו דמי כניסה ולא היה לי, ובלי דמי כניסה לרשום אותי לא רצו, כי הפקיד של הסתדרותנו לא מכיר אותי ואין לי אצלו "פרוטקציה". אבל אל יחשוב אף אחד שעכשיו, שכבר רשמו אותי לחבר ההסתדרות, שילמתי כסף...

לא ! אך הכרתי איזה בחור חבר במועצת פועלי יפו והוא תמך בבקשתי לא לדרוש ממני דמי כניסה עד שאתחיל לעבוד...

למחרת חליתי - לקופת חולים לא רוצה ההסתדרות לשלוח אותי יען כי אינני עדיין חבר רשמי עד אשר אכניס מס חודשי ודמי כניסה... פניתי להנהלת קופ"ח - לא קבלתי מענה - הלכתי ל"בית-מרפא" הכללי, הייתי מוכרח כבר לשלם 3 ל"ר"מ (לירה מצרית), ואיפה לקחת אותם ?

איזה בעל-בית, שהבאתי לו צרור מבתו הגרה בווינה, נתן לי לשפוך מים להשקות האבנים שהכין לבניין ביתו וקבלתי גרושים אחדים, אבל הרבה סבלתי עד אשר שלחו אותי לעבודה, כי לשכת העבודה שלחה קודם מכריה ובניה "הפרוטקציה". אחרי כמה חודשים של סבל ארגנו קבוצה בשם "קדימה" - עבודתנו הראשונה היתה לעשות גדרות ומדרכות - ובתור עולים חדשים שנכנסו בפעם הראשונה לעבודה והיינו צריכים להתלמד איך להחזיק ביד את או מעדר - אז מובן מאליה שהרווחנו מ-6 עד 8 גרוש ליום -ומיום ליום הופחת מספר החברים - כי לא לכל אחד היתה "הסבלנות" לעבוד שבועות רצופים בסכום כסף מינימאלי כזה (חצי קבלנו רק במזומנים והחצי השני בשטרות), וממספר החברים של 25 נשארו נאמנים לעבודתם אני ועוד 4 חברים. הגדלנו את מספר העובדים בקבוצתנו, הרווחנו מפעם לפעם יותר, השתדלנו במרץ ועוז להוציא לפועל עבודתנו וסוף כל סוף אחרי חודשים היינו בעלי מקצוע בעבודת המדרכות והרווחנו עד לחצי לירה ליום בעד 8 עד 10 שעות עבודה - ואחרי כל ההפרעות בעבודה מצד המשרד מטעם חוסר חומרים וכו'

וכו', יצאנו כל אחד בסוף הקיץ עם רווח של לירות אחדות בשטרות ובהתחלת החורף בטח שהיינו מחוסרי עבודה, אבל התקציב המינימאלי ניתן לנו מקופת מלווה של ההסתדרות באופן אחר לגמרי משל מחוסרי עבודה אחרים. ידעה "קופת מלווה" שעבדנו בזיעת אפינו ובדמנו על כספנו - והכסף שקבלנו מהם היה דיסקונטה על עודף סכום הכסף המגיע לנו בשטרות.

אני נכנסתי לעסקנות לעבודה ציבורית בתוך ההסתדרות, נבחרתי למועצת הצירים, לקחתי חלק אקטיבי בעבודת ההסתדרות ואחרי כמה חודשים חליתי. רופאים אחדים טפלו בי וצווו עלי להימצא בסביבה אינטימית ולהתרחק לכמה זמן מעבודת הציבור עד אשר "העצבנות" תחלוף....

קבוצת "קדימה" בסלילת הכביש ברחוב אלנבי בדרך לשפת הים. את העבודה קיבלה הקבוצה מהמשרד לעבודות ציבוריות שבראשה עמד החבר רמז דוד ז"ל (שנת 1922)

בין דפי יומנו של אבי מצאתי את שיר הפרוטקציה.

שיר הפרוטקציה

בבואי לתל-אביב, מוחי בי מתפוצץ,
להגות ולחשב איך "פרוטקציה" לי לחפש,
לא נתתי שינה לעיני ולנפשי מרגוע
לפני כל מהנדס וקבלן התחלתי
להשתחוות ולכרוע,
מהנדס וקבלן- ותרחם נא עלי
עבודה תן, לחם לקרבי

הו, הו, הו,
הוי פרוטקציה בואי נא אלי
הוי פרוטקציה חוסה נא עלי
הוי פרוטקציה מאידיאליזם מתוקה את
נופת לחכי- איפה את?

בכל בוקר ובוקר אני קם עם קריאת הגבר
הנני מוכן ומזומן לעבוד עם כל חבר
מבניין לבניין מרחוב לרחוב
מתל-אביב ליפו ומיפו אל החוף,
לחינם הוא עמלי, כל יגיעותיי לשווא
פרוטקציה אין לי, בידיים ריקות אני שב.

הו, הו, הו
הוי פרוטקציה בואי נא אלי ...

צעירה אני פגשתי מלאת חן- יפה ועדינה
מול כעונג ששון ושמחה עליה שוכנת שכינה
רגשות לבי נתתי לה חלומותיי וגם כל ערך
ליבבתי חיבתיה וכמעט הייתי על הדרך
פתאום לעגה בי- עזבתני גלמוד
פרוטקציה לא היתה לי נשארתי לבדי.

הו, הו, הו,
הוי פרוטקציה בואי ...

הכרות עם משפחת ברסלר

נחמן ברסלר, אחיה של אמי חוה, עלה לפלסטינה עם אשתו מניה ושלושת ילדיו: דב, אריה, וכרמלה, ממליטופול שבאוקראינה. בדרך הם התעכבו מספר חודשים בקושטא (איסטנבול/קונסטנטינופול) שבתורכיה ובנובמבר שנת 1920 הגיעו לארץ.

בארץ, נחמן ברסלר, בשל היותו בעל משפחה, קיבל צריף מגורים בתוך פרדס על-יד תחנת הרכבת ברחובות. לפרנסתו שמר בלילות על הפרדס סביב הגדר, למנוע פריצות. בימי גשם כשלא יכלו לצאת לעבודה לא שילמו לו שכר. במאי 1921 פרצו מהומות, הערבים התנפלו על היהודים שעבדו בפרדסים.

נחמן ברסלר ומשפחתו עקרו לתל-אביב, הם התגוררו באוהל שבשכונת האוהלים בנווה-שלום. נחמן הצטרף לקבוצת בניין, שמנתה 10 איש, ונקראה "קבוצת בטון". חלק מחברי הקבוצה היו בעלי מקצוע וחלקם למדו תוך כדי עבודה. נחמן לא התמקצע בבנין משום שרצה ללמוד היטב את השפה העברית ולעבוד במקצועו, הנהלת-חשבונות, מקצוע שהיה מבוקש.

מניה, אשתו של נחמן, בישלה לרווקים משכונת האוהלים שהיו באים אצלה לסעוד את לבם, ביניהם היה גם אבי. נחמן ברסלר הביט ברווק הצעיר שקומתו נמוכה, גופו צנום ופניו נפולות, המחזר יומיום אחרי עבודה. לפרקים החליף מספר מילים עם הצעיר שהתחבב עליו. יום אחד ביקש ממנו שילך לנמל יפו לקבל את פני אמו, שתי אחיותיו ושני ילדיה של הגדולה מביניהן, האמורים להגיע באוניה מקושטא: "איני יכול להפסיד יום עבודה, יש לי משפחה לפרנס" אמר. אבי, שבאותו יום התהלך מובטל, נעתר לבקשתו. בנמל יפו פגש באם המשפחה שהציגה עצמה בשם שרה ובשתי עלמות חן, האחת נערה כבת 18, שמה חוה (לימים אמי), בעלת עיניים כחולות, ששערה הזהוב קלוע לצמה ארוכה. השנייה - בת-שבע, אלמנה כבת 24, עם שני בניה הקטנים - דב ומשה. אבי הציג עצמו והסביר כי בא בשליחות אחיהן, נחמן ברסלר. כאן נוצר הקשר הראשוני עם בנות המשפחה.

הקושי במציאת פרנסה, העבודה הקשה שמצא לסירוגין, המחסור במזון והבדידות, התישו את אבי נפשית ופיזית כאחת והוא חלה. הייאוש כרסם

”...והנה משפחת ברסלר - שהכרתיה לפני שנה וחצי - שבהתחלת החורף נכנסה לחדר, נתנה לי אוהלה לגור בו, כי לא היה לי איפה ראשי להניח. אנשים באופי אנושי בלתי מוגבל, ורגשי לב עדינים - ובייחוד שתי הצעירות חוה ובת-שבע ובלב רך וטוב טיפלו בי כמו באחיהן. ומי יודע איפה הייתי כעת, אלמלא הן לא היו מטפלות בי במסירות נפש יוצאת מהכלל....

"מובן מאליו שסובל אני מזה הן מצד הרוחני והן מצד הגשמי - ולכל ימי חיי יישאר זמן חוליי בזיכרוני – ואזכור שלא שוב להיות בודד ולבטוח ברחמנות של זרים.... אבל בכל זאת לא אבדתי תקוותי, כי יודע אני שסובל אני בעד עמי וארצי.... לוחם אני במחנה של ציבור הפועלים העברי אשר מתארגן בשורותיו ללחום בעד חופש עמו וחופש האנושיות. יודע אני שעומד אני בשורה של ציבור הפועלים העברי הלוחם בעד הגשמת שאיפת כל העם היהודי לשבת על אדמתו - אדמת המכבים. ויקרה לי המלחמה הזו, אבל אני לוחם בעד שאיפה אידיאלית נשגבה - לשחרר את הדור הצעיר מעול הגלות ולהביאו לחיים חדשים של עבודה עצמית ואסבול הלאה עד נשמתי תצא מקרבי ואמות בצחוק קל על שפתיי ואומר: טוב ללחום בעד עמנו וטוב למות בארצנו".

60

[The page contains several lines of handwritten text in German, which appears to be a continuation of the letter or a separate note. The handwriting is cursive and somewhat faded.]

אדישות ההנהגה בנושא המחסור בעבודה של הפועל העברי והעדפת פועלים ערבים, הקשתה עליו מאוד והוא החליט להצטרף למאבק בדרישה ההמונית לעבודה.

באסיפת מועצת פועלי יפו - תל-אביב, אבי נבחר לחבר בוועידה, שראתה את תפקידה לדאוג לפועלים המובטלים ואף ניתנו לה סמכויות. אך כבר מההתחלה מנהיגי המפלגות שניצלו את המצב למטרות פוליטיות, לא נתנו לוועדה לפעול. הויכוחים והמהומות הביאו לסערת רגשות ואלו אף הגיעו לידי אלימות. אבי וחבריו קראו לבאי-כוח הקיבוצים לבוא לעזרתם ולהשתתף לצדם בהפגנה. הוא כאב את המצב בו הפועלים "נפלו בין הכיסאות". הקושי והרצון העז לעזור להם הותירוהו מתוסכל ומאוכזב.

חודש שבט (1923): "ההתמרמרות בין ציבור הפועלים בתל-אביב גדולה עד מאוד. מחוסרי עבודה מסתובבים בטלים, רעבים וצמאים, מועצת פועלי יפו עסוקה וטרודה בבחירות לוועידה הכללית של כל פועלי א"י שתהיה בימים הקרובים. אבל בכל זאת היא קוראת לאסיפות מחוסרי-עבודה, נותנת דו"ח מפעולותיה - מהמשא ומתן שניהלה בין עיריית תל-אביב עם כל המוסדות הכספיים ולועגים להם ובאדישות גמורה כולם מתייחסים לשאלת חוסר-עבודה - בוחרים בוועדה בת ארבעה חברים מתוך הפועלים וארבעה מתוך מועצת פועלי יפו.

אחרי כמה ימים עוד פעם אסיפה. מהדו"ח נודע על הפוליטיקה והאינטריגה של המועצה, שלא נותנת לוועדה לעבוד בצדק ולעצם העניין. ואחרי זה, שהמועצה בעצמה מתארת את המצב הרציני, שמוכרחים לאחוז באמצעים הכי קיצוניים, להפסיק את המשא ומתן עם כל נותני העבודה.

נבחרה וועדה פעילה של עשרה חברים, וגם אני בתוכם. האסיפה נתנה לנו דירקטיבים - הנחיות, להוציא לפועל הפגנה בהשתתפות כל הפועלים העובדים, כדי שתצליח הדרישה ההמונית - אם במשך היומיים לא יהיו עסוקים 200 פועלים בעבודה.

אבל בישיבה הראשונה עם המועצה היה ניכר האינטריגה - מזימה שלה, שהיא נותנת מכשולים לדרכנו - לא נותנת לנו להוציא לפועל את הדרישה ההמונית של העבודה - שלא נותנת לנו לבקר עבודותיה, תנאי העבודה, החוזים וכ"ו...

אנחנו, חברי הוועדה רואים באיזה מצב מסובך היא, קוראים לבאי-כוח הקיבוצים ודורשים מהם עזרה מוסרית למחוסרי העבודה, יד ביד להשתתף בהפגנה - אבל הפרובוקציה (הסתה) של המועצה מצליחה קצת - אחדים, חנופי המזכירות, מפריעים, נותנים הצעות לא לעצם העניין; בא-כוח

המזכירות לוקח רשות הדיבור, לא נותן דברים ברורים. הוועדה הרשמית צריכה להוציא לפועל הפגנה, אבל לא יודע מה הלאה לדבר... מפסיק ואומר: השתתפו רק 80 מחוסרי-עבודה. לפי דעתי הפרטית - היא חוקית, למעשה - לא!

נתפרצה מהומה - אחדים צועקים: הוועדה לא חוקית! רוצים לבחור ביו"ר אחר, כדי שיוכלו לנהל הפוליטיקה הפרובוקציונית. אנחנו לא נותנים, כי קראו אותם רק לישיבה להתייעץ ולא להחליט.

המצב רציני עד למכות. היינו זקוקים להפסיק... ישבנו עד שעה שלוש, התייעצנו על המצב הרציני בכובד ראש. פנינו למועצה לתת לבאי-כוחנו להשתתף בישיבתה, לבאר את המצב הרציני. לא ממלאים רצוננו! לקרוא לאסיפה כללית של מחוסרי העבודה - לא נותנת המועצה. הכינה הקיבוצים במקלות להפריע, כמו בחורף שעבר - המועצה ביטלה בכלל הוועדה.

אנחנו רחוקים מהציבור, עזבנו אותו כצאן בלי רועה, מחוסרי-עבודה מחכים לישועתנו. מצב העבודה לא הוטב ובהתחשבות בשערורייה שיכולה להיות בקריאת אסיפה מצד אחד, וההתמרמרות של הרעבים ומצד השני "החייל מיט דיע באגנעטען פון דער ריאקציע" (חיילי הריאקציה עם הכידונים).

פרסמנו כרוז למחוסרי העבודה שעבודתם נפסקה, ה"ריאקציה" מעמידה מכשולים ובין חברי הוועדה מ"נ נמצאים בוגדים... הרעבים מבינים את האינטראקציה של המועצה - מצד אחד היא באה לאסיפה, דוחפת ללחץ ומצד שני היא שולטת באופן הכי נבזה, אבל אקטיביות חסרה. אספו חתימות, דורשים מהוועדה כמאתיים פועל לתת דו"ח. קיבוצים כבר התאספו בסתר לקלוב (מועדון) הפועלים במקלות בידיהם, מחכים למלחמה.

אנו מבולבלים; קוראים לישיבה, פונים למועצה, לא עונים לנו - והמצב רציני עד מאד. המשטרה מוכנה - הממשלה אווזת באמצעים אולי תהיה הפגנה - הבולשביקים הכינו כרוזים בערבית ובאידיש. קוראים למהפכה - הפוה"צ (הפועל הצעיר) עושה תעמולה מבלי לצאת להפגנה. ועדת הארגון רוצה בשלטון המוסדות ודוחפת להפגנה כדי לרכוש בזה את הסימפטיה של הפועלים.

כל מפלגה רוצה לנצל על חשבון הרעבים את שעת הכושר לטובתה ולעת-עתה סובל "הרעב-צמא ערום ויחף". הוא יושב בגן רוטשילד - בורח למטבח, חוטף בסתר פת-לחם, הולך בין הבתים במרכז מסחרי שעוד לא גמרו בבנינו, אוכל מהר, רץ הביתה לאוהלו הקרוע מהרוח, שוכב על הקרש או על החול, חושב איפה הוא נמצא. למה הוא לוחם וסובל? מי מנהיגו? מי דואג בעדו? אולי לעוף לארגנטינה? פה הכול כוזב! אבל החלוץ צריך לסבול וללחום, להישאר פה,

לעזור בבניין הארץ, אולי הבורגנים יתנו כסף, תהיה עבודה לכל הפחות יומיים בשבוע על פת-לחם יבש והשפיות בפלשתינה. וככה עובר לילה ויום והפועל הרעב לוחם במחשבותיו בלבד... ומנהיגי המפלגות מנצלים את המצב לפוליטיקה שלהם – בחוץ צעקות – התאספו במאות פועלים להסתדרות, דורשים עבודה – ביפו מהומה, הרגו ערבי-שוטר – אסרו יהודים, כי יש חשד שבני עמנו הרגו אותו כי השתתף בפרעות של מאי. בהלה גדולה.

מנוה-שלום מיפו באות משפחות הנה, חושבים שתהיינה פרעות. הנוצרים נותנים כרוזים לנקום ביהודים. בהלוויה משתתפים כחמשת אלפים ערבים כדי לעשות פרעות, אבל הממשלה לא נתנה כלום לעשות. כל תושבי יפו ותל-אביב חיים בפחד, חושבים אולי מחר, או בשבוע הבא תהיה הפגנה, הצעירים כבר רוצים ללחום לקחת נקמה, לשים קץ לפחד ולראות מה שיהיה – ניצחון או מפלה. סוף הדבר, או פלשתינה לערבים או ארץ-ישראל. די לחיות בשקרים ובתקוות של שווא...

כ' שבט – 5/2 /1923: מתנהל מו"מ בין ועדי האגודות המקצועיות ובאי כוח הקבוצים בניהול ההפגנה – כדי להשקיט רוח העצבים של הרעבים וסוף הדבר ביטלו הוועדה – בפסק מו"מ – הגדלת הריאקציה. הגדלת החימה של הרעבים, אדישות ושוויון נפש להמצאת עבודה – וזוהי הרפרזנטציה (תאור) של פועלים וכולנו מחכים לדחיפת החיים, לראות מה יביאו החיים העתידיים? איזה מהפכה בשדרות הפועלים, החלוצים, הלוחמים בזיעת אפם בעד קיומם? נראה איזה השפעה תביא יחסה הנבזה של המועצה לצבור הפועלים – השוויון-נפש של הצעקנים הלאומיים- הציונים הכלליים בויתורם על גאולת הארץ, וכ"ו וכו". התפטרות ז'בוטינסקי מהנהלה הציונית (1923), הפוליטיקה של הממשלה ביחסה אלינו, השוללת זכויותינו הכי אלמנטאריות. ברחובות תל-אביב, במטבחים, התאספו פועלים, מתווכחים על מהלך תנועת הפועלים. אחד שואל השני – מה תביא תועלת ועדת הפעולה? תהיה הפגנה? או עבודה? אולי אסיפה תהיה?

אני מסתובב לי ביניהם וחושב – אחי! אתם לא יודעים האינטריגה, השקר של מנהיגינו – תקוותיכם לשווא הן. מחכים אתם לישועתנו, אולי יכולים אנחנו לעזור, אבל לא נותנים לנו. מעמידים לפנינו מכשולים וגדודים פועלים שילחמו נגדינו. בערב ישיבה של ועדתנו אף על פי שנתבטלה מהמועצה – נראה הקץ של הייאוש ומלחמת המחשבות והדעות, נאבק או ניכנע, או ניכנס למערכה – למלחמה - כפי דרישת הפועלים שבחרו בנו.

הנה נודע לי שהתאספו באי-כוח קיבוצים וחבורות להתייעץ בעניין איחוד הקיבוצים לארגון אחד לשם עזרה הדדית – נגד האגודות המקצועיות. קיבלתי הזמנה לישיבה ליום שני. השעה מאוחרת – פוסק אני מלכתוב.

קוראים אותי להסתדרות, לישיבה או לאסיפה. בישיבה של ועדת הפעולה (ועדת מחוסרי העבודה) דנו על המצב המסובך בו נמצא ציבור הפועלים. בנוגע להפגנה – דנים בדרישה של כמה מאות מחוסרי עבודה לקרוא לאסיפה כללית ולמסור דו"ח מועדת הפעולה – אבל אנו, חברי הוועדה, לא רוצים לקחת עלינו אחריות גדולה כזאת בלי הסכמת המועצה לקרוא לאסיפה – איפה שיבואו אלמנטים הכי (חבול ידינו) ובהמשך ישתמשו במצב הרציני, לפוליטיקה של מפלגתם. המועצה תאחוז באמצעים הכי קיצוניים, תכין קיבוצים במקלות – תביא לשפיכות דמים, פועלים יכו פועלים, כמו בחורף שעבר – ומי יודע הסוף של יום "מחזה" כזה.

בוועדה אני הייתי המציע למסור את דרישת הרעבים למועצה – להטיל עליה האחריות כלפי מחוסרי-עבודה – והיא מוכרחה לשאת באחריות זו. למרות ההתנגדות של חברים אחדים שעלינו מוטלת החובה הקומפוטנציה (הסמכות) להוציא לפועל את דרישת הבוחרים – אכן נתקבלה הצעתי – אבל המיעוט לא נכנע להחלטת הרוב, הפיצו כרוזים נגד המועצה ומלחמה דיפלומטית מתחילה.

ואני בתווך- את האינטריגה מצד אחד של המועצה שדוחפת אל אספות את הפועלים להפגנות ואחרי כן לא נותנת להגשים את ההחלטות של פועליה- ומצד השני, הפוליטיקה המסוכנת של מועצת פועלים וועדות הארגון של האגודות המקצועיות. ולוחם אני בשכלי המתנגד לרגשותיי, לוחם אני בדעותיי המתחלפות פעם בפעם ומחפשים הדרך הנכונה של צדק ויושר ומזה אני סובל בלי הרף ומחכה אני לימים הבאים לראות הקץ של המצב המסובך הזה.

מחר תתחיל הוועידה הכללית. התעניינות גדולה ישנה בקרב ציבור הפועלים. באו היום צירים ממושבות וערים, בלשכת ההסתדרות עסוקים בחלוקת כרטיסי כניסה; וראה נראה התוצאות של ועידה זו. התביא שינוי לטובה לתנועת הפועלים? התשנה רוח הפועלים אחרי הוועידה? והאם תצאנה לפועל כל החלטות הוועידה? קשה כעת לומר.

6.2.1923 – היום חגיגה פנים חדשות בכל פינה. במאות נוהרים מכל המושבות, מהגדוד ומהשומר הצעיר. לקראת הוועידה ההתכוננות מרובה. כל

אחד מחכה לוועידה כי היא שאלת חיים - שאלת הקיום והבסיס של כל פועלי ארץ-ישראל.

הועידה דורשת לתת את ה"לזונג" - סיסמא, של קיום ויסוד חזק לציבור העברי. אנו דורשים, הן מהישוב העברי בכלל - מההנהלה הציונית ומהעם העברי בכלל - יחס רציני יותר כלפי מחוסרי העבודה. הציבור של הפועלים כאן דורש מהעולם היהודי - הזדהות אידיאולוגית ורצון ליישם באופן עצמי את הרעיונות הלאומיים והחברתיים שבהם מאמין ציבור זה. הפועל העברי נותן כוח, נפשו ונשמתו בעד השגת החופש."

אבי, כחבריו לעליה השלישית והשנייה, היה שותף לחוויה המעצבת והמשפיעה של החברה היישובית החדשה בארץ-ישראל, במאפייניה החברתיים והרעיוניים. היא אף הרחיקה לכת בארגון הכלכלי והחברתי ובנטייתה המשימתית-הגשמתית.

כמו רבים מבין הצעירים בארץ, באותן שנים, מצב רוחו היה נתון לעלויות וירידות. מצד אחד החליט להיאבק, אך הקשיים שעמדו בדרכו לא פעם הוציאו את הרוח מהמפרשים והוא שקע בעצב. שאלות של מהות ואי-צדק חברתי טרדו את מוחו. הפער בין החלום למציאות אכזב אותו מאוד, והבדידות העיקה עליו. הוא מביע זאת ביומנו:

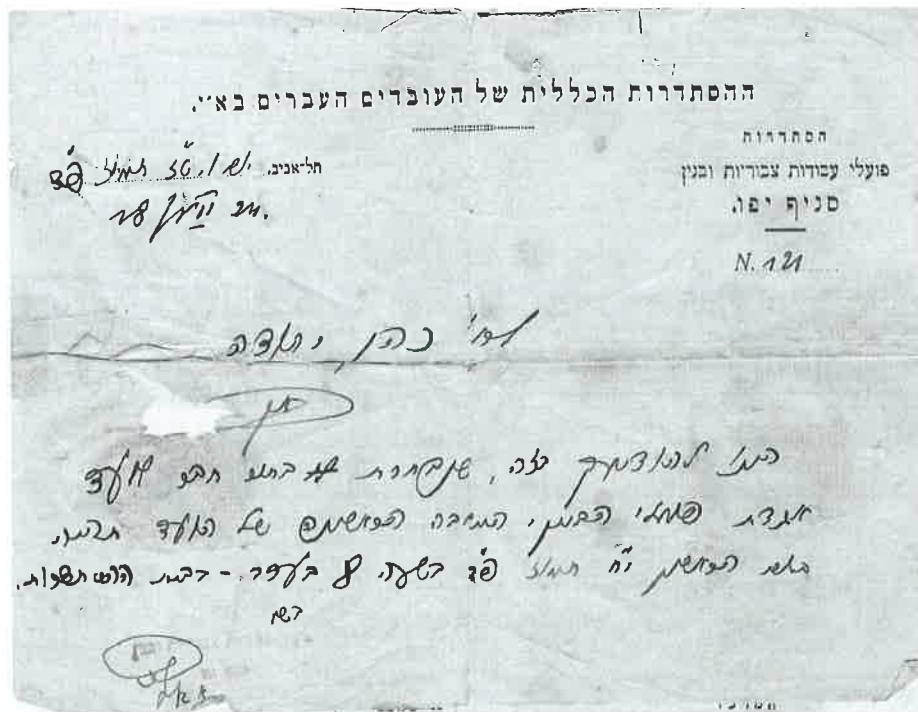
כ"ח סיוון תרפ"ג: "מה רע מצב רוחי היום! מדוע? ואני שואל את עצמי: מדוע?"

הרבה מחשבות עולות על מוחי, יותר מדי דופק ליבי - ומדוע אני כל-כך עצב? בזה מתעסקות עכשיו מחשבותיי... אבל התשובה הנני מוצא אותה בעצמה: סיפוק-רוחי אינני מוצא באותו זמן שהנני גלמוד ובודד בחיי הפרטיים, ובחיים האידיאליים שלי בהרבה תקוותי נכזבה. חלמתי תמיד בהיותי בגלות שחסרים לעם העברי אך חלוצים שיתמסרו בעבודתם לרכז כוחותיהם כדי ליצור חיים חדשים בארץ הקדמונים - ארץ הנביאים - וכאשר החלוצים האלה יימצאו, אז העם העברי כולו ייתן עזרתו המוסרית והחומרית בנדיבות ליבו - אבל כעת שהותי בארץ שנתיים, ורואה אני אי היוסר ואי הצדק ששורר במחנה הציוני כלפי אותו החלק העבריים שלוחם בזיעת אפו בעד חופש העם.

רואה אני על כל צעד ושעל היחס הרע מצד מנהיגי ההסתדרות הציונית כלפי ציבור הפועלים העברי העומד על משמרתו, סובל, לוחם, עובד בלי להתחשב עם מצבו הרע מצד החומרי.

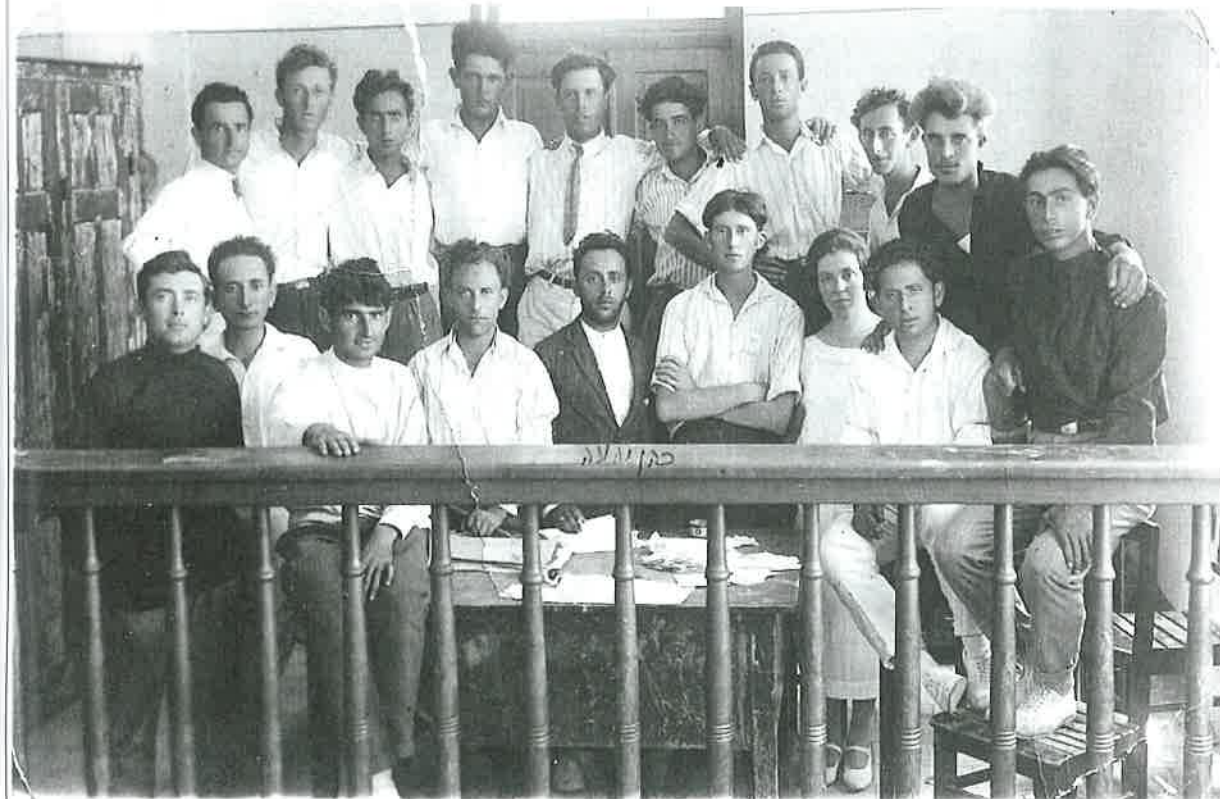
ציבור הפועלים העובד בחפץ וברצון בעד השגת החופש והחרות של העם העברי מעול הגלות, רואה בדרכו מכשולים ומעצורים מצד אחיו הציוניים השוכחים שבלי ציבור העובדים לא תהיינה פעולותיהן פוריות."

אבי שחוה את מצוקת הפועלים, כבר בתחילת דרכו בארץ, גיבש את דעותיו ולאורם פעל כל השנים. ב-18 ביולי שנת 1924 נבחר לחבר ועד "אגודת פועלי עבודות ציבוריות ובניין" בהסתדרות הכללית של העובדים בארץ-ישראל.

בנוסף נבחר גם להיות חבר במזכירות ועד "התאחדות הפועלים הדתיים". ההתאחדות קראה לפועלים הדתיים להגביר את ההכרה הדתית בין חבריה ובקרבת הפועלים בכלל, לפעול למגמה חינוכית דתית שתשפיע על חיי היומיום. הועד עסק בשאלות הנוגעות לחיי היומיום כגון טיפול במחוסרי עבודה, פגישות חברים בימי מועד לשיחות, ללימוד ולתפילה, לבתי אוכל זולים לעולים רווקים, בתי ספר לחינוך בענייני הדת ובמקצועות עבודה, בתי קריאה וספריות, ארגון קבוצות פועלים דתיים להתיישבות בכפר, אטלזים זולים לבעלי משפחה ועוד. הכללים והתקנות נדונו והתקבלו בישיבות הועד. בישיבה מיום ד' י"ב ניסן תרפ"ד תאר אבא בפני חברי הועד את המצב העגום של ההתאחדות.

להלן דברים מתוך הפרוטוקול שכתב אבי:
 "אין אצלנו ארגון, אין חברים שיהיו מעוניינים ברעיון ההתאחדות של הפועלים הדתיים, החברים לא מוצאים לנחוח להיכנס למועדון ומסתפקים אך ורק בזה שבאים לשאול האם ישנה עבודה בשבילם. התקציב, קשה מאוד לקבלו. אנו רואים שמתייחסים אלינו ביחס של בוז וכשדורשים תקציב דוחים למחר או מחרתיים וכך הלאה..."

יהודה וחבריו בתקופת הסיוע לעבודה עברית

לאור המצב הקשה החליטו חברי הועדה לפרסם כרוז בארץ ובחו"ל ובו להתריע על הקשיים ועל מחויבותם של הפועלים הדתיים לדאוג לעצמם. בכרוז, שאבי כתב, הוא קורא להם להתאחד ולפעול למען זכויותיהם וביחד לכבוש עמדה ראויה בתוך תנועת העבודה.

בעזרה.

התאחדות הפועלים הדתיים בתוך הסתדרות העובדים הכללית בא"י.

כ ר ו ז.

השאירה לעליה לארץ ישראל, שהיתה צפונה בלב היהודי בגולה, באה לידי כפוי בורם העליה שחרם לארץ עם נמר המלחמה. בין הפועלים המרובים שהעפילו לעלות, לא נסקד מקומו גם של הפועל הדתי אשר בתוקף תגבורת האיבה הכללית לעמנו שהציפה את העולם היהודי, לא נתן לו הריסת הרגל במקומות עבודה השונים בגולה, וביותר, תאכל עליו נפשו. על הקרע שבלבו, על ששפוש צורתו הלאומית המקורית, אשר על מוכתה הערו את נפשו למות בחירי אומתנו בכל ארצות נדום, שני טעמים רבי ערך אלה, נתנו את ההחלטה הגדולה לסועל הדתי לעלות לארץ, ולהצביע בשורות בוגיה. הפועל הדתי שבא לארץ מתוך רצון אדיר, לפנות את הדרך בעד המוני עמנו, הסובלים מחמת המצוק - הושים את ידו לאחיו הפועלים המרובים בדסם את עפרות ארצנו, והמקומטים את שוממוניה לארץ נושבת, ולעבור אתם יחד בכחות משותפים להשגת המטרה המיוחלת. הפועל הדתי רואה בתנועת העבודה בארץ: א) את המכשיר היחידי להגשמת שאיפתו היוקדת של עמנו, לסולדת, ב) את עוזריו הנאמנים והמסורים לסדרו ולכצורו בארץ, בתור פועל החי על עבודתו, מבלי לנצל את עבודתו וזולתו, אולם נפשו שערנה וכמהה להתחדשות רוחנית על מבוני התורה הצרופה, תורת ישראל סבא, טרם מצאה לה את תקניה. טרם נאחזה בשורש העץ עתיק הזמן, שתחת צלו ישבו אבותינו והרוו את צמאונם לתורה ולדעת, בצדק קוה הפועל הדתי למצוא את הסיוע והעזרה לרווי צמאונם הרוחני, בתוך אותם החוגים, המרכיבים רמות על רצונם לבנות את הארץ עפי' התורה והמסורה. אבל מה גדולה אכזבתו, כי במשך של יות' משלש שנים לשהותו של הפועל הדתי בארץ, לא התעוררו החוגים הללו להושיט לו עזרה בסוכן הרוחני, שכחו הם את חסידים. לא סעם התעורר הפועל הדתי לחקן את ברכי חומתו הרוחנית, בכחותיו העצמיים, אבל המעקה הכלכלית שהוא נתון בה הכריעתהו תמיד. הפועל הדתי, בהעריכו את מצבו האיום ואת האססיה הגדולה השוררת בין הפועלים הדתיים הנפוצים על פני כל הארץ, באין מאסף אותם לאגודה חזקה, החליט לשנות את מצבו שגוי יסודי.

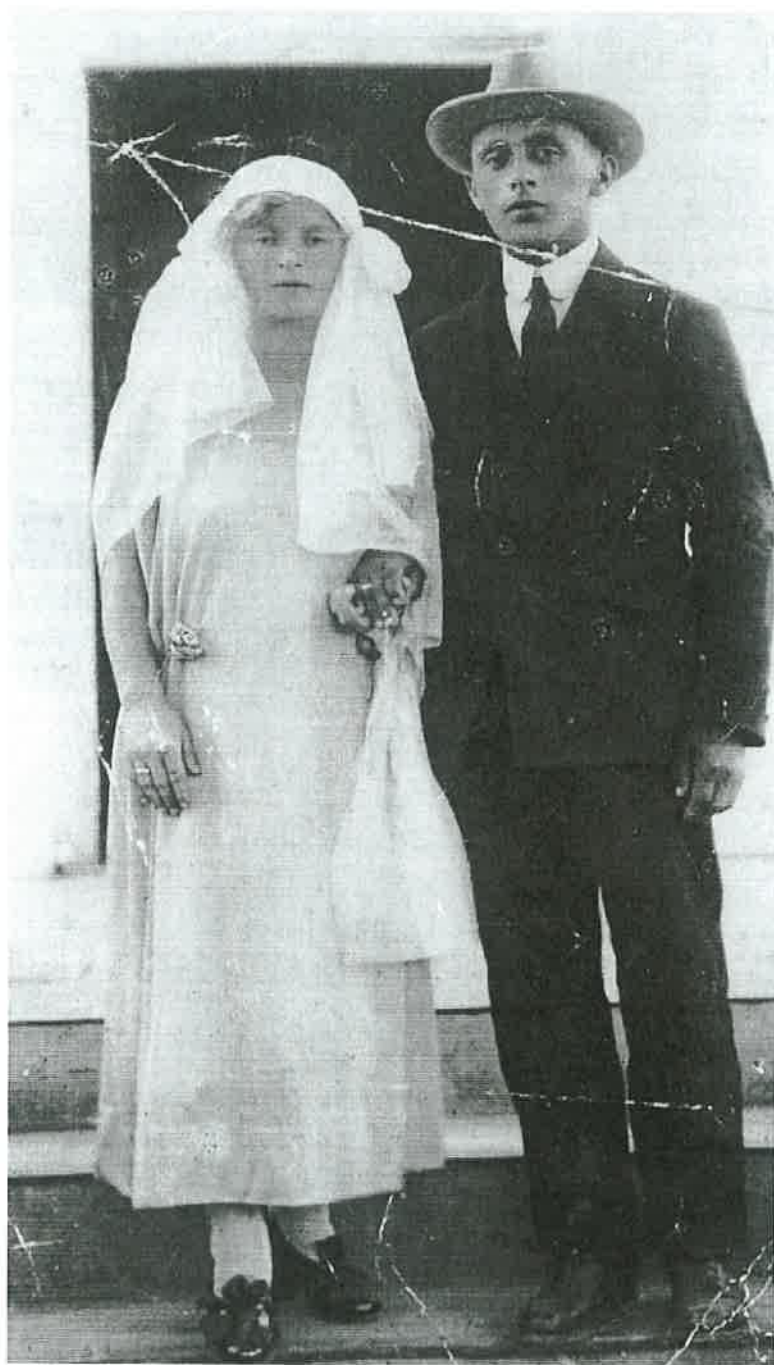
חברים פועלים דתיים! הנתן לאיזה מפלגה שהיא לדבר בשמנו בגולה, ואנו לא יסינו את כחה? הנתן לאלה המעיקים את הפועל בתוך ביתם לדבר בשם הפועל הדתי? הנתן להוענים שהביכו את תקוותינו להשתמש בשמנו? - לא! - מתושים הנימים כבר עד להתפקע, סכנה גדולה נשקפת לקיומנו בארץ, בתור פועל דתי משפיע, זכרו את הכלל הידוע: אם אין אני לי - מי לי. חברים! קוראים אנו אליכם, בכל מקום שהנכם, קישו והתקיששו, קראו אספות, בררו את מצבכם, תנו את ידכם לנו, ובכנות משותפים נכבוש לנו את העמדה הראויה לנו בתוך תנועת העבודה בארץ.

בברכת דת ועבודה

הועד.

תל-אביב, ניסן תרפ"ד.

דפוס קואופרטיבי, הפועל הצעיר, תל-אביב.

יהודה וחווה ביום נישואיהם - 1923

נישואים והקמת משפחה

היה זה יום סתווי נאה שהאיר פניו לזוג הצעיר העומד להינשא. תמו ימי הבדידות של אבי והנה הוא יצא להתחלה חדשה עם אהובת לבו – חווה לבית ברסלר.

הוריי נישאו ב- א' חשוון, תרפ"ג, אוקטובר שנת 1923, בבית-הכנסת במזכרת-בתיא. נחמן ברסלר, אחיה של אמי, שעבד כשרת בבית-הספר במזכרת-בתיא, וגר שם עם אשתו וארבעת ילדיו (בנו יוסי נולד בארץ בשנת 1922), הוא שהציע לזוג הצעיר להינשא בבית-הכנסת המקומי. לחתונה התכנסו בני משפחה וחברים מהמושבה.

יהודה וחווה ביום נישואיהם ליד בית הכנסת בעקרון

הורי, לאחר נישואיהם, עברו עם כל דיירי שכונת האוהלים "נווה-שלום", לשכונת צריפים שנבנתה עבורם ברחוב מאז"ה. הם נכנסו לגור בצריף בן חדר אחד ושירותים בחצר. רהיטים לא היו להם וחבית מלט שימשה להם שולחן. הקשרים שנוצרו בין הדיירים ליוו את משפחתנו לכל אורך השנים.

אבי חזר לעבוד לסירוגין בסלילת כבישים. אמר, לא מצאה עבודה חדשה. טרם נישואיה עבדה במאפיה ביפו. בנוסף למשכורתה השבועית, נהגו בעלי המאפיה לתת לה שתי חלות לשבת.

בשנת תרפ"ד 1924 נולדה בתם הבכורה - חיה, בבית חולים "הדסה" בתל-אביב ששכן אז ברחוב נחלת-בנימין. התינוקת הכניסה אור לחיי הזוג הצעיר.

אגרת ברכה שכתב אבי לאמי ליום הולדתה שחל בפורים – תרפ"ה ובמלאת שנה להולדת בתם הבכורה.

A black and white studio portrait of a family of ten. The father and mother stand in the back row. The mother is wearing a dark headscarf. They are surrounded by seven children of various ages, including three young boys in the front row and a young girl standing on the right. The photograph is mounted on a dark album page.

משמאל: הזוג הצעיר - יהודה עומד ליד חוה, בבושקה, אריה, בת-שבע, דודת מניה מאחוריה דוד נחמן. הילדים משמאל יוסי ודב ילדיהם של נחמן ומניה, דב ומשה ילדיה של בת-שבע, עומדת כרמלה. שנת 1923.

A black and white photograph of a young couple. The woman is seated in the foreground, wearing a dark, long-sleeved dress with a low neckline and light-colored shoes. The man stands behind her, wearing a dark suit jacket, a white shirt, and a dark tie. They are outdoors, with a stone wall and foliage in the background.

72

[illegible]

במרוצת הזמן נחמן ברסלר, אחיה של אמי, עשה חיל בעבודתו, התחבב על התושבים שלמדו להכיר את כישוריו והם הציעו לו את תפקיד מזכיר המושבה ואת ניהול המחלבה שנוסדה אז. הוא עזב את עבודתו כשרת בית-הספר והציע את משרתו לאמי.

באותה עת אבי "הסתדר" בעבודות זמניות מטעם קרן "חוסר-עבודה" ועבד יומיים בשבוע בלבד, הוא שמח להצעה וקיבל עם אמי את התפקיד. המשפחה עברה לגור בעקרון. בתפקידו זה קיבל משכורת של 3 לא"י לחודש.

אחרי תקופת מה, הרגיש נחמן ברסלר, כי מיצה עצמו כמזכיר המושבה וכמנהל המחלבה במזכרת-בתיא ועבר לעבוד בחברת "פרדס" ובעקבות עבודתו חזר עם המשפחה להתגורר בתל-אביב בשכונת "נוה-צדק". בפברואר 1927, נולדה בבית חולים "הדסה" החדש, שהוקם ברחוב בלפור, בתם הצעירה ציפורה (הקרויה בפי כולם ציפורקה).

משפחות ברסלר-כהן – צולם בחיפה – 1928
עומדים מימין: חוה כהן, נחמן ברסלר, אריה, דב (בניו של נחמן), דב לויט (בנה של בת-שבע).
יושבים מימין: יהודה כהן, דודה מניה, ציפורקה, בבושקה - שרה ברסלר, בת-שבע ובנה משה לויט. הילדים למטה מימין: דבורה, חיה (בנותיהם של יהודה וחוה), כרמלה, יוסי (ילדיו של נחמן ברסלר).

החלק הקדמי של איגרת הברכה.

בית הכנסת מושבת מזכרת בתי עקרון
מ. 4
נחמל מהאי והאפי כהן
ס. אלקנה שמואל אהרן ז"ל
נרבתו בעד 1927 ה'כ"ג
עקרון, יום ג'... חודש סיון... ה'ר"פ
נא...
תרומתו של אבי לבית הכנסת בהגיעם לעקרון

בשנת 1929, סבתי "בבושקה" פנתה ללשכת העלייה של ההנהלה הציונית ובקשה רשיון עליה עבור בנה זירעאל, שלא עלה איתם לארץ. על אף האישור, לא נסתייע הדבר מסיבות שונות והוא נשאר באוקראינה.

לפני הסדרה ה' התנחלה וצאן

77

ה'תרנ"ו. ח'סון-כניסה (ס'תקנ"ט) בש"ס. ב'תו. ה'תש"א. ה'תש"ב.

J.K

הנה הנהיג ז' שנים. נחמיה הנהיג גם כל בני מדינתו.
הנהיג שנים אחדות אחר וזה חזיון.
הנהיג בעלת מלכה בשם "מדינת-היהודים" הנחמיה הנהיג
הנהיג הכתוב, רחל ויהודה. אלהים אלהים אלהים אלהים אלהים
שנים אחדות היתה לו מלכה ויהודה כתוב כל הנהיג בשם הנהיג
בתל-אביב, על הפסח וזהו מלך אלהים אלהים אלהים אלהים
הנהיג חסד כחול אלהים.

[illegible]

(24) (25) (26) (27) (28) (29) (30) (31) (32) (33) (34) (35) (36) (37) (38) (39) (40) (41) (42) (43) (44) (45) (46) (47) (48) (49) (50) (51) (52) (53) (54) (55) (56) (57) (58) (59) (60) (61) (62) (63) (64) (65) (66) (67) (68) (69) (70) (71) (72) (73) (74) (75) (76) (77) (78) (79) (80) (81) (82) (83) (84) (85) (86) (87) (88) (89) (90) (91) (92) (93) (94) (95) (96) (97) (98) (99) (100)

הנה הכתוב, וזהו פסוק.

30. 6. 929 חיבה

78

בשנת 1966 כשהיו יחסים תקינים בין ישראל לבריה"מ הגיע ארצה, האח של אמי דוד יזרעאל, לביקור בן חודשיים. בהזדמנות זו התגייסה המשפחה ושילמה כרטיס נסיעה מארגנטינה לארץ, עבור רוזה, אחותה של אמי, שבשנת 1922 נסעה מקושטא עם בעלה לארגנטינה. זה היה מפגש אחרי 44 שנים של נתק בין האחים והאחיות.

עומדים מימין: חזק ויהודה כהן, רוזה ויגודה, נחמן ברסלר, יזרעאל ברסלר. יושבים מימין: בת-שבע לויט ובנה דב.

לימים, בשנת 1990, עלו בנו ובתו של דוד יזרעאל, דוד ולובה, עם משפחותיהם לארץ, ואנו, כל בני המשפחה, עזרנו בקליטתם. הבת לובה ומשפחתה נקלטו במגדל העמק ובנו דוד ומשפחתו נקלטו בבאר שבע.

משמאל: דוד ברסלר, לובה אחותו ובעלה פיליפ פליישמן - 1990

אבי לא התנתק מהמפלגה גם כאשר המשפחה התגוררה בחיפה והיה לאיש קשר בין הסניף התל-אביבי והסניף בחיפה. מעיד על כך המכתב שקיבל מיהודה נדיבי, מזכירו של דיוניגוף, ומזכירה הראשון של העיר תל-אביב.

יהודה יקירי,

1928

אני מצטער מאד על אשר לא נפרדתי ממך לפני נסיעתך. חשבתי שאתמול בערב, בזמן ישיבת ועד הסניף תסור להיפרד ממני ומחברי ועד הסניף. וכנראה היית עסוק. קבל על-כן בכתב את ברכת הפרדה שלי ואיחולי הכי לבביות שתצליח בעבודתך החדשה ושגם להבא, בסניף תל-אביב, תמשיך את עבודתך המסורה והנאמנה לטובת מפלגתנו. בזמן הקשה הזה שעובר על תנועתנו, יקר כל חבר ובעיקר חבר שמסור בכל נפשו לתנועה.

רצוף לזה, הנני מעביר לך מכתב מאת ועד הסניף שהוכן אמש, אבל לרגלי העדרך בערב בסניף, לא נמסר לך.

אני מקווה שתעמוד אתנו בקשרים ותהיה גם למקשר בינינו ובין המרכז.

בהזדמנות זו אבקשך לסור בקבלת מכתבנו זה למרכז ולדרוש בשמנו שביום ששי תסודר בחיפה הרצאת החבר הוז באמפיתיאטרון כפי שהבטיחו. תסביר להם את הצורך בדבר. כמו-כן תזכיר להם שאנו מחכים שמישהו יבוא עוד השבוע לשם סדור המגבית בחיפה.

כמו-כן תזכיר להם שאנו מחכים להרצאותיהם של ארלוזורוב וברל כצנלסון. כל ההכנסה מהרצאות אלו, כפי שהבטחנו להם, מוקדשת למרכז.

אני מחכה לתשובתך המיידית בקשר ביקורך במרכז.

בברכת חברים, שלך,

י. נדיבי

דרישת שלום חמה לכל בני משפחתך.

חלפה רק שנה, ואבי שהפעילות הציבורית חסרה לו, החליט לחזור עם המשפחה לתל-אביב. לא היה להם עדיין מקום מגורים קבוע, והם החליפו מדי פעם דירה. בשנת 1931 עברו לגור ברח' בוגרשוב, פינת שלום עליכם, בדירת חדר אחורית בקומה השנייה של הבניין שחולק בין מספר דיירים. השירותים שבחצר היו משותפים לכל הדיירים. בין השכנים נוצרה אוירה מיוחדת של שכנות טובה, עזרה הדדית עמוקה, בילויים משותפים והרבה שמחת חיים. בבית זה התגוררה

גם אלמנתו של המשורר יעקב פיכמן. היחסים החמים בין המשפחות נמשכו עוד שנים רבות, גם לאחר שכולן עברו להתגורר למקומות מגורים אחרים. אחותי דבורה מספרת: "אני זוכרת איך היו מתאספים ושרים את אותם שירים על פרוסת לחם ודג מלוח".

להלן שניים מבין השירים הזכורים לי:

ספרי-נא לי, ריבה!
ספרי-נא לי, חביבה!
מה תלפשי שם, שם בארץ-ישראל?
מה תעשי שם, שם בארץ-ישראל?
-אני שם שדות אקצר,
-אני שם כרמים אבצר,
רק בארץ-ישראל!
רק בארץ-ישראל!

ספרי-נא לי, ...

מה תאכלי שם, שם בארץ-ישראל?
-פת במלח אכל שם,
מים קרים אשתה שם,
רק בארץ-ישראל!
רק בארץ-ישראל!

יצחק אלתרמן

מאי קא משמע-לן ? (אברהם רייזען)

מאי קא משמע-לן דער רעגען ?
וואס-זשע לעזט ער מיר צו הערען ?
זיינע טראפענס אויף די שוויבען
קויקלען זיך, ווי טריעבע טרעהרען.
און די שטיוועל איז צוריסען,
און עס ווערט אין גאס א בלאטע;
באלד וועט אויך דער ווינטער קומען -
כ'האב קיין ווארעמע קאפאטע.....

מאי קא משמע לן דאס ליכטעל ?
וואס'זשע לאזט עס מיר צו הערען ?
ס'קאפעט און עס טריעפט איהר חלב
און ס'וועט באלד פון איהר נישט ווערען.
אזוי צאנק איך דא אין קלייזעל,
ווי א ליכטעל, שוואך און טונקעל,
ביז איך וועל אזוי מיר אויסגעהן
אין דער שטיל, אין מזרח-ווינקעל.....

מאי קא משמע לן דער זייגער?
וואס'זשע לאזט ער מיר צו הערען,
מיט זיין געלבען ציפר-בלעטיל,
מיט זיין קלינגען, מיט זיין שווערען ?
ס'איז אן אנגעשטעלטע כלי ?
ס'האט קיין לעבען, קיין געפיהלען,
קומט די שעה, דא מוז ער שלאגען,
אהן זיין רצון, אהן זיין ווילען.....

מאי קא משמע לן מיין לעבען?
וואס'זשע לאזט עס מיר צו הערען ?
פוילען, וועלקען אין דער יוגענד.
פאר דער צייט פערעלטערט ווערען.
עסען "טעג" און שליינגען טרעהרען,
שלאפען אויפ'ן פויסט דעם הארטען,
טוידטען דא די "עולם הזה"
און אויף עולם הבא ווארטען.....

מאי קא משמע לן הנשם,
על מה הוא בא לי להורות ? -
על השמשות טפות המים
באגלי דמעה יורדות.

וקרעות הנעלים
וקרחוב הבוץ קשה;
ממשמש ובא החורף,
אין קפוסה לי תמה.

מאי קא משמע לן הנר,
על מה ועל מה הוא לי יורה ? -
מטפטפות טפות החלב,
עוד מעט בעשן יכלה.

כן בבית-מדרש אכקה
וכנר הזה אדעה,
ער אגנע שומם, עזוב
בפנת הסדר ב"מורח".

מאי קא משמע לן שעון,
על מה יורה לי במחוגיו ? -
בלום השעות - לוחו,
בתקתוקיו, בצלצוליו.

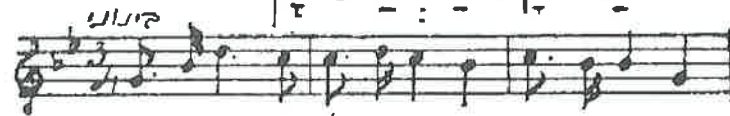
הריהו כלי מעשה חושב,
אין בו כל גשמת חיים;
בבוא הקעת הוא יצלצל
בלי רצון ובלא יודעים.

מאי קא משמע לן חיי,
מה הם משמיעים לי כאן ? -
נבל אכל באביב ימי
ולפני העת אנסו.

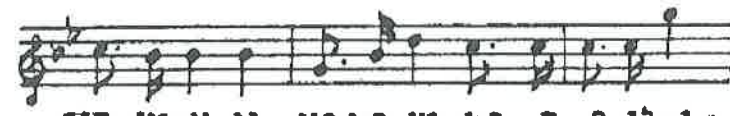
אכל "ימים", אשמה דמעות
ועל אגרוף אישן קשה;
חיי "עולם הזה" אמית
ול"בא" רק אכזה...

עברית: ח. ב. אילון-ברניק

מאי קא משמע לן

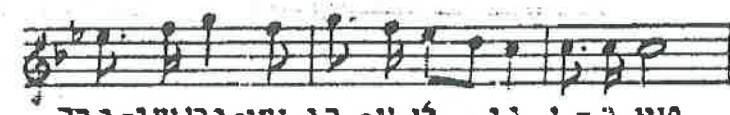
ל בא הוא מה שם ג-ה לן מע-משקא מאי

-ג-לז-ח-ב פין-טי פין-טי נז-ע-מי-השן

נז-תי-עז-דמ - כ לזתג - גל-מת נז-

חוצ ב-ו נז - לי-ע-בנ עין-בקי-עין-בקי

נז-לי-עבא רף-ח-ה-ו פש-ר-ז לח

נז-מי-רו-מע - אט-אות-ר - ל

ב- יי באייר תרצ"ב, 16 במאי 1932, נולדתי אני - יונה, בת שלישית להורי. גרנו אז ברח' בוגרשוב פנת שלום עליכם. דבורה היתה בת שש ולמדה בגן, חיה היתה בת שמונה ולמדה בכיתה ב', בבית-הספר "תל-נורדאו". לפי דברי אחותי דבורה היה זה אירוע שכל הדיירים לקחו בו חלק, אני הייתי לנסיכת הבית והעבירוני מיד ליד.

"אני זוכרת היטב את הטיולים עם יונה בעגלה כשאני מתנפחת כטווסה".
אומרת דבורה.

מימין: יהודה, יהודית, חוה ויונה בזרועותיה. מלפנים: חיה ודבורה

יהודה והבנות, יונה בעגלה

באותה תקופה הגיעו גם האחים של אבא מחו"ל, קלטנו אותם בדירתנו הקטנה בזה אחר זה. הורי מעולם לא התלוננו על הצפיפות. על-אף שחינו בצניעות רבה, קולות שירה וקבלת אורחים היה חלק מההווי המשפחתי.

מטעמי בריאות, אבי שלא יכול היה להמשיך בעבודה פיזית, החליט לרכוש מקצוע ולמד הנהלת חשבונות בקורס אצל "סבוראי".

בשנת 1933, הוא קיבל סוף-סוף עבודה כפקיד ב"בנק הלוואה וחיסכון" יפו-ת"א. באותם ימים שכרו של רווק היה נמוך יותר משכרו של בעל משפחה והמעסיקים העדיפו את הרווקים. אבי שהתקשה למצוא עבודה, הצהיר שהוא רווק, ובמשך שנים רבות נאלצנו לחיות בצמצום רב ממשכורתו הנמוכה. לימים הוא מונה לתפקיד "מנהל מחלקת אקספדיציה (שילוח)".

על אף שכרו הנמוך אבי המשיך להשקיע את מרצו בפעילות ציבורית ופוליטית; הוא היה חבר בועדות שונות, נטל על עצמו תפקידים להם נבחר ויצג את ציבור הפועלים נאמנה. לא היה זה לשם פרנסה ולא פעם התלוותה לפעילות זאת אף עגמת נפש. עם זאת הוא פגש באנשים מעניינים, שועי האומה וזכה מהם להערכה רבה.

יהודה במחלקת המשלוח

יהודה עומד באמצע, בביקורו של ראש הממשלה בן גוריון
בסניף המפלגה בתל אביב

מימין: יהודה כהן בחברת גולדה מאיר – 1972 בתפקיד ראש הממשלה

יהודה עם חברי אגודת הפקידים בצעדת 1 במאי 1938

יהודה פותח אסיפה פומבית בקולנוע "הוד"
לצידו יושב שר החינוך זלמן ארן – 23.10.1965

בית קבע

בראשית שנות השלושים ארגנה ההסתדרות קבוצה לקניית מגרשים לבניית שכונות פועלים ה'י'. כל משפחה שילמה 10 לא"י (לירה ארץ-ישראלית).

אבי לקח הלוואה מהבנק ורכש מגרש בן 600 פיק (אמה), אותה שילם בתשלומים. בשל המחסור בממון, הורי הקימו צריף ושירותים בעורף החצר ואת הגינה בחזית, שלא כמו הבתים האחרים בשכונה, בתקווה לימים טובים יותר בהם יבנו את בית הקבע בחזית. את הצריף, בן חדר אחד, שקירותיו הפנימיים טוּחו, בנה עבורם זליגמן. הוא ורעייתו - רעיה, גרו בשכונת להורי ברחוב מאז"ה. אברהם זליגמן עבד בתחילת דרכו כבנאי ולימים הפך לקבלן. הידידות בין המשפחות נמשכה שנים ארוכות.

בסוף שנת 1934, בהיותי בת שנתיים וחצי, עברנו לגור בשכונת הפועלים ה' שכבר היתה קיימת. בכל האזור הצפוני של תל-אביב, שהיה רחוק ממרכז העיר, לא היו כבישים ומדרכות והבתים עמדו פזורים בחול, שעלה מבעד למפתניהם והתחכך בכתלים. גם בתחום השכונה הצעירה שקמה, לוחות עץ שימשו כמדרכות בין הבתים. בביתנו נהגו לספר שבבושקה בכתה: "לאיזה חור נידח" לוקח אבי את משפחתו.

במשך השנים נוספו לבית חדר וחצי, שירותים נפרדים, מטבח קטן ומרפסת סגורה עשויה עץ, בעלת חלונות גדולים. במטבח היו פתיליה וארגז קרח והמרפסת שימשה כחדר אוכל, והיו בה מזנון וארון אוויר. חיינו בצניעות רבה, יחד עם זאת הבית היה תמיד מלא בחברים של הורי ושל אחיותיי. כל בני המשפחה הענפה אהבו לבוא לתל-אביב להתארח בביתנו.

שכונת הפועלים ה', נקראה שכונת אז"ר כהוקרה לסופר אלכסנדר זיסקינד רבינוביץ', לכבוד יום הולדתו ה-75. שכונת אז"ר היתה מעין "קהילה" שגיבשה את חייה ברוח תנועת העבודה. היא נבנתה כשכונת משקי עזר כדי לעזור בפרנסת המשפחות. אבי מונה למוכתר השכונה מטעם הממשלה הבריטית והיה פעיל בקהילת השכונה, הוא דאג למועדון ולפעילות רבה בכל התחומים. אמי, היתה אשת חיל וניהלה את משק-הבית בחסכון וביעילות, וטיפחה את הגינה. אנו עזרנו לידה. בחצר שלנו היו שני עצי גויאבות, עץ לימון, קומקוויט (תפוז סיני), לימקוויט (ליים), גפן, פרחים וגן ירק לפי עונות השנה. מפקחת מטעם מועצת הפועלות, עברה בין חצרות הבתים וזיכתה בפרס את בעלי הבית שחצרים המטופחת ביותר. אמי זכתה במקום ראשון, וקיבלה פרס - שתיל עץ פגיויה,

שבמשך השנים נתן מפריו להנאת כל בני המשפחה והחברים. הפרחים הנאים שאמי גידלה בגינתה, זכו להצלחה ובימי שישי מכרה אותם. הפרחים שמשו גם לסחר חליפין קבוע בחנות הירקות והאטליז. מהלימונים אמא הכינה מיצים וכל המשפחה עזרה בקילוף, בסחיטת הלימונים ובמילויי הבקבוקים, גם ריבות רקחה מפירות העונה וכך, כל השנה, נהנינו מפרי עמלה. לימים העיר התפתחה, החלה בניה קדחתנית שהקיפה את השכונה הצנועה שלנו.

אמי חוה עובדת בגינה שבחזית הבית

יונה ואחיותיה בגן הנביאים בת"א
שנות ה-40 המוקדמות

יונה כבת 10 עם אחיותיה.
מימין חיה ומשמאל דבורה.

במלאת 75 שנים לסופר אז"ר - 1939. אז"ר עומד באמצע, מימין מסומנים בעיגול: אמי - חוה וגב' אז"ר, עמיקם גורביץ, דבורה וחיה. למטה מימין: רינה שפירא-נצר ואני - יונה.

זיכרונות נוספים מבית הורי; הבית שלנו לא היה בית דתי אך אמא הדליקה בכל ערב שבת נרות. כשאמא עסקה בבישולים לשבת אבא עזר בסידור הבית. זכור לי שפעם ראיתי את אבי מניח תפילין לפני לכתו לעבודתו, כשתמהתי על כך הוא ענה לי כי הבטיח זאת לאביו. בחגי תשרי, אבא הלך תמיד לבית-כנסת והקפיד לצום ביום כיפור. ככהן, אהב מאוד לברך את ברכת הכוהנים. אמי, חינכה אותנו לערכים הומניים - "אל תלבין את פני חברך ברבים", "עזרה לזולת" "ואהבת לרעך כמוך" ו"מתן בסתר". ערכים אלה היו חלק מהחיים שלנו וחלק מהתנהגותה היומיומית, את הרוכלים שעברו עם מרכולתם מבית לבית, כמקובל באותם ימים, קיבלה תמיד בסבר פנים יפות, התעניינה בשלומם, הזמינה לכוס תה ואף הציעה להם להשתמש בשירותים שלנו. תמיד קנתה משהו, ולו פריט קטן, גם אם לא נזדקקה לו, כדי שלא להשיב פניהם ריקם.

בתקופת מלחמת העולם השנייה, נהגנו ללכת להאזין לרדיו אצל שכננו רחל וזלמן גולדין ששכרו חדר בביתה של הגב' אזרוב. הקשבנו אצלם לחדשות, לתכנית "חיפוש קרובים" ול"דרישות שלום לחיילינו בצבא הבריטי". כאשר התושבים נדרשו לחפור מקלטים בחצרות ביתם, גב' אזרוב נידבה את חצרה, ויחד עם הזוג גולדין חפרנו מקלט גדול, כעשרה אנשים יכלו לשהות בו. זלמן ואבי חיפו את הדפנות והתקרה בלוחות עץ ומעל הניחו שקי חול, בכניסה חפרו מדרגות.

כשהגיעו אניות המעפילים לחוף תל-אביב, הורי לקחו מעפיל לביתנו. לאות תודה הוא בנה בחצרנו סוכה עם שולחן וספסלים.

הרביתי לבלות בסוכה עם חברים וחברות מהשכונה. ילדי השכונה אהבו לבוא לסוכה שלנו ולשמוע את אבי מספר סיפורים ושר את השיר "על חלון". עם הלחן עבר תוכן השיר מן הגולה לארץ-ישראל. קודם לכן, בתחילת המאה העשרים השיר הושר בגני הילדים העבריים באודסה, ורשה ועוד...

לימים השיר הפך למעין "המנון" משפחתי וכל ילדינו ונכדינו יודעים לשיר אותו והוא מושר עד היום, כאשר מעלים זיכרונות, במפגשים המשפחתיים.

החצר שמאחורי ביתנו הושכרה לעולה חדש מאירופה והוא הקים בה משתלת ורדים. אמי אירחה אותו ודאגה מדי פעם למחסורו. כאשר גזם את הורדים, נתן מהם לאמי שהכינה מעלי הכותרת מרקחת ומשקה ורדים. זו היתה דרכו להודות לה.

בשנת 1945, כשחיה אחותי הגדולה התחתנה, הורי בנו בחזית החצר, חדר ומרפסת שפנתה לרחוב, דרכה נכנסו לחדרם של הזוג הצעיר. החדר הזה היה חלק מהתוכנית הכוללת של הבית העתיד להיבנות, בדומה ליתר הבתים בשכונה. בתחילת שנות ה-50, לאחר שחיה ומשפחתה עברו לדירה משלהם, הורי הוסיפו לאותו חדר שני חדרים נוספים, מטבח ושירותים, ובשנת 1953 כולנו עברנו לגור ב"בית החדש".

במלחמת השחרור נפלה פצצה על הבית השכן וגם ביתנו ניזוק. במסגרת השיפוצים טיחו את קיר העץ של המרפסת הסגורה בחזית.

על חלון,

על חלון, על חלון
עמדה צפור יפה.
ילד רץ אל חלון-
צפור עפה, עפה.

בוכה ילד, בוכה:
איה צפור יפה?
אין צפור על חלון-
צפור עפה עפה.

יצחק אלתרמן

בשנת 1959, אמי השתתפה בקורס לשיפור הלשון, וכתבה חיבור על אותו אירוע.

הפדני קנה זמנא ואלו שנת 7948
 דיום שבת אדניאלי שנה 77 לפני הבריחה והפליטה
 האחרונה. פתאום נכנסה האוילן אל האויר על פני הרקיע
 וזכר פתחה אל בית שבתא. אמרסיוס הפלטה
 נצאק 24 שבתא. וזנס נצטנא ממות.
 דגש האוילן לפני הפלטה דכחנא מן היזת.
 דאדניאלי אוליג אמריו נצטנא דגש אפתטנא. מהפץ האויר.
 ואז גאל לתיקא דגלריוס אכסל אור כל היזת.
 אהפסקוס גאל נצטנא לטמא אל הזנן דבדו להסיב אור האסל
 אל היזת. ריבב נאספת האנחות אל דגלריוס.
 סכנה אור חנא לא פחות מהדסיסיוס אל הפלטה.
 ואז גלה רמאן זמאמו לטגלס אלהן מיס ריוס
 דטיקא. אל היזת הפלטה מהדגלריוס ואז יטלו.
 הפסקוס לנקות אור המפלות. דגש אלז לא נצמר הספול
 דגש דגלריוס נצטנא.

4/17.59.

יונה עם הזריה- 1952

מימין: יונה, בבושקה ודבורה, בחצר הבית בתל-אביב 1942

יהודה וח'וה, מימין דבורה ואיצ'ה, משמאל חיה ושלמה, באמצע יונה בת 15 (1947)

איש פעיל היה

דעותיו הפוליטיות של אבי, היו מגובשות מאוד. במשך שנים פעל בדבקות לטובת מפלגתו, תנועת העבודה. הוא לא נמנע מלבקר ולהתריע על תופעות שליליות בתנועה שראה בהן פגיעה בדמוקרטיה.

אבי, פעל רבות במפלגתו ומחוצה לה למען חברים שמצאו אצלו אוזן קשבת לבעיותיהם. הוא נטל על עצמו תפקידים רבים להם נבחר. בתור חבר הסתדרות העובדים, דאג לסוחרים הקטנים, לבעלי הקיוסקים, ולבעלי המסחר הזעיר. הוא פעל בנאמנות וביושר פנימי ללא לאות, כדי לשפר את תנאי חייו של ציבור הפועלים והיה להם לפה.

אמא היתה יותר מפוקחת, היא ראתה עסקנים המנצלים קשרים לקידום האישי וזוכים לטובות הנאה. לעומתם אבי נאבק את מאבק הפועלים בהתנדבות, מתוך אידיאולוגיה. יתכן והתמימות שלו היתה בעוכריו. הוא היה סוציאליסט ברמ"ח אבריו עד סוף ימיו.

אבי, השאיר אחריו נאומים, מכתבים, פרוטוקולים משיבות, הגיגים ועוד כתבי יד שונים. כל אלה מאירים את אישיותו, את דרך מחשבתו ופועלו. היריעה קצרה מלהכיל את כל עזבונו ורק חלק מובא בפני הקורא.

אבי נבחר בין תפקידיו הרבים, לתפקיד "יושב ראש" אסיפות, ועידות וכנסים של מפלגת העבודה.

להלן אחד מנאומיו:

חברים !

הועידה מתאספת בחודש אלול, חודש של תקיעת שופר, להתריע על בדק הבית פנימה, לקרב לבבות קרובים ורחוקים, פחות חשדות, יתר אהבה.

מפלגתנו, אשר במנהיגיה הדגולים ורבות חבריה המסורים והנאמנים, ידעה לעמוד כחומה בצורה נגד כל מיני מפריעים בדרך עד הקמת המדינה ובהקמת המדינה – ידעה להפוך שממות, לבנות ולהקים קיבוצים ומושבים לדוגמא ולמופת, איך יוצרים קומונה משותפת במדינת ישראל. ואת ביתה היא – לא דאגה לשמור מסדקים שונים.

הבנות לבית כהן עם בני זוגן – פסח 1964

מימין: דבורה, יהודה, חיה, חוה ויונה

איש פעיל היה

דעותיו הפוליטיות של אבי, היו מגובשות מאוד. במשך שנים פעל בדבקות לטובת מפלגתו, תנועת העבודה. הוא לא נמנע מלבקר ולהתריע על תופעות שליליות בתנועה שראה בהן פגיעה בדמוקרטיה.

אבי, פעל רבות במפלגתו ומחוצה לה למען חברים שמצאו אצלו אוזן קשבת לבעיותיהם. הוא נטל על עצמו תפקידים רבים להם נבחר. בתור חבר הסתדרות העובדים, דאג לסוחרים הקטנים, לבעלי הקיוסקים, ולבעלי המסחר הזעיר. הוא פעל בנאמנות וביושר פנימי ללא לאות, כדי לשפר את תנאי חייו של ציבור הפועלים והיה להם לפה.

אמא היתה יותר מפוקחת, היא ראתה עסקנים המנצלים קשרים לקידום האישי וזוכים לטובות הנאה. לעומתם אבי נאבק את מאבק הפועלים בהתנדבות, מתוך אידיאולוגיה. יתכן והתמימות שלו היתה בעוכריו. הוא היה סוציאליסט ברמ"ח אבריו עד סוף ימיו.

אבי, השאיר אחריו נאומים, מכתבים, פרוטוקולים משיבות, הגיגים ועוד כתבי יד שונים. כל אלה מאירים את אישיותו, את דרך מחשבתו ופועלו. היריעה קצרה מלהכיל את כל עזבונו ורק חלק מובא בפני הקורא.

אבי נבחר בין תפקידיו הרבים, לתפקיד "יושב ראש" אסיפות, ועידות וכנסים של מפלגת העבודה.

להלן אחד מנאומיו:

חברים !

הועידה מתאספת בחודש אלול, חודש של תקיעת שופר, להתריע על בדק הבית פנימה, לקרב לבבות קרובים ורחוקים, פחות חשדות, יתר אהבה.

מפלגתנו, אשר במנהיגיה הדגולים ורבבות חבריה המסורים והנאמנים, ידעה לעמוד כחומה בצורה נגד כל מיני מפריעים בדרך עד הקמת המדינה ובהקמת המדינה – ידעה להפוך שממות, לבנות ולהקים קיבוצים ומושבים לדוגמא ולמופת, איך יוצרים קומונה משותפת במדינת ישראל. ואת ביתה היא – לא דאגה לשמור מסדקים שונים.

הבנות לבית כהן עם בני זוגן – פסח 1964

מימין: דבורה, יהודה, חיה, חוה ויונה

הגענו למצב שכל מיני חוגים ועיתונות, ובייחוד "חרות" ו"הבוקר", מתריעים בחוצרות: מפא"י הולכת ומתדרדרת.

ואין להכחיש – שישנם בתוכנו חברים שלהיות מזכיר סניף, מזכיר מועצת פועלים, חבר מועצה מוניציפלית, חבר ועד המקום, כבר לא לכבודם.

ואני אומר: כי כבוד גדול להיות מזכיר סניף מפלגה ובייחוד של מפלגה יוצרת, מגשימה ומחנכת למעשים טובים ולחיי עבודה.

ואסכן את עצמי ואגיד, מבלי להעליב חלילה מי שהוא – מזכיר סניף מרכז המפלגה או אפילו חבר במזכירות המרכז – דרגה יותר מכובדת מלהיות חבר הכנסת. כי מרכז המפלגה ומזכירותה, הם המכוונים והנותנים הוראות (ככה בכל אופן צריך להיות) לכל נציגי המפלגה בכל המוסדות השונים.

ודעת רוב המוני חברי המפלגה היא: שבראש המרכז צריכה לעמוד אישיות מרכזית, משפיעה ומחנכת ואשר המוני חברי המפלגה רוחשים לו אמון, ואני מציע את החבר משה שרת.

יקבל עליו החבר שרת, לפי בקשתה של כל הועידה, לשרת את המפלגה, להוציאה מתרדמתה, יקשר את החברים ליתר ליכוד ואחוה.

ולצערנו, המצב הוא, שבאם חבר מסור ונאמן עשרות בשנים, אומר איזו בקורת, מדביקים לו תו: רוצה סיעה! שייך לקבוצה זו או אחרת....

לא נכון! רוצה החבר שמפלגתנו תהיה כולה תכלת..... כי הצמרת שלנו, מנהיגינו מהשורה הראשונה הם, כולם אנשים דגולים וסמל ודוגמא לאחרים.

רק מהשורות הבינוניות ישנם כאלו, לא כולם, חלילה, אשר לא יודעים לשמור על כבודם האישי ועל כבוד המפלגה שהם מייצגים אותה.

בסיכום: ישנם רשעים וישנם צדיקים, אבל כלל חברי המפלגה הם בתור קולקטיב חיילים נאמנים ומסורים.

הייתי מציע לשנות את המנהג לקביעת זמן לרשות הדיבור. לתת פחות זמן לדבר למנהיגים היודעים לבטא במשפטים קולעים את מחשבותיהם במהירות, ולהגביל פחות את הנואמים "מהשורה", שיוכלו להביע דעותיהם לא תוך חמישה רגעים..... ומנהיג מדבר שעות....

ועכשיו לחוגים עממיים: אני, עשרות בשנים, מטפל מטעם המפלגה בחוגים אלו. ציבור נאמן לתנועתנו – הרבה מהם יוצאי תנועות פועלים בגולה ובארץ – עברו שלבים שונים של עבודה חלוצית ומסיבות של מחלה, נכות, היו מוכרחים להתפרנס ממסחר זעיר, אבל הם נאמנים לתנועתנו ולציבור הפועלים.

אל נטפל בהם רק לפני בחירות! נחפש דרך לקרבם ולתת להם אפשרויות להיות חברים בתוכנו. הם מסורים לחזוננו ורוצים לעזור למדינתנו שהיא תתקיים ותפרח תחת שלטון של פועלים ובראשה מפלגת פועלי א"י.

נתאחד ונצטרף לקריאתו של חברנו הדגול, ראש הממשלה בן-גוריון, לאיחוד כל מפלגות הפועלים הציוניות הסוציאליסטיות, בעבודה והרמוניה משותפת עם החוגים העממיים, החל מבעל המלאכה עד בעל הקיוסק והרוכל הקטן. נגדיל כוח מפלגתנו בתור הכוח המדריך והמחנך במדינת ישראל ועם ישראל כולו.

בשנת 1946, כשנתיים אחרי פילוג מפא"י, התאחדה סיעה ב' שאבי היה בין מייסדיה עם "פועלי ציון שמאל" והיתה למפלגת "אחדות העבודה-פועלי ציון", במתכונתה הראשונה. בשנת 1948 התאחדה מפלגה זו עם מפלגת "השומר הצעיר" והקימה את "מפלגת הפועלים המאוחדת - מפ"ס". כאן באה לקיצה מתכונתה הראשונה של "אחדות העבודה-פועלי ציון". אבי ששאף לאיחוד נלחם על עמדותיו בתוך המפלגה והתאכזב מהפילוג.

ב-22 לאוגוסט 1947 כתב:

"לכבוד סניף מפלגת אחדות העבודה-פועלי ציון,

תל - אביב

ח. ח.

אמנם הרבה כוחות פיזיים ונפשיים נתתי ליצירת הקבוצה האופוזיציונית בתוך מפלגת פועלי א"י, ואחר כך הייתי בין מייסדיה הראשונים של יסוד סיעה ב' בתוך המפלגה, וכאשר הגיעה תקופת הפילוג, הייתי בין אלה שלחמו בעוז ובגלוי נגד כל פעולה מחוץ למפלגה, יען כי תמיד חשבתי וידעתי, שמלחמה בפנים המחנה מועילה הרבה יותר להשיג המטרות שלמענן נלחמים. נכנעתי לרוב בסיעה, אשר אמר שפילוג זה הנהו רק דבר חולף, וכל הזמן שהיינו סיעה ב' בתוך מפלגת פועלי א"י לחמתי ברצינות ובכנות יחד עם יתר חברי בעד העניינים היסודיים שסיעה ב' דגלה בהם.

אבל מאותה תקופה שסיעה ב' נהפכה למפלגה, (אמנם עשתה דבר חיובי שהביאה לאיחוד חלקי עם פוע"צ שמאל בלי שום תנאים וכלי שום עבוד מצע פוליטי) אינני מרגיש בי הכוח הנפשי לתת ידי מחדש להוסיף מפלגה למפלגות הקיימות, קיוויתי כל הזמן שסו"ס האיחוד הכולל יבוא, ואם לא איחוד כולל, לכל הפחות אחד חלקי עם מפלגת פועלי א"י, שכולנו יחד די כוחות ומרץ הקדשנו ליצירתה ולהתפתחותה. בשעת הבחירות לקונגרס האחרון הייתי בין

אלה שנלחמו בעד מפלגה כללית אחת ברשימה כוללת או לכל הפחות רשימה אחת משותפת עם מפלגת פועלי א"י, והנה התאכזבתי.

איחוד לא בא, ולהפך, אני רואה שחזון האיחוד שזו היתה הסיסמא העיקרית של סיעה ב', הולך ומרחיק, על-כן הנני מודיע בצער רב חברים, שעוזב אני את המפלגה, ומחזיר בזה את כל המנדטים שייצגתי את המפלגה, ומודה בעד האימון שנתתם בי עד כה.

הנני תקווה, שניפגש עוד בעבודה משותפת

בברכת חברים,

יהודה כהן "

העתק: למרכז המפלגה.

בשנת 1948 ניכלל אבא ברשימת המועמדים לבחירות, לאספת הנבחרים של כנסת ישראל, מטעם התנועה לאחדות העבודה (מפלגת פועלי א"י סיעה ב' ובלתי מפלגתיים) כמייצג הפקידים.

עם קום המדינה, בשנת 1948, רבים התגוררו בדירות ב"דמי מפתח", לרוב מספר משפחות בדירה אחת ומטבח משותף. "דמי מפתח", הוא כינוי לעסקת נדל"ן המהווה מעין הכלאה בין רכישת נכס לשכירתו. בעסקה זו הרוכש מקבל חזקה על הנכס וממשיך לשלם דמי שכירות נמוכים במיוחד. העסקה הונהגה על ידי המנדט הבריטי באמצע שנות ה-40. הרשויות עודדו שיטה זו, כאשר רצו לספק קורת גג למאות אלפי עולים חדשים שהגיעו לארץ. בדרך זו, יכלו גם בעלי הכנסות מועטות לרכוש לעצמם נכס בחצי המחיר, לשלם תשלום חודשי זעום ולהבטיח לעצמם קורת גג לכל חייהם. השיטה יצרה עיוותים שהובילו לעימותים בין בעלי הנכסים לבין הדיירים המוגנים.

אבי שהיה מזכיר סניף ב' של מפא"י בצפון תל-אביב, הגדול מבין סניפי המפלגה, וחבר בוועד הפועל של מועצת פועלי תל-אביב, טיפל גם בנושא "הגנת הדייר" ומילא תפקיד של מזכיר בהנהלת "הסתדרות שכנים ודיירים" – התאחדות עממית של דיירים בתל-אביב. הוא פעל למען צדק חברתי, שלא על מנת לקבל שכר. כיוון שהכיר מקרוב את מצוקת הפועלים, טען שאין להעלות את שכר הדירה.

ממחברת הפרוטוקולים של הישיבות, משנת 1948, אנו למדים שהועדה ישבה בימי חמישי, מדי שבוע ודנה בבעיות דומות שחזרו ונשנו. המצב המתסכל עורר לא פעם את השאלה על עצם קיום המוסד והביאה לדיונים רבים בבתי משפט, ואף בכנסת.

בשנת 1953 יצא חוק דירות חדש באישור הכנסת. גם עם החוק החדש הבעיות לא תמו. בשנת 1954, אבי הציע לפתוח לשכה משפטית "להציל את כבוד הארגון ולעזור לשכנים בהדרכה" ואכן באותה שנה הוחלט על פתיחת לשכה משפטית בה הוא שימש כבורר ב"בית-משפט חברים".

במשך שנים רבות הוא גם פעל למען בעלי המלאכה והמסחר הזעיר, למיסוד והקמת מחלקה שתקבל תקציבים לעצמאות כלכלית, לניהול הסברתי ולייצוג הולם. הוא מעולם לא שכח את קשייו למצוא עבודה, שהיו מנת חלקו בתחילת דרכו בארץ. כחבר ב"ארגון העממי של הסוחרים", פרסם בשנת 1951, בעיתון המקומי, כרוז בו הוא מתריע על החיבור בין התאחדות הסוחרים לפוליטיקה.

קול המון כקול שדי...

"הסוחר והקמעוני נשמו לרווחה בהגיע אליהם השמועה על הקמת הארגון העממי. לא פעם נזדמן לי לשמוע, מפי בעל קיוסק, או חנווני בענף זה או אחר, תרעומת קשה, שבגלל שייכותו הארגונית להתאחדות הסוחרים, הוא אנוס לקשור עצמו להשקפות פוליטיות אשר מנהיגי ההתאחדות קובעים. השקפות אלה היו לזרה בעיני רוב חברי ההתאחדות. העיתון "יזמה" המשמיץ את ממשלת ישראל בצורה הכי גסה ובלתי הוגנת, אינו הולם את רוחם ודעתם של הסוחרים המאורגנים בהתאחדות. הסוחר איש המעמד הבינוני, החנווני הזעיר, רוצים אמנם בבקרה כנה וצודקת, אבל מתוך נאמנות ומסירות למדינה ולממשלת ישראל. כיתר חלקי העם רוצה גם הסוחר בריסון האנרכיה בשוק, במלחמה נגד הספסרות, ובהרחבת הקיצוב הצודק לכל שכבות העם במדינה. העיתון "יזמה", אינו מטפל בשאלות הכלכליות והמקצועיות של הסוחר, אלא, מפרסם מאמרים פוליטיים הנכתבים בשפה גסה ומלאת עלבונות והשמצה נגד שרי המדינה ומנהיגיה. וכמה מגוחך ואבסורדי המצב, כשהתאחדות הסוחרים מארגנת שביתות, ובאותו הזמן באה בתביעות וטענות ודורשת מאותה הממשלה, אשר היא משמיצה אותה, ספוק תביעותיה ומקבלת ממנה כספים ועזרה בכל השטחים. התאחדות הסוחרים דואגת לסוחר הגדול, לבעל ה"מאה". היא מעשירה את הסיטונאים, אבל אינה דואגת לסוחר הקטן למעמד החלש.

הסוחר העברי מקווה כי הארגון העממי של הסוחרים בישראל יקבץ בקרוב אלפי חברים מכל ענפי המסחר ודעתו תהייה נתונה אך ורק לשמירה והגנה על

העניינים המקצועיים והכלכליים של החברים, בלי להתחשב בהשתייכות המפלגתית של חבריו. הארגון העממי יהיה על-מפלגתי, לא ישמץ את הממשלה, אבל גם לא יוותר על תביעותיו ודרישותיו להשגת תנאי עבודה של כל ענף וענף, כדי שיוכל לתת קיום אנושי בכבוד וביושר. הארגון לא יוותר על ביקורת אבל זו תהייה בקורת כנה ובלי שמץ של תלות פוליטית, והממשלה על כל מחלקותיה צריכה להתייחס בכבוד ובאמון לארגון העממי הכולל בתוכו את הסוחר הקטן, את המעמד הבינוני, את בעל הקיסק, חנווני המכולת, אשר עבדו במחרשה ובבניין, אבל מסיבות מחלה ונכות נאלצו להיעשות סוחרים קטנים, אולם בנשמתם, ברוחם ובהשקפותיהם הם נאמנים לאלה אשר בונים ויוצרים ומקבצים גלויות.

הארגון העממי מוכשר ללכד את אלפי הסוחרים המכבים מכבר לנער עצמם מהאפטרופסות של מנהיגי התאחדות הסוחרים, הרואים את תפקידם בהשמצת הממשלה במקום לדאוג לענייניהם הכלכליים של הסוחרים. החנווני, הירקן ובעל הקיסק, רוצים להיות עצמאיים ובלתי תלויים, והארגון הכלכלי שלהם צריך רק לדאוג להטבת מצבם הכלכלי כדי שיוכלו לפרנס את משפחותיהם בכבוד וביושר.

הממשלה, באם תטה אוזן קשבת לדרישות ולתביעות של הארגון העממי ותהדק איתו קשר אמיץ - תיווכח במהרה, עד כמה הארגון ואלפי חבריו נאמנים ומסורים לבנין המדינה, לקבוץ הגלויות ועד כמה ההתאחדות לא יצגה את השקפותיהם וענייניהם.

בנוסף לתפקידיו הרבים, היה אבא במשך שנים גם חבר בוועד הפועל של מועצת פועלי תל-אביב, שופט ב"בית-משפט חברים" של ההסתדרות העובדים הכללית, חבר ויו"ר ועדת ערער לענייני שומה (1967), שופט עירוני בעיריית ת"א (1974-1977), חבר בית הדין לשכר דירה בממשלה, חבר ועד המפקח של קופ"ח וכן מזכיר כללי של התאחדות עממית של שכנים ודיירים. בפעילויות אלו המשיך גם לאחר צאתו לגמלאות.

בהתאם להמלצת ראש עיריית העיר תל-אביב-יפו מונה אבי, ב-1 באוגוסט 1956, ליו"ר ועדת ערר במועצת יהב-המגן, מטעם עיריית תל-אביב-יפו.

ירושלים, כ"ד באב תשט"ז
1 באוגוסט 1956

מג: 966/15/20

מועצת יהב-המגן

לכבוד
מר בתן יהודה
רח' לוי יצחק 16
תל - אביב

א. ב.
הנני מתכבד לחודיעך, כי בהתאם להמלצת
ראש עיריית ת"א - יפו
מינתח אותך מועצת יהב-המגן כיו"ר ועדת ערר.
המנוי יפורסם בילקוט הפרסומים.
הועדה תחבס אחת לשבוע ב. ת"א - יפו
הנני לבקשך להקפיד בחופעותיך לישיבות הועדה
ע"מ לאפשר סיום פעולתה בהקדם האפשרי.
הנני מאחל לך הצלחה בתפקידך.

בכבוד רב
י"ר מועצת יהב-המגן

ביוני שנת 1967 מונה אבי פעם נוספת ליו"ר ועדת ערר לענייני שומה בעירית תל-אביב-יפו.

עירית תל-אביב-יפו

כבר מלבד ישראל, טלפון 243311

20.6.67 מיום תשלום 165 - 14/מר/מש

לכבוד
מר יהודה כהן,
רח' לוי יצחק 16,
תל-אביב.

א.נ.,

הריני להודיעך כי עפ"י המלצת מועצת העיריה ולפי מינוי מאת שר הפנים מתאריך ח' בניסן תשכ"ז (18.4.67) שהעתיקו מצר"כ, נחמנית להיות חבר ויו"ר ועדת ערר מס' 11 לענייני שומה ליד עירית תל-אביב-יפו.

הרכב הועדה האמורה הוא כדלהלן:

מר יהודה כהן	-	יושב ראש
מר נפתלי ריגר	-	חבר
מר מנחם מזמון	-	חבר

הריני מאזול לך הצלחה במילוי חפיקיך.

בכבוד רב

מרדכי נמיר ח"כ
ראש העיריה

נוכח המצב בארץ, התפתחו מערכות מגוונות של עזרה הדדית כבר בעשור הראשון לקיומה של ההסתדרות (1920). בראשן "קופת חולים כללית", אשר נשאה בעול העיקרי של הדאגה לבריאות חברי ההסתדרות ובני משפחתם וכן

28 לרצפבר, 1960

הצעותיו של יחודה כהן בכנס המפלגה, עבור פעילי בעלי מלאכה ומסחר ועיר.

24/10/60

1. להוסיף לשם של המחלקה למלאכה וקואופרציה גם השם המסחר הזעיר, או חנויות עממיים.
2. הקמת מחלקה כזו בהסתדרות.
3. הקמת ועדות כאלה, ע"י כל מועצות סניפי המפלגה, ומועצות הפועלים במקומות.
4. תוספת פעם נוספת ידעו על המחלקה הנ"ל, "לדבר", "החפועל הזעיר".
5. הכרה בארגונים בעלי מלאכה ומסחר זעיר, כיחידה שווי זכויות, כמו כל סניף מפלגה.
6. הקצנת קבוצה לניהול פעולה הסברתית וארגונית.
7. נציגות מולמת יחסית בועדות בכנסת, ובועדות של המועצות הסוניציפיות.
8. הארגונים מקבלים עליהם להטיל ע"י השפעה מוסרית על חבריהם שהם חברי ההסתדרות להכנס בתור חברים למפלגה.
9. לבקש ממרכז המפלגה לחקל במינימום של פרודורה לחברי הארגונים שאינם חברי ההסתדרות את כניסתם למפלגה.
10. מרכז המפלגה מוציא חוזר לכל הסניפים לתת תשומת לב יתירה להסביבות הנ"ל.
11. חברי הארגונים מקבלים עליהם כל החובות שהמפלגה מטילה על חבריה.
12. המחלקה מקבלת על עצמה לדון בחקרים על הוצאת שבועון לחנויות הנ"ל.
13. יתר שיתוף הדוק בין הסניפים של המסחר הזעיר וארגוני המיניים עם בעלי המלאכה.

בכבוד רב

מרדכי נמיר ח"כ

בבעיות הבריאות של העולים לארץ. במהלך העשורים עד 1948, הוקמו ופעלו תחנות "לאם ולילד", "משען", קרנות לביטוח ופנסיה, וכן "קרן שביתה" ו"קרן חוסר עבודה".

בשנת 1970, במלאת יובל לייסוד קופת חולים, ברך אבי בשם הועד המפקח של קופת חולים במחוז תל-אביב:

"ברכתי הנאמנה – ברכת כהן ליובל ה-50 של מוסדנו היקר קופ"ח. חברים יקרים !

כולנו שואפים ורוצים בכנות אחדות תנועת הפועלים בישראל – כח פועלים אחד ומלוכד. חזק וגדול למען לשמור על ערכי ההסתדרות. וראו זה פלא, קופ"ח כבר הגשימה את האיחוד.

לא שנה אחת אני בועד המפקח של מחוז ת"א. יושבים אמנם נציגי מפלגות – אבל אנו בדיונים לא יודעים ולא מרגישים שאנו שייכים למפלגה זו או אחרת. מטרה אחת לכולנו, לתקן פגמים, לברר תלונות שונות בועדת הערעורים – ואם ישנם חילוקי דעות זה לא לפי סמכות מפלגתית – רק לפי ההבנה האינדיבידואלית של כל פרט. ועדת הערעורים – זהו מוסד חשוב מאוד אשר מקשיב בסבלנות לתלונות החבר, ומחפש דרך להבנה בין המתלונן וההנהלה. אנו כחומה בצורה נגד התפרצויות מצד חברים אשר לא מוצאים ספוק בעניין זה או אחר והציבור מתרגל לדעת שיש מוסד אשר יכול בפניו בגלוי לשפוך כעסו ולהגיד מה בפיו, וישנה אוזן קשבת ואם אפילו לא מצליח בתביעתו, יודע החבר שועדת הערעורים בשיקול דעת החליטה מה שהחליטה.

אנו כחומה בין ההנהלה והציבור ומי יודע לולא ועדת ערעורים איזה סקנדלים והתפרצויות היו יום-יום. ואני מבקש מכל החברים, אשר המוסד היקר קופ"ח, יקר בעיניהם, נמשיך בליכודנו גם בועדה זו, נמצא דרך לתיקון הדרוש תיקון ואל נשתדל בנצחנות מילולית מפלגתית לנפח חילוקי דעות. לא פה! נגד תשלומים עבור רפואות, היינו כולנו נגד.

ניתן להרגיש בועדה שאנו מפלגת קופ"ח מאוחדת ומלוכדת ורק טובת המוסד בפנינו. במשותף נדרוש הגדלת התקציב נדרוש את חלקה של הממשלה בהתחשב עם הצרכים המרובים של קופ"ח שהם עוברים את המסגרת הצרה. נדרוש מועה"פ עזרה מלאה, מוסרית וכספית להוציא את קופ"ח מגרעונה הכספי. אבל קודם כל ולפני כל – נמלא אנו חברי קופ"ח, המוטל עלינו וכמו בכל מפעל ומפעל של ההסתדרות היינו הראשונים למלא חלומנו. הבה ניישם גם עכשיו הראשונים את המוטל עלינו כלפי המוסד שהוא כה יקר בעינינו."

במסגרת פעילותו הציבורית היה אבא חבר בוועד המקומי של ה"קרן הקיימת לישראל" בתל-אביב. שם ניפגש עם החברה נאוה ישראלית. בעיזבונו נמצאו דברים שכתב לזכרה.

בעבודתנו המשותפת במשך למעלה מ-10 שנים בוועד המקומי של קק"ל בתל-אביב, הכרתי את נאוה ישראלית בתור סמל של אשת חיל ודוגמא למסירות ונאמנות לעבודת-הקודש של קק"ל, ובייחוד עבודתה בענף הקופסה הכחולה, האהוב עליה ביותר באשר התרומות האלו הן באות במיוחד מהפרוטות של המוני ישראל.

נאוה ישראלית היתה דמות אצילת-רוח, עסקנית יהודית טיפוסית, שקטה בעבודה, רגישה בויכוח בזמן הדיונים בישיבות המשותפות במועצה המקומית וביתר הועדות שעבדנו בהן יחד. מדברת בשיקול דעת משפטים ספורים, אבל רגישה מאוד בעבודה מעשית וקונסטרוקטיבית. למרות היותה אישה בעלת השכלה גבוהה (רופאת שיניים) הראתה את עצמה בחברה ובציבור פשוטה ככל אחד מההמון, מאנשי "עמך", בלי גאווה. היא לא רדפה אחרי הכבוד והפרסום, עשתה עבודתה בצנעה, עסקנית נסתרת, כי לולא זאת היתה יכולה להגיע בעסקנותה לקריירה די גבוהה ולפרסום רב כנהוג אצל הרבה עסקנים אשר עבודתם היא לא רק לשמה, אלא של פרסום שם נודף ממנה.

נאוה היתה אדם ישר, צדיקה בהליכותיה ולפי-כך היתה אהובה ומכובדת אצלנו ותמיד התחשבו בדעתה. מטרת חייה היתה לא שמלת המשי ונשף הריקודים, אלא יומם ולילה, אחרי שעות עבודתה במקצועה (ולא פעם ויתרה על זה לטובת העבודה הציבורית), עסקה בעבודה הקדושה והמסורה למען גאולת הקרקע ואדמת המולדת. כל פרוטה עבור הקרן קיימת היתה יקרה לה. למרות היותה ראש "ועדת הקופסאות" ובהנהלתה עבדו בענף זה הרבה מתנדבים – לא הסתפקה בנתינת הוראות למתנדבים, אלא היתה בעצמה עוברת בבתיים חודש, חודש לרוקן את הקופסאות, מבלי להתחשב שההליכות האלה מזיקות מאוד לבריאותה. היא הספיקה עוד להשתתף במסיבה האחרונה של עסקני הקק"ל שבה הרצה הנשיא אוסישקין. לפני דברי הנשיא הספקתי לשוחח איתה על המפעל החדש "למען גאולת הקרקע" (אחרי חוק הקרקעות) והיה ניכר בקמטי פניה איזה סבל פנימי. כנראה שלא מעט השפיע על בריאותה הרופפת בלאו הכי, חוק גזרת הקרקע.

כשמה, כן היא היתה. ישראלית, בת נאמנה ומסורה לעמה, למולדתה ולאדמת המולדת. לא ביישה את שמה. היא היתה ראווה בהחלט להיקרא בשם נאה זה. היא צריכה להיות לסמל ולדוגמא לכל בנות ישראל בעבודה למען גאולת

הקרקע. ומה שיותר ירבו מספר העסקנים והמתנדבים למען גאולת הקרקע – יותר תתמלאנה משאלות לבה ליצור גדוד עסקנים נאמן לעבודת קק"ל. והנני מציע לוועד המקומי של קק"ל ליצור מפעל שיישא את שמה הנכבד והיפה של נאווה ישראלית למען שתמיד יפקד שמה בין העסקנים המסורים למען גאולת קרקע מולדתנו ולהנציח את שמה לעולם.

הבחירות לכנסת החמישית, שנערכו ב-15 באוגוסט שנת 1961 היו הבחירות האחרונות שבהן עמד דוד בן-גוריון בראש מפא"י. בחירות אלו עמדו בצד מאבק עז בין-דורי ובין-אישי בצמרת מפא"י, שהרקע הרשמי לו היה הי"עסק ביש"י. בסופה של מערכת הבחירות נותרה מפא"י בשלטון, כשבראשה דוד בן-גוריון, אך איבדה כעשרה אחוז מכוחה. כארבעה חודשים לפני הבחירות, לנוכח עמידתו של דוד בן-גוריון מול המתנגדים מבית ומחוץ לו, חש אבי צורך לכתוב מכתב עידוד למנהיג הנערץ.

תל-אביב, ג' ניסן תשכ"א (1961)
כבוד ראש הממשלה הנכבד - החבר דוד בן-גוריון

ח.נ.מ.

בימים אלו אשר חוגים מימין ומשמאל, משמיצים אותך ואת תנועתנו, מרשה אני לעצמי, לפנות אליך מורי ורבי היקר, שבמשך 40 שנות היותי בישראל חונכתי על ידך. עוד בהיותי חבר ב"אחדות העבודה" שאבתי מתורתך, מדבריך ומבהירות מחשבותיך.

חבר אני בהסתדרות מיום בואי ארצה, משנת 1921, תכף הצטרפתי למפלגת "אחדות העבודה" שאתה עמדת בראשה, היום אני חבר בוועד הפועל של מועצת פועלי ת"א-יפו. כל הזמן אני פעיל במפלגה, ומשמש כמזכיר סניף המפלגה בצפון ת"א, סניף ב', אחד הפעילים הנושא בעול צווי התנועה וממלא כל תפקיד שהמפלגה מטילה עלי.

בא אני להביע את ברכת העמוקה ביותר למלחמתך האמיצה למען המדינה, העם, צבא הגנה לישראל והתנועה. אתה המנהיג הדגול כל השנים, ועוד הרבה שנים נזכה לראותך להחזיק ברסן ההנהגה של המדינה, הביטחון והתנועה. קבל נא ברכות כהן נאמנות לאמץ לבך, למרצך ולעמידתך התקיפה. ישר כוחך! כולנו נתלכד ונתגייס לעזרתך, נקבל באהבה את הדרכתך במערכת הבחירות אשר כופים עלינו. נעבוד, נפעיל את כל חלקי הציבור למען הניצחון לך ולכולנו והניצחון יבוא

בדרך ארץ ויראת כבוד: יהודה כהן

כעבור מספר ימים התקבל מכתב תשובה מראש הממשלה דוד בן-גוריון.

שדה בוקר, כד' ניסן תשכ"א
10 אפריל 1961

לחבר יהודה כהן – שלום וברכה
ודאי לא ציפית לתודה על דבריך החבריים.
אומר לך רק שהם יקרו בעיני!
ואני מקווה שאם יתגייסו החברים ברוח דבריך –
נעשה ונצליח!

בב"ח
(-) דוד בן-גוריון

נוזכירי הסניפים בשדה בוקר

מזכירי סניפי המפלגה במחוז ת"א בקרו ביום 16.1.1964
במדרשה בשדה בוקר שם נפגשו עם הח' דוד בן-גוריון

ברכות לימי הולדת

כתבה שפורסמה בעיתון הסתדרות הפקידים.

יהודה כהן בן הששים

בראותנו את חברנו לעבודה מלא מרץ, תוסס, רץ כאחד הצעירים, הופתענו לשמוע, כי הוא יהודה כהן סמל הרענונות, עבר כבר את העשור הששי לחייו כשעדיין כוחותיו עמו, מזשך בעול העבודה במוסד וממשיך בעסקנות צבורית ענפה בשעות הפנאי המועטות.

בבואנו לספר במקצת את פרשת חייו אין אנו יכולים שלא להעזר באותם המלים שבעיני רבים נהיו חסרי תוכן, כביכול, ובציניות האפיינית לתקופתנו הוגדרו כ"ציונות", אשר כל בריבירב ומתרכרב יבזו לה בראש חוצות.

האידיאל הנשגב של שיבת-ציון והשתרשות העם על אדמת המולדת דחף גם את יהודה כהן בן ה-23 לנטוש את בית הוריו בעירה אשר באוקראינה הדשנה ולעלות ארצה בשנת 1922. דרכו במכורה כדרך החלוצים של העליה השלישית — פרדסי פתחת-קוה, בנין וכבישים בתל-אביב. יהודה התייחס לצו יגיע הכפיים ברצינות, התמיד בעבודה והגיע לדרגת ראש קבוצה באגודת סוללי כבישים "יהודה המכבי". העבודה המפרכת לא מנעה ממנו התעסקות בצרכי צבור וב"משרד הקבלני" אשר דוד רמז ז"ל עמד בראשו היה חבר ועד אגודת פועלי הבנין.

כשנאלץ לרגל בריאותו לעבור לפקידות לא נטש את פעילותו החברתית, והיא נמשכת עד היום בשטחים וענפים שונים. מי ימנה ויזכור במדויק את תפקידיו הרבים שממלא הוא

בפשטות וביושר, שלא על-מנת לקבל פרס, במפלגתו היא מפלגת פועלי ארץ ישראל ומחוצה לה. הוא חבר ועד הפועל של מועצת פועלי תל-אביב, שופט בעל ותק ושם במשפט החברים של ההסתדרות, שופט עירוני בעירית תל-אביב, חבר בית-הדין לשכר-דירה בממשלה, חבר ועד המפקח של קופת חולים, ומזכיר כללי של התאחדות עממית של שכנים ודיירים.

ליהודה כהן בן הששים, הצעיר ברוחו ובגופו, שלוחה ברכה של המשך נשיאה בעול התפקידים עוד הרבה הרבה שנים. **ברוך משה**

אבי היה אהוד ומוערך על ידי מיודעיו, ניתן לראות זאת בברכות הרבות שקיבל

ועד פקידים
הלואה וחסכון, יפו-תל-אביב
אגודת חסדית בערבון חסד
תל-אביב, רחוב הרצל 21
נוסדה בשנת 1918
המשרד בבית האגודה
תוכת "אר 151 סלפון 2-3 6061

Halva Vehsachon, Jaffa - Tel-Aviv
Cooperative Society Ltd.
Established 1918
The Office: 21, HERZL ST., TEL-AVIV
IN THE HOUSE OF THE SOCIETY
P.O.B. 151 PHONE 6061, 2, 3

י"א בחשווי התש"י
יום 4 באוקטובר 1949

לחברנו
יהודה כהן
כאן.

ח.נ.י.
לכבוד-סלחא לך חמשים שנה ביום א' בחשווי התש"י, נסענו על שמך
10 עצים ואנו ממציאים לך ר"פ את חודת הקרן הקימת לישראל.
אנו מצרפים לה ברכת חגרים נאמנה בשמנו ובשם כל פקיד המוסד:
לחיים ארוכים בסוב ובועימים, בבריאות הגוף והנפש ובהמשכת
עבודתך הצבורית!

ועד הפקידים של הלואה וחסכון יפו-תל-אביב

התאחדות עולי פולין בישראל
(מרכז הארגון)
רח' לילינבלום 15
טלפון 4250
תל-אביב, 16.10.49

לכבוד
ה' יהודה כהן
בנק הלואה וחסכון
רח' הרצל ת"א

ידידנו הנכבד!
בשם התאחדותנו ובשמנו האישי, אנו מוסרים לך ולביתך ברכות
לבניות ליוכל ה-50.
אנו שמחים שהנך כמרץ ובמסירות עושה גם את עבודתך הציבורית,
ומקיים שהרבה, הרבה שנים חזקה להפסיק בסעולתך הרבה, ואנו מזמינים אותך גם לפסוק
חלק מופנך לסוכה העולים החדשים, כעסקן פעיל בהתאחדותנו.

בכבוד רב,
[Signature]

אבי עם עובדי המחלקה

אבא עם עובדי בנק הלוואה וחיסכון ברח' הרצל ת"א - 1948

לכבוד

מר יהודה כהן
תל-אביב

במלאה לק ש ש י ם שנה, אנו חניכיו מכרכים אותך
מקרב לב, בחיים טובים וארוכים,
מתוך הערכה חמה של יחסך אל העובדים תחת הנהלתך,
אנו שמחים לציין במיוחד את דרכך בעבודה, לא רק כמחנך הנו
משמש לנו, אלא, גם כחבר טוב.
תזכה להגיע לשיבה ולגבורות יחד עם רעיתך.
קבל שינוע זה כאות הוקרה על יחסך החברתי והאהוד
ותזכה להשתמש בו שנים רבות!

בכבוד רב ובברכת שנה טובה,

עובדי המחלקה:

ססונקין יוסף

סממה שלום

עובדיה מרדכי

רייטר קופל

שבתאי שלום

תל-אביב,

יום ו' כ"ט באלול תשי"ט

ערב ראש השנה תש"ך

תל-אביב, 17.1.60

אריה בן-חורין

לחברי בעסקנות המפלגתית וההסתדרותית

ולידידי היקר - יהודה כהן -

שלום רב !

הגיעה אלי הידיעה ע"י "שורות" (אף כי במאוחר קצת), כי הגעת למחצית המאה ועשרים - עד מאה ועשרים ממש - כה לחי !

במה לברך אותך - ידידי היקר ? נדמה לי, שאביע גם את הרגשותיך אתה, כשאגיד לך, שהשנים האלה - או יותר נכון - 10 השנים הבאות הן השנים שדורשות מאמץ נפשי רב וגישה מיוחדת לכל דבר כדי שאפשר יהיה לעמוד איתן, להבליג הרבה דברים, לראות את הסביבה באור נכון, להתגבר על "הלוח" ולהמשיך בעבודה כתמול שלשום, - אחרת, חלילה, - מאימת הבדידות ויציאה מהמחול.

חזק ואמץ והמשך בתפקידיך הרבים עוד שנים רבות.

שלך בידירות,

א. בן-חורין

ההסתדרות הכללית של העובדים העבריים בארץ-ישראל
קופת חולים, מחוז תל-אביב
תל-אביב, רח' ומנהוף 54, ת.ד. 11020, טלפונים: 22151-59
8.12.59

לכבוד
הח' יהודה כהן
הלואה וחסכון
ב א ד

חבר יקר!

בהגיעך ל-60 קבל נא יהודה כהן היקר, את אחד ליגו השלבים והלבניים ביותר.
מי יתן ועוד שנים רבות תהיה במלוא כוחך, רענן וער בכל שטחי העבודה הענפה שלך.

בב"ח
ד"ר ק. אפשטיין
רפונוביץ

ברכות חמות ואיחולים לבביים
לח"ה
יהודה כהן
בהגיעו לגיל זקנה
פרץ ליטנון
גזבר הסניף
בהגיעו לגיל עצה
מוכירות סניף ב' - צפון ת"א
של מפלגת העבודה הישראלית

ההסתדרות הכללית של העובדים העבריים בארץ-ישראל
מרכז משען
תל-אביב, רח' ארלוזורוב, בנין ועד הפועל
ח.ד. 303 / סל. 22191
ד. רייבר

תל-אביב, יום 19.10.59

ליהודה כהן היקר!

קבל נא את מיטב האיחולים
הלבביים במלאות לך ששים.

תמיד הערכתך כלוחם נאמן
ומסור לענייני התנועה.

מי יתן וכחך אתך יהיה ותמשיך
עוד הרבה הרבה שנים בעבודתך הצבורית
תנועתית יחד עם כת זוגתך חוה.

בידידות
שלך
א. בן-חורין

ועד הפקידים
של
הלואה וחסכון, יפו-תל-אביב
אגודה חדית בעידון מוגבל
תל-אביב, רחוב הרצל 21
ח. ד. 191 - טלפון 61061, 2, 3

לכבוד
יחודה כהן ורעיתו,
תל - אביב.

• • •

בשם כל עובדי מוסדנו ובשמנו אנו
 תרינו מגישים לכם בעונג אה מסיב ברכותינו
 למלאה לך ששים שנה.

אחולינו לך כי חוסיף עוד שנים רבות
לפעול במוסדנו ובעבודתך הצבורית.

עם כי הגעת "ל"זקנח" חרינו מאחלים לך
שתוסיף להיות במשך שנים רבות צעיר ברוח, במרץ
בעסקנות הצבורית אשר הנך סמל ומופת לצעירים.

קבל נא את חשי הצנוע אשר כל העובדים
שמחים להגישו לך.

בכבוד רב,
ומד הפקידים
של הקוארטר וחסכון יפו-ת"א בע"מ

מפלגת פועלי ארץ־ישראל / מחוז תל־אביב-יפו
רח' ביילינסון 9, מל. 23112

תל"א כ"ב... 59. 10. 5.

לחבר יהודה כהן, שלום וברכה.

לצערי לא יכולתי לבקר בביתך
אמש ולברוך אותך במלאות לך שישים שנה.

קבל נא ברכתי העמוקה בכתב.
מי יתן ועוד הרבה שנים חמשיך בעבודתך
הצבורית המסורה. הנאמנה והברוכה.

שלך בהזקרה.

12,1

114

החומר הזה הוא נש"ל

אחשבה לך חן, אהבה וחסד
והוא יתן לך חן.

[illegible]

א"ת ה'תקס"ח
 י"ח שבט ה'תקס"ח
 י"ח שבט ה'תקס"ח

דניאל בן יוסף
ה'תר"ל

לידיד ורע
יהודה כהן

סיבה יוצאת מן הכלל, וזו קבלת אורח מחוץ לארץ
מנעה מאתנו לבקרך ולברכך לרגל יום הולדת ה-80 שלך.

קבל בא בדרך הזאת ברכותנו היוצאות מקרב

ה'ל"ב.

ידענו מאבקך אורחך ורבעך תוך השנים שהנך
פועל וחי, ידענו דרכיך ונתיבותיך שהם מלאות באמנות
ויזר ותמיד לשלם מסרת באצלת בעבור אחיך שהנך יושב בתוכם.

המשך לפלם דרכך בבריאות ובאוסר כל צער וצער
יספק את ישותך. ולרגל השנה החדשה מי יתן ויוסיפו לך מסל
השמים ומשמני הארץ.

ערה"ש תש"ך , תל-אביב.

בברכת ידידיך
יגאל ויגאל
רבקה ויצחק מונדרר

משה לובמן

רחוב נרדוןברג 15
חל-אביב, טלפון 66032

חל-אביב, כ"ו אלול התשי"ט
29 בספטמבר 1959

לכבוד
מר יהודה כהן,
חל-אביב.

ח.נ.,

מלאו לך ששים שנה והגעת ל-זקנה", הפותחת דרך
ל-"שיבה".

בעיני אני הנך עוד כבן ארבעים מלא כוח עלומים
בעל מרץ וחוסס חיים.

זוכר אני אותך מלפני 23 שנה, כאשר נמניתי אז לחבר
ההנהלה של המוסד ואתה אז בגיל של אדם פעיל ומפעיל.

ימי בראשית אלה זכרם לא יימחה, אז היו בארץ חיים
אידיאליים ורוח של תחי-ה וחזון אפסו אותנו מכל עבר
וכל אחד מאתנו תרם את חרומתו למען עתידנו.

מאז ועד עתה עברו עלינו חליפות וזכינו בהתחדשות
נעורינו, בהחזרת העטרה לישנה. ואשרנו שהגענו עד הלום
ורוח החחיה מרחפת על פני כולנו והיינו ככל העמים,
עם יושב על אדמתו ודגלו מתנוסס מעליו.

בהגיעך ליובלך הששים אני מאחל לך מקרב לב
אורך-ימים אושר וכבוד וכי אתה ורעייתך תמשיכו במסורת
אבות ודשנים ורעננים תהיו ועיניכם תחזינה בקום
המדינה על חלה.

בכבוד וב ידידות רבה,

ברכה ליום הולדת מבני המשפחה

לאבא היקר ברכה ליום הולדת 70

נקבל בקלילות את עובדות החיים
שמטבע הדברים אנו מתבגרים
מברית מלה לבר מצווה
נעורים, בגרות וגם חופה
קול עצה ובינה חולפים חיש מהר
ואין מספיקים אחריהם להרהר.
ולפתע מבלי שתסכים
הנה אתה כבר בן שבעים.

היום בשעה טובה
מלאו שבעים שנה לסבא יהודה
וביום הולדתך השבעים
קבל איחולנו הלבביים
בריאות וכוח בראש וראשונה
לך ולחורו זוגתך

שבע נחת ושמחת חיים בדרך קבע
מכל המשפחות
מאשקלון, בת-ים ובאר שבע
הילדים, הנכדים והנין
שמחים שלסבא מלאו כבר שבעים.
העשור השמיני – הוא כבר לא צוציק
הוא נראה כבר הרבה יותר רציני
כי מכאן ואילך בהוד וכבוד
רואים מקרוב את גיל הגבורות.

לא נשאר לי אלא לקוות
כי נמשיך להיפגש בשמחות
בריאים ורעננים
בחגיגת המאה ועשרים
לחיים!

מכל בני המשפחה

ברכה מחוה ליהודה

חל-אביב 30.8.1969

לכבוד השנה החדשה
מי ייתן ותהיה מבורכת
בשלוש לכל עם ישראל.
נא קבל את המתנה
אשר שאפת לה
ואני תקווה שבגיל החוכמה
נקבל מתנות דומות.
כל ימי חיינו באהבה ומסירות
מחברתך בחיים המשותפים

חוה

בפברואר שנת 1965 יצא אבי לגמלאות אחרי 32 שנות עבודה מסורה בבנק
 "הלוואה וחיסכון יפו - תל-אביב". על אף זאת, המשיך בפעילות המפלגתית
 כמזכיר סניף ב' ומונה לתפקידים נוספים בעיריית תל-אביב - יפו.

הלואה וחיסכון יפו-תל-אביב

HALVAA VEHISACHON JAFFA-TEL-AVIV
 CO-OPERATIVE SOCIETY LTD. אגודה חודית בע"מ

המרכז: תל-אביב, רחוב הרצל 21, HERZL ST. 21
 ת.ד. 151 * טלפונים: 57161-2-3-4-5-6-7 * P.O.B. 51

מספר:

תל-אביב, 1 בפברואר 1965 Tel-Aviv.

לכבוד
 מר יהודה כהן,
 תל-אביב.

א.נ.

עם פרישתך לפנסיה אנו רואים חובה נעימה לעצמנו להפריד ממך
 חוץ הבעה הערכהנו החמה לעבודתך המסורה במוסדנו במשך 32 שנה.

הננו שמחים לחת בטוי מוחשי להערכתנו זאת, על-ידי הענקת
 מענקת חודה והוקרה לך, לפי הסכימה המצורפת לזה.

בצאתך, מלווים אותך ברכותינו ואחולינו הנאמנים:

לחיים ארוכים וטובים בכריאות הגוף והנפש, מחוץ החושש-סיפוק,
 כי תרמה את חלקך לקירומנו של מוסדנו.

מכבוד רב,
 ד"ר יוסף תל-אביב
 מנהל חשבון בנק

חכנסת
 כ' בטבת תשכ"ד
 5 בינואר 1964

חבר הכנסת

לכבוד

ידיד והיק ונאמן הח' יהודה כהן, שלוש וברכה
 רה' לוי יצחק 16
 חל - אביב

ידידי הטוב,

הינני מודה לך, מקרב לב, על ברכותיך ואיחולייך.

יודע אני שבאו מידיו של חבר נאמן אשר עשה רבות לתנועה ולהסתדרות
 כששתיהן היו זקוקות למסירות ולנאמנות והן עדיין זקוקות לשהי
 מידות גאות אלה אשר בהן אחת מצטיין כל השנים.

בידידות

שלך

ע.גוברין

יהודה במסיבת פרידה שערכה לו המשמרת הצעירה בסניף ב' עם פרישתו

ביולי 1974 מונה להיות שופט עיר בבית משפט העירוני בת"א - יפו.
וביוני 1977 סיים את תפקידו.

שירות תל-אביב-יפו

8387
מס/9/44
4.9.74

לכבוד
מר יהודה כהן
רח' לוי-יצחק 16
חל - אביב.
א.נ.א.

הריני שמח להודיעך כי על פי המלצה העירייה
מינה אותך שר המשפטים להיוח שופט עיר בבית המשפט
העירוני בתל-אביב-יפו מיום כ"ה בתמוז השל"ד (15
ביולי 1974) עד יום י"ט בניסן השל"ה (31 במרץ
1975). הודעה על מינויך פורסמה בילקוט הפרסומים
2036 מיום 2.8.74.

אנו מקוים כי בית המשפט העירוני יהנה
מהשתתפותך הפעילה בשיבוחיו, ובכך תעזור לנו
בשמירת החוק וחסדר הטוב בעירנו.

בברכה,

שלמה להט
ראש העירייה

8983 11-כל/ג
3 - יוני 1977

עם חום חקפו של מינויך האחרון
כשופט עירוני בבית-המשפט העירוני
בתל-אביב-יפו, הריני רואה חובה נעימה
לעצמי לציין בהערכה את תקופת כהונתך
כשופט עירוני.

לכבוד רב,

שלמה להט
ראש העירייה

השהות בבאר-שבע והשיבה הביתה

במחצית השנייה של שנת 1975 פינו הוריי, בצער ובכאב, את ביתם בצפון תל-אביב ברחוב לוי-יצחק 16 ועברו לדירה שכורה בבאר-שבע, בשכונתנו. כוונתם היתה לשהות שם עד סיום בניית הבניין החדש על מגרשם. הבניה נמשכה כשנה וחצי ובראשית שנת 1977 הם אכן חזרו לתל-אביב וחנכו את ביתם החדש.

תקופת שהותם לידינו, נתנה הזדמנות לכולנו לבלות יחדיו זמן רב וילדינו נהנו מנוכחותם של סבא וסבתא שהיו זמינים בכל עת.

תחילתה של תקופה זו היתה קשה להם. חסרו לאבא הפעילויות הציבוריות ולאמא חסרו המטלות היומיומיות של עקרת בית. אבא ציין תמיד שהוא חש עצמו כ"אילן עתיק שנעקר משורשיו". לאט-לאט התרגלו לחיים השלווים בבאר-שבע. אבא החל לבקר במועדון השכונתי ושיחק שם שח-מט.

צדוק ואני השתדלנו להקל עליהם את ההסתגלות ולבלות איתם ככל הניתן. לעתים קרובות צירפנו אותם לאירועים חברתיים בהם השתתפנו ולביקורים אצל חברים שלנו. ילדי החברים התייחסו אליהם בכבוד ובאהבה כאל סבא וסבתא.

כל תקופת שהותם בבאר שבע הורי שמרו על קשר הדוק עם כמה מחבריהם בתל-אביב. להלן שני מכתבים שקיבלו לבאר-שבע מגיזה וצבי עקרוני חבריהם לפעילות המפלגתית.

תל-אביב 25.3.76

שלום רב לכם חוה ויהודה היקרים.

קבלתי את מכתבך יהודה היקר, האמינו לי מאוד שמחתי. יש כל כך הרבה חדשות, שאין אני יודעת באיזה להתחיל קודם. אני שמחה שאתם מרגישים טוב, ומאוד יפה שאתם זוכרים, ומתעניינים בכל אשר עזבתם בתל - אביב, כגון חברים, ועוד. אני יודעת ומרגישה כמה שכל זה חסר לכם וכמה שאתם מתגעגעים, כי גם אני הייתי כמה שנים מחוץ לבית, למרות שהיה שמה מאוד

מעניין, אני התגעגעתי הביתה. אני מלאת תקווה, כאשר הבית יהיה גמור, אז תחזרו הביתה, ונחדש את ימינו כקדם.

כעת כמה מילים על הח' כרובי ז"ל.

נכון מאוד חבל, הלך עוד אחד ממייסדי הסניף שלנו, לעולמו. הוא באמת לא היה זקן אבל היה חולה מאוד, ולא שמר מספיק על עצמו. סיפרה לי אשתו שרה שתיבדל לחיים, שהוא התווכח קשה בבית ברנר עם חברים, ובא הביתה והרגיש לא טוב, וזה אשר זירז את מותו, כי אסור היה לו להתרגז. בינתיים עברו כבר שלושה שבועות, כל החורף הסניף סגור, אין שום פעולה, למעלה משלושה חודשים לא היתה ישיבת מזכירות, אין מזכיר טכני, אין טלפון, וחברים אינם באים, בקיצור אין שום פעולה. יהודה היקר, לא אחת מזכירים אותך החברים הותיקים ואומרים: כאשר יהודה כהן היה מזכיר, הכול היה אחרת, וזה נכון.

כנראה שאין הרמוניה בין שני המזכירים, וזה רק בינינו, וזה אשר גורם לניתוק מוחלט בין המזכירות והחברים. נקווה שעד שאתם תבואו חזרה הכול ישתנה לטובה. כתבו לי באם יש לכם צורך במשהו מיוחד יקירי, אז אני אשלח לכם מכאן, ברצון. אנחנו צבי ואני מתגעגעים אליכם, מאוד, אשמח לקבל מכם מכתב, כל עוד שתוכלו לכתוב ושתהיה לכם האפשרות.

אני נפגשת עם הרבה חברות וחברים, ולכולם אני מוסרת דרישת שלום מכם. בעלה של איטה חולה מאוד, הוא רתוק למיטה כל הזמן וזה מכביד עליה מאוד. אני מאחלת לכם חג שמח, בריאות, ולהתראות בקרוב. אני מסיימת, בנשיקות לך חוה'לה ולך יהודה היקרים, בתקווה לשמוע מכם בהקדם.

משלכם גיזיה וצבי עקרוני.

תל-אביב 16.9.76

שלום רב לכם חברי היקרים חוה ויהודה.

מקווה שאתם מרגישים טוב, אצלנו כרגיל במשפחה, אחי נסע חזרה לניו-יורק וכמובן שקצת עצוב. אתמול היתה אספת חברים בסניף עם מזכיר המחוז החדש, אליהו שפיזר, ולא היו הרבה חברים, אבל עצם הופעתו הנאה גרם לאווירה הטובה. הוא חידש לנו בהרצאתו הרבה דברים, ונראה שרוח חדשה מתחילה לנשוב במחוז, אולי הוא יביא את הישועה המיוחלת. המפקד נמשך בקצב איטי, אבל עובדים.

אני, יהודה וחיה היקרים, מוכנה למצוא לכם שאלונים ולשלם עבורם, מה שנוח זה שתשלחו לי את מספרי ת. זהות שלכם, וכתבו לי באם אתם מסכימים שאני אחתום במקומכם בשמכם על השאלון, רק אז זה יכול להיות מסודר, כלומר אתם נותנים לי אז את הסמכות לחתום.

בהזדמנות הראשונה אוכל גם לשלוח כמה דברים. בינתיים נכנסים החגים וקשה מאוד להיות גם בסניף ולנהל גם את הבית.

מתי הייתם בתל-אביב? האם בניית הבית שלכם מתקדמת? כמה קומות יהיו, ובאיזה קומה אתם בחרתם לגור. נקווה שלא יעבור זמן רב ונוכל להיות יחד, אני מאוד מרגישה בחסרונכם.

בכל הזדמנות כאשר אני מדברת באסיפה בסניף אני מזכירה את שמך יהודה. כאשר המשפחה של כרובי ז"ל סידרה אז את האזכרה בסניפנו, אני הזכרתי את שמך בין מייסדי הסניף אשר היינו 7 חברי מזכירות, כאשר בחרנו בשנת 1950 במזכירות הראשונה היו 6 חברים וחברה אחת זו אנוכי, ובכל הזדמנות אני אומרת, כאשר יהודה כהן יחזור יהיה קצת אחרת. הרבה חברות וחברים שואלים לעיתים קרובות לשלומכם.

בעלה של איטה בבית חולים, והוא במצב לא טוב. דברתי עם איטה השבוע, נפגשתי איתה במכולת, היא בעצמה לא מרגישה טוב, לסניף ולא באה כמעט.

נקווה שבפעם הבאה אוכל לכתוב לכם דברים יותר משמחים, ומקרב לב אני מאחלת לכם לשנה החדשה כל טוב, בריאות טובה ולהתראות בקרוב.

משלכם תמיד במסירות רבה החברה גיזה.

על אף שבסופה של תקופה הם הסתגלו ונהנו מהחיים לידינו, כאשר העליתי את האפשרות להישארותם אתנו, אבא נזעק ואמר: "תביני שאחרי 55 שנות מגורים בתל-אביב, מאז עלייתי ארצה ועד שעזבנו את ביתנו – אינני מסוגל לגור במקום אחר. אני רוצה לסיים את חיי באותה עיר בה כולם מכירים אותי". לימים קראתי ציטוט מאת המחזאי הבריטי פלצ'ר: "לא למות אנו חוששים אלא - למות נשכחים" ואז לפתע קלטתי שבדיוק לאלה הדברים התכוון אבא.

בראשית שנת 1977 חזרו אבא ואמא לתל-אביב, לרחוב ולסביבה המוכרים והאהובים. אלא שהפעם, חזרו לדירה גדולה, חדשה ורחבת-ידיים שתוכננה על-פי צרכיהם. הסלון המרווח הכיל את כל בני המשפחה שבאו לחגוג איתם בצוותא את "ליל הסדר" הראשון בדירה החדשה.

ההורים היו גאים ומאושרים. אנו הבנות, התגייסנו לעזרתם בארגון וסידור הבית, קניית רהיטים חדשים ווילונות יפים, כולנו שמחנו שאת שנות חייהם הבאות הם יבלו בנוחיות המרבית.

אבא ניסה לחזור לפעילות בסניף ב' "הסניף שלנו" (סניף מפא"י בצפון תל-אביב), אך נוכח לצער, שרבים מחבריו הוותיקים כבר אינם מגיעים. חלקם הלכו לעולמם וחלקם לא היו מסוגלים להגיע מטעמי בריאות. באותה תקופה חלה התדרדרות גם במצב בריאותם של ההורים. אבא לקה פעמים אחדות באירועי מוח קלים, מהם החלים, אך נשאר חלש. אבא הרגיש שאינו יכול לטפל בעצמו בעניינים השוטפים של הבית והעביר לנו, הבנות, את סמכויותיו. הוא סמך עלינו ואנו לא עשינו שום צעד ללא התייעצות עימו.

כאשר גם אמא חלתה, ואבא לא היה מסוגל לטפל בה, שכרנו עבורם מטפלות למשך כל היום. כולנו נרתמנו לעזרת ההורים והרבינו לבקדם. כאשר חלה התדרדרות נוספת בבריאותם דאגנו שתגור איתם מטפלת, בנוסף לשתי מטפלות שהיו איתם לסירוגין במשך היום. יחד איתה חלקנו את התורנויות בסופי השבוע.

בראש השנה תש"מ (1979), חגגנו לאבא את יום הולדתו השמונים! במהלך החג, שחל בשבת, באו בני המשפחה לברכו והתרגשות היתה רבה. לשמחת, בשבת זו, היתה התורנות שלי ושל צדוק להיות עם ההורים.

בלילה שבין שני ימי החג, קיבל אבא אירוע מוחי קטלני, ממנו לא החלים. במוצאי החג בא לברכו בן דודו – חברו, יוסף קיטאי, שמפאת קדושת החג לא יכול היה לבקרו וקפח לצאת השבת. לתדהמתו אבא לקה שוב בשבץ מוחי כה חריף עד כי לא יכול היה לדבר איתו. הוא ישב איתנו, הבנות, וסיפר לנו כמה סיפורים מרתקים, על תקופת החיים בדרוהוביץ', שמעולם לא שמענו קודם לכן. חלק מהם שובצו בספר זה.

אבא השיב נשמתו לבורא בחצות ליל- כיפור, י' תשרי ה'תש"מ, 1 באוקטובר 1979, שבע ימים ושבע מעש.

חצי שנה לאחר מכן, ב-ג' אייר תש"מ (באפריל 1980), נפטרה גם אמא, בגיל - 77.

בעובדה ששניהם עלו לארץ-ישראל באותה שנה: תרע"ב – 1922 ואף נישאו בה – ובעובדה ששניהם, נפטרו באותה שנה: תש"מ, אני רואה סגירת מעגל.

איננו עוד

רבים באו ללוותו את אבי, יהודה כהן, בדרכו האחרונה. הספידו אותו, והשתתפו בצערה של משפחתנו.

הנהלת שרות מבחן למבוגרים
ועובדי השרות

נישתתפים באמלת של חברתם לעבודה
גב' יונה מגל
על מות אביה

יהודה כהן ז"ל

יקירנו
יהודה כהן ז"ל
איננו

ההלוות תצא מחר, יום רביעי, י"ב בתשרי תש"מ, (3.10.79) בשעת 2.00 אחוץ צ. מבית ההלוות העירוני דרך דסנה 5, תל-אביב לבית העלמין בחולון. אושובס יעמוד לרשות המלוותים.

אשתו: חוה כהן
בנותיו: חיה שמגר, רבורה אהלי,
יונה מגל, חיה חביב
ומשפחותיהם

דיננות אחרונות
המערכת, המי
מתל 225251

יום רביעי, י"ב בתשרי תש"מ — (9)

יהודה כהן
למנוחות

לווייתו של יהודה כהן, שנפטר ביום הכיפורים, תע"ך היום בשתיים בצהריים בתל-אביב. המנוח, שנולד לפני 80 שנה, באוקריינה, נמנה עם חלוצי העליה הי שלישית. כ-30 שנה היה מ עובדיו הבכירים של בנק הלוואה וחסכון ומעסקניה הכולטים של מפא"י. היה מזכיר סניף ב' של מפלי גת העבודה בצפון ת"א. ציר לאסיפת הנבחרים בזמן המנדט, חבר מועצת פועלי תל-אביב, חבר הועד המפי קח של קופת חולים ומילא עוד שורה של תפקידים ציי בוריים מגוונים. הניח אשה ושלוש בנות.

לחיה והמשפחה

אתכם באבלכם הכבד על מות
יהודה כהן ז"ל

מפלגת העבודה
סניף ב' בתל-אביב

לחברתנו חויה שמגר

איתך באבלך הכבד
על מות אביך

יהודה כהן ז"ל

תנומים למשפחה

מועצת פועלי ת"א-י"ב
וחבר העובדים

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ-ישראל

מועצת פועלי תל-אביב - יפו

בתשובה נא להזכיר:

3.10.79

יום

מזכיר המועצה

לכבוד

ח' חיה שמגר

כ א ן

חיה היקרה,

3.10.79

קבלי בא את השתתפות מזכירות המועצה והשתתפותי האישית באבלך הכבד במות עליך אביך היקר יהודה ז"ל.

בזכר פעילותו הציבורית והתנועתית המסורה והנאמנה תנוחמי.

מי יתן ולא תדעי דאבה עוד.

של
דב בן-מאיר

דברים שכתבה הדס בתי לזכרו של סבא - יהודה

בלי סבא
בלי סבא של אפיקומן
סבא שאוהב ארטיקים.
שאוהב את הנכדים, הנינים
במבט חם, בדמעה.

סבא...
מילה של כייף, מילה של ילדים.
סבא - של קיץ ושל ים,
פינוק, מעות של חנוכה.

בלי סבא אנחנו מבוגרים

יום כיפור ה'תש"מ
הדס

דברי הספד שכתבה איטה ינאית, חברתו לפעילות המפלגתית, ופורסמו בעיתון
"דבר" מיום 2.11.1979.

יהודה כהן ז"ל

יהודה הלך לעולמו שבע ימים ושבע מעשים. היה נאמן לתנועת העבודה ולמפלגתו - מפלגת העבודה. בדבקות ובמסירות שנים על שנים היה פעיל ומפעיל אחרים. רבים יזכרו אותו כחבר תוסס מלא אמונה ותקווה לטוב והיפה בתנועתו ובארצו. הגיב וביקר תופעות שליליות, סטיות בחיי התנועה ובפגיעות בדפוסי הדמוקרטיה. באמונתו הרבה האמין כי יש לשפר ולהיטיב את המעוות. לא היסס להרים יד נגד כל מיני ועדות מינויים. גם כשנשאר בין היחידים בעניין זה. ראה תמיד את העיקר.

רואה אני אותו בסניפו, סניף ב' בצפון תל-אביב, כמזכיר הסניף. דאג לכל פרט ופרט במועדון זה. ובייחוד לקבלת חברים, האזין לדבריהם. היה חבר לכולם, קיבלם במאור פנים ובלב פתוח. בסניף מצאו רבים אוזן קשבת לתלונות ולמאוי נפש. בראש הצוות שייצר אווירה חברית ביתית כזו עמד יהודה כהן- גם כשהיה כבר זקן וחלש.

כואב הלב שאיננו עוד. גם כיום כשקם דור של צעירים מלאי מרץ וכשרונות ברוכים, חסרים תמימים כאלה וישרים כאלה, שהיו מלאי אהבה לתנועה ולמדינה, וכזה היה יהודה.
נזכור אותו בין הטובים והנאמנים במפלגתנו ובתנועתנו.

איטה

דברים שכתבה מלכה יונגר (פיינר), חברתי, בת כיתתי, שעבדה במחיצתו בבנק "הלוואה וחסכון" שנים רבות.

יונה וצדוק שלום וברכה

אני מקווה שאתם מרגישים טוב, אני בסדר - שלא יהיה יותר "גרוע".
את יהודה כהן הכרתי הרבה שנים עוד בהיותי ילדה כאשר למדתי עם בתו יונה'לה בביה"ס העממי "לדוגמא". זכור לי כי תמיד היה פעיל וממהר, אדם שאצה לו דרכו ופניו מאירות ואיש שיחה. במרוצת חיי עבדנו יחד שנים רבות בבנק הלוואה וחיסכון. הוא היה אחראי על מדור המשלוחים והדואר. תחתיו תמיד היה נוער, הוא חנך אותם על ערכי העבודה ועל מסירות למקום העבודה, הטיף להם על התנהגות ותמך בהם בשעת הצורך במתן עזרה. עם כולם נהג ללא משוא פנים. המפלגה עבורו היתה סם חיים שזרמה בדמו, הבית השני שלו. הוא היה חלוץ אידיאליסט מהימים שחלפו וכיום לא רואים שכמותו. תמיד עמדה לצידו חוה אשתו, הזכורה לי עם הסינר, תמיד מארחת ומבשלת. היא נתנה לו להתבלט מבלי להתלבט, יחד הם גידלו שלוש בנות לתפארת, נאמנות למדינה, שהקימו משפחות וצאצאים נאים. אחד מנכדיו נהרג במערכות ישראל. בעיני הוא ייזכר כאחד שהיה ממקימי ארצנו.

בהערצה,

מלכה פיינר

הבנות לבית משפחת כהן

עומדת חיה חביב כהן. יושבות מימין: יונה מגל. חיה שמגר ודבורה אהלי

חיה שמגר

חיה, הבת הבכורה של חוה ויהודה כהן, נולדה בתל-אביב, ב-9 לפברואר, שנת 1924 – ד' אדר א' ה'תרפ"ד, בבית החולים "הדסה", ששכן אז ברחוב נחלת-בנימין.

בהיותה כבת שנה המשפחה עברה לגור במזכרת-בתיא, הלא היא עקרון. כעבור כשנה המשפחה חזרה לתל-אביב והתגוררה בשכירות באזור רחוב בן-יהודה – מאפו. שם גם הלכה לגן הילדים.

חיה למדה בבית-הספר היסודי "תל-נורדאו" ולאחריו המשיכה בבית-הספר התיכוני למסחר "גאולה". בתקופת לימודיה בתיכון היתה חברה בתנועת הצופים. בשנת 1942, בתום לימודיה, החלה לעבוד כקופאית ב"צרכניה" של מעונות עובדים ח' בצפון תל-אביב.

בתקופת מלחמת העולם השנייה התנדבה ל"משמר האזרחי" והיתה מאוד גאה כאשר באחת התורנויות היה עליה להפעיל את צופרי האזעקה.

בשנת 1943 החלה לעבוד במזכירות הארצית של תנועת "הנוער-העובד".

כעבור תקופת-מה נוצר קשר חברות הדוק עם שלמה שמואלביץ (שמגר), בן כיתתה מבית-הספר "תל-נורדאו" והם נישאו בשנת 1945.

במשך כשבע שנים גר הזוג הצעיר בחדר שנבנה במיוחד עבורם בתוך בית הוריו ברחוב לוי-יצחק 16 בתל-אביב.

לאחר מותה של אמא שלנו קיבלנו מכתב תנחומים שכתבה פרופ' רנה שפירא (לבית נצר) שיחד גדלנו ובגרנו בשכונת אז"ר.

26/4/1980

שלום ליונה'לה, לדבורה לחיה – חיה לכולכן – מרנה.

יש מצבים שבהם אתה חש שכל מה שתאמר, תביע, ובכל צורה שהיא – לא יבטאו את אשר רצית בעצם להעביר. כך אני חשה היום.

מחלה מטופשת מרתקת אותי הביתה. בדיוק בימים אלה חשבתי שאגיע לביתכן ונשב ונספר בקורות לוי-יצחק 16, כמו שאנו ידענו אותו, ונחיה מחדש את ילדותנו ונערותינו והתבגרותנו שהלכה לה כך מבלי שנחוש, ואולי מבלי שנרצה לחוש, ורק גדיעתם של העצים הנפלאים האלו, בצילם חסינו ומהם שאבנו עידוד – ממחישה לנו כי האמירה "דור הולך" יש לה הרבה יותר.

היכן הוא אותו מושך בעט שיספר קורותיה של השכונה, קורותיו של בית זה, קורותיהם של הורים נפלאים אלו שהיו לכן. אותה חמימות, טוב ואהבה שידע הבית להקרין סביבו, להעניק לבאים בו, אפילו לעוברים לידו – וללא הבדל גיל. כולנו אהבנו אותם. אנחנו כילדי הרחוב אז – ואחר כך בנינו כבנינו. ביתכם היה לנו תמיד בית שני ויהודה'לה וחוה'לה היו לילדינו דמויות אותן קָוּ באהבה רבה כל-כך. "מה, גם חוה'לה כבר איננה?" שאלה מיכל ותדהמה נוראה בעינייה הכחולות הפקוחות. חשנו כולנו שפתאום הבית נגמר ועימו נגמרה תקופה. נכון שיש המשך וההמשך הוא טוב ובו כולנו גאים ומוצאים ניחומים, ואני יודעת שאף אתן כך, אך אתה מוצא עצמך שואל תדיר ושואל למה, בעצם, אי – אפשר היה להמשיך ולהתרפק על אותם מייסדים – מופלאים שהעניקו לנו את הכבוד להמשיך, והראו לנו הדרך לאן ואת האמצעים כיצד לעשות מה...
ביתכן היה תמיד מרכז והוריהן – ליבו. שכונתנו היתה תמיד "שכונה" והוריהן – לבה. בשקט ובצנעה חיו וכאלה גם היו כשהלכו.

אני כותבת ורואה מילים המצטרפות למשפטים, ואינני בטוחה עדיין אם אני מעבירה, ולו גם המעט ממה שיש ברצוני לומר.

קבלו נא פתק זה שלי עם הרבה אהבה וזיכרונות טובים, ותקוות טובות עוד יותר לכן, לנו – ולכולנו בעצם...
היו ברוכים, שלכם - רנה ובני הבית.

חיה המשיכה עבודתה במזכירות "הנוער-העובד" עד סוף שנת 1949, עת נולדה בתם הבכורה עדנה.

שלמה בעלה, עיתונאי במקצועו, עבד מרבית שנותיו בעיתון "ידיעות אחרונות". לאחר לידת בנם גד, בשנת 1951, עברו לגור בשיכון העיתונאים ברחוב הגשר. כאשר גדלו הילדים והלכו לגן, חזרה חיה למעגל העבודה והחלה לעבוד במועצת פועלי תל-אביב כמזכירת "הסתדרות ההנדסאים והטכנאים". בתפקיד זה עבדה עד צאתה לגמלאות, בגיל 66.

בשנת 1963 עברה המשפחה לגור בשכונת רמת יוסף שבבת-ים, בשיכון סופרים ועיתונאים. בבית זה גרה חיה עד לפטירתה.

בתה עדנה נישאה ליהודה סתיו, גם הוא עיתונאי ב"ידיעות-אחרונות". עדנה עובדת כמזכירה רפואית בקופת-חולים "מכבי".

נולדו להם שני בנים: אורי וברק.

גד - עורך-דין, נישא לעידית כהן, פקידה בכירה בבנק "דיסקונט" בתל-אביב. נולדו להם שני בנים: אייל ודורון.

שלמה נפטר ב- 3 במרץ 1996

חיה נפטרה ב- 6 בדצמבר 2003

במהלך השנים הילדים של חיה עברו לגור בדירות, אותן רכשו, בבניין שנבנה על המגרש שהיה שייך להוריו, ברחוב לוי יצחק 16, ובכך סגרו מעגל, כי הרי בחצר זו הם נולדו.

עומדים משמאל: עידית, גדי, ואיל שמגר. 'הודה סתיו, 'יונה, צדוק, אורי סתיו. יושבים: מימין: ברק סתיו, עדנה סתיו, חיה שמגר, דורון שמגר

דבורה אהלי

דבורה נולדה בבית-החולים "הדסה" החדש, ברחוב בלפור, ב-15 במרץ שנת 1926, א' ניסן תרפ"ו.

דבורה מספרת: "בית-הספר היסודי שבו למדתי וגם אחותי חיה, היה 'תל-נורדאו'. כיתה א' היתה עבורי חוויה מיוחדת, כי בתקופה מסוימת היו מעט חדרי כתות ואנו למדנו בחוף הים כשהחול משמש לנו לוח. לאחר מכן למדנו בבית פרטי ברחוב הירקון. לבית-הספר הלכנו כשהסנדלים תלויים על הכתף.

בשנת 1934 התנחלה המשפחה בשכונת הפועלים ה'- י', שנקראה שכונת אז"ר. גרנו בדירה צנועה ארעית על המגרש שבו ייבנה בעתיד הבית הקבוע. עבור אמא שלנו היה זה חג מיוחד כשיכלה להפוך את הקרקע הפנויה לגן פורח העוזר בכלכלת הבית. אמא אהבה מאוד טבע וחקלאות ובעלי-חיים.

לקראת סיום בית-ספר עממי, אבא דאג להבהיר לנו שזה זמן נכון ללכת לתנועת-נוער.

חיה הצטרפה לתנועת "צופי-דיזינגוף" ואני הצטרפתי לתנועת "הנוער העובד". בהגיעי להירשם לתיכון, בחרתי את "תיכון-חדש" שזה עתה הוקם. זה היה בית-ספר ייחודי, שונה מהגימנסיות שהיו בהן גם כיתות יסוד. מייסדי "תיכון-חדש" ניסו להגשים את תפיסת עולמם הסוציאליסטית והקימו רק כיתות תיכון וקראו לו "בית-ספר תיכון-הומניסטי ברוח ארץ-ישראל העובדת".

בשנים הראשונות היו נאמנים מאוד לעקרונות והיה זה באמת בית-ספר שהנוער היה מרכזי מאוד בהווייתו. לימים גם הוא קצת השתנה.

בבית-ספר זה פגשתי את יצחק אהלי, שהיה לימים חברי ובעלי. שנות התיכון - 1939 - 1943, היו שנות מלחמת העולם. לנו היו אלה ימים של פעילות רבה. תנועת הנוער, הגנה, אמונים, מחנות עבודה בקיבוצים, התלבטויות שונות. אבל בהגיענו לשמינית עברנו משבר מוסרי גדול. הנוער התבקש על-ידי 'הוועד הלאומי' להתגייס 'למשק ולנשק', כך שלא יכולנו להרשות לעצמנו ללמוד, בעוד הנוער העובד (בתקופה ההיא הוא היה הרוב) חויב להתגייס, וכל הקבוצה שהשתייכנו אליה, לאחר התלבטויות, עזבנו יחד את השמינית ויצאנו להכשרה בקיבוץ גינוסר, להכין את עצמנו להתגייסות לפלמ"ח.

מורינו, שהתנגדו לצעד זה, במשך השנים העריכו מאוד את צעדנו וראו בו מופת.

במשך השרות בקיבוץ ובפלמ"ח הייתי בבית לעתים די רחוקות. אנו התגבשנו והפכנו לגוף המכין את עצמו להתיישבות. רצינו להקים קבוץ עצמאי, אבל 'הקבוץ המאוחד' החליט שעלינו להצטרף לקבוצת 'רביבים' בת השלוש, שעסקה בחלקה בהקמת מצפה עסלוג' בנגב - ניסיון של הקרן-הקיימת לבדוק אפשרות התיישבות תוך פתרון בעיית המים באזור.

כשהשתחררנו, השארנו בפלמ"ח אחוז מסוים מחברינו והצטרפנו לרביבים, שם איציה (יצחק) ואני נישאנו. לאחר שנה, בינואר 1947, נולדה בתנו הבכורה יעל. איציה היה רוב הזמן במצפה. מלחמת השחרור טרפה את הקלפים ולא היה ברור מה יהיה גורלה של עסלוגי.

לאחר זמן ה'גוף' המייסד התפרק וחלק מהוותיקים עברו לקיבוץ אלונים ואנחנו, עם מספר נוסף של חברים, עברנו לקיבוץ בית-קשת, שנוסד בשנת 1943 בזמן היותנו בפלמ"ח. שם נולד בשנת 1950 בנו יובל.

בבית-קשת חיינו מספר שנים כשאיציה פעיל בתחום המשקי ואני בתחום החינוך, כולל שנתיים לימודים בסמינר הקיבוצים. בתקופת לימודי, איציה נשאר לבדו עם הילדים. אחרי הלימודים, בשנת 1954, נולד בנו עודד. בתקופה זו התחילה העלייה הגדולה, בעיקר מארצות ערב והארץ היתה זרועה מעברות.

בית-קשת וכל התנועה הקיבוצית ניסתה בכל כוחה לקלוט עולים, אבל הקליטה לא הצליחה. איציה עבר משבר אידיאולוגי קשה, במונח של 'למי אני עמלי או "מה משמעות הקבוץ"'.

לאחר תקופה של התלבטות קשה – החלטנו לעבור לאזור צפון הנגב, בו התנהלה קליטה והתיישבות רבתי. עברנו לאשקלון, בה התגורר כל צוות האנשים שהקים את חבל לכיש. אני עסקתי בחינוך ואחר-כך עשיתי שינוי קל. למדתי באוניברסיטת בר-אילן פסיכולוגיה חינוכית ועבדתי בבית-ספר תיכון, בייחוד בקרית-גת, כיועצת חינוכית.

בשנות השישים התבקשנו על-ידי משרד החוץ להצטרף לקבוצה שנשלחה לבורמה, להקים שם חבל התיישבות כדוגמת חבל לכיש.

היינו שם עם הילדים מעל לשנה. היתה זו תקופה מדהימה לנו ולילדים ותרמה לנו עולם שלם של חוויות, אם כי מהן גם קשות למדי.

חזרנו והילדים גדלו והתפתחו. יעלי שלנו הקימה משפחה ונולדו לנו שני נכדים מקסימים אהוד ואסף.

שנת 1973 הפילה עלינו אסון מצמרר; מלחמת "יום הכיפורים", שבה שירתו איציה והבנים – קטפה מאתנו את עודד, בעודו בן 19 בלבד, בקרב על כיבוש החרמון. מאז חיינו נצבעו בצבע אחר, אבל זרמו הלאה.

משפחתנו התרחבה, יובל נישא ונולדו לו ילדים: אביגיל, אילת ואחיעזר.

ליעל נולדה בת - אודליה.

הנכדים אביגיל, אהוד ואסף התחתנו וילדו לנו נינים ואנחנו "התעשרנו".

איציה נפטר לפתע בשנת 2002 מהתקף-לב קטלני, טרם הגיעו לגיל 76.

כיום אני, בת 84, ממשיכה את "חיינו" המרובים בנחת, אבל גם בשכול – ונהנית משמונה נכדים ושמונה נינים – מוצפת בזיכרונות רבים-רבים".

דבורה ומשפחתה

עודד אהלי

מלחמת יום כיפור הכתה בהלם את כל תושבי מדינת ישראל. הקלות בה נפרצו קווי ההגנה בדרום ובצפון הפתיעה את כולם וחייבה גיוס כללי. הורי דאגו מאוד לנכדיהם שהיו באותה עת בשירות סדיר ולא לה שגויסו בצו השעה. במיוחד היתה דאגתם נתונה ליובל ולעודד בניהם של דבורה ואיצ'ה שהיה אף הוא מגויס.

דבורה עבדה כיועצת חינוכית בבית ספר "שלאון" בקריית-גת והיה עליה לנסוע כל יום מאשקלון לקריית-גת. ההורים שלנו חשו צורך להיות לצידה בתקופה כל-כך קשה ולתמוך בה ובאו לאשקלון, עם פרוץ המלחמה. דבורה שמחה לעזרה זו בעיקר משום שהיתה רגועה שיימצא מישהו בבית אם יגיע אחד "המגויסים" שלה או אם תתקבל מהם הודעה כל שהיא.

ואכן, במהלך המלחמה הגיעו שבבי ידיעות מיובל ומאיצ'ה שהתעניינו בשלומי של עודד, צעיר המשפחה. כאשר במהלך המלחמה לא הגיעו ידיעות מעודד, גברה הדאגה לשלומי. ההורים היו בחרדה לנכדם הצעיר אך לא הביעו זאת בפניה של דבורה כדי לא לצערה.

"ואשר יגורנו בא". עודד נפל בקרב על כיבוש החרמון וידוע לנו כי נלחם בגבורה ואומץ לב עד רגעו האחרון.

להורים שלנו זו היתה מכה גדולה. הם התקשו לראות את בתם באבלה ובכאבה ולבטא את כאבם שלהם.

אמא, שהיתה עד אז פעילה ב"בית תבורי", מועדון הגמלאים של ההסתדרות, הפסיקה השתתפותה במקהלה ובחוג לקרמיקה שמאוד אהבה, לדבריה, היא איבדה את שמחת החיים וחדוות היצירה שהיתה לה קודם.

יגונו של אבא נמשך כל שנות חייו, על-אף שלא נתן לו ביטוי בפומבי, אלא בשיחות אישיות בלבד.

שש שנים אחר-כך, בחצות ליל יום כיפור, נפטר אבי. מאז, ביום הכיפורים אנו זוכרים תמיד יחד את עודדי וגם את אבא - סבא של עודד.

כעבור שישה חודשים נפטרה גם אמי, ההלוויה היתה ביום הזיכרון לחללי צה"ל 1980.

האין זו יד הגורל שמותם של אבא ואמא כרוך עם עודדי נכדם?...

עודד ז"ל נפל במלחמת יום כיפור בקרב על החרמון ב-22.10.1973 כ"ו תשרי ה'תשל"ד

יונה מגל

אני בת שלישית להורי, חוה ויהודה כהן.

נולדתי בתל-אביב, בבית-החולים "הדסה", ביום שני, 16 במאי 1932 – י" באייר תרצ"ב. משפחתנו גרה אז בדירה קטנה, בשכירות, ברח' בוגרשוב פינת רחוב שלום עליכם. כמקובל באותה תקופה, עקב מצוקה כלכלית ומצוקת דיור, גרנו מספר משפחות באותה החצר. היחסים והקשרים החמים שנוצרו אז בין המשפחות, נמשכו עוד שנים רבות לאחר מכן.

בהיותי בת שנתיים וחצי, עברנו לגור בצפון תל-אביב. למדתי בגן הילדים ברחוב מהר"ל והגננות היו רבקה ורחל. חיי החברה של ילדי השכונה היו פעילים ותוססים ורובנו השתייכנו לתנועות הנוער החלוציות של אותם ימים: "השומר-הצעיר", "המחנות-העולים", "התנועה-המאוחדת" ו"הנוער-העובד".

בשנת 1938 נכנסתי לכיתה א' בבית-הספר "לדוגמא", שבנייתו הושלמה אותה שנה, לאחר שהועבר משכונת "נווה-צדק" לרחוב בן-יהודה בצפון תל-אביב. באותה חצר שכן גם הסמינר למורים "לוינסקי". מכיתה ד' עד סוף כיתה ח' השתייכתי, כמו רוב ילדי כיתתי, לתנועת "המחנות העולים".

בסיום לימודי בבית-הספר היסודי, בשנת 1946, נסעתי ללמוד בקיבוץ "אילת-השחר". היתה זו מעין פשרה עם הורי שלא הסכימו לאשר לי לימודים בבית-הספר החקלאי "מקווה-ישראל".

לאחר שנה חזרתי לתל-אביב והמשכתי ללמוד בבית הספר "ביאליק" – שם פתחה העירייה מסלול ללימודי המשך.

אותה עת הצטרפתי לתנועת "הנוער-העובד". בשנת 1949 במסגרת התנועה, יצאתי להכשרה בקבוצת "כנרת" ואחר-כך עלינו להיאחזות בחורבות הכפר הערבי "אבו-שושה" –תל-גזר. כשעזבתי את ההכשרה, התגייסתי לצה"ל ושירתתי שנתיים כאלחוטאית בחיל-הקשר.

לאחר השרות הצבאי עבדתי כמזכירה ב"המחלקה לעליית ילדים ונוער" של "הסוכנות היהודית" עם מספר מפקחים על חברות הנוער בדרום הארץ. כך הכרתי את צדוק מכטיי, שהיה אז מדריך-מורה של חברת נוער בקיבוץ כפר-מנחם ולימים נישאנו. בעקבות כך עברתי לקיבוץ. שם נולדו ילדינו אופיר והדס. אני עבדתי בדיר ולאחר לידתה של הדס עבדתי כמטפלת בבית ילדים.

בסוף שנת 1959 עזבנו את הקיבוץ ועברנו לגור בבאר-שבע. צדוק עבד כמדריך חקלאי אזורי במחלקה להתיישבות של הסוכנות היהודית.

במהלך השנים, כאשר ההדרכה החקלאית עברה ל"משרד החקלאות", השלים צדוק את לימודיו האקדמאיים בפקולטה לחקלאות של האוניברסיטה העברית ועבד כאגרונום- מומחה לגידול כותנה, עד צאתו לגמלאות ב-1990.

בשנת 1960 נולדה בתנו הצעירה אורלי.

בשנת 1967, התקבלתי לעבודה במזכירות בית-המשפט המחוזי בבאר-שבע. וב-1971 עברתי לעבוד ב"משרד הסעד" – כיום משרד הרווחה – כרכזת המזכירות ב"שרות המבחן למבוגרים". עבדתי שם עד צאתי לגמלאות בשנת 1992.

במרוצת השנים החלטנו בהתייעצות משפחתית, להחליף את שם המשפחה "מכטיי" – לשם עברי. ההחלטה נפלה על השם "מגל".

שלושת ילדינו, אופיר הדס ואורלי, בגרו ונישאו, הקימו משפחות לתפארת והעניקו לנו עשרה נכדים נפלאים.

אופיר : מהנדס בכיר בקמ"ג, נשוי למימי, גם היא עובדת בקמ"ג. ילדיהם: עידו, נועה, טל ורון.

הדס : אגרונומית בכירה ומתכננת גנים, נשואה לניר צוק, קברניט באל-על. ילדיהם: הילה, סמדר ורז.

אורלי : מורה אקדמאית, נשואה ליואב ירקוני, עורך-דין. ילדיהם: רותם, דרור ותמר.

נכדנו הבכור, עידו ואשתו מונה-ליזה, גרים בארצות-הברית, העניקו לנו נינה ונין.

באוגוסט 2008 עברנו לגור ב"בית-יונה" בבאר-שבע – דיור מוגן לאוכלוסיה מתבגרת.

יונה וצדוק עם ילדיהם: הדס, אורלי ואופיר

יום הולדת 70 ליונה. יושבים: יונה וצדוק. עומדים מימין: הדס וניר צוק, מימי ואופיר מגל, אורלי ויואב ירקוני

חיה חביב-כהן

חיה חביב לבית קסטנבאום נולדה בעיר דרוהוביץ' בפולין (כיום אוקראינה), ב-11 בנובמבר 1924, י"ד חשון ה'תרפ"ה, להוריה: צילה לבית כהן ומשה לבית קסטנבאום. אימה צילה, היתה עקרת בית, ואביה משה, חייט. חיה למדה בפולין בכיתה א' בבית-הספר היסודי-כללי.

בשנת 1933 עלתה חיה לארץ-ישראל עם דודה פנחס כהן (אחי אימה) ורעייתו חדווה והצטרפה לדודיה – יהודה (אבי), חנוך ויהודית שכבר גרו בארץ. הוריה נשארו בדרוהוביץ' בכוונה להגיע מאוחר יותר ולא זכו. בארץ התגוררה חיה עם פנחס וחדווה בתל-אביב ברחוב יעל ובהמשך עברו להתגורר ברחוב ישראלים.

חיה למדה בביה"ס תל-נורדאו בתל-אביב, בהמשך ב"בית חינוך לילדי עובדים" שברחוב טשרניחובסקי. ללימודי תיכון עברה לבית-ספר חקלאי במשק הפועלות, בצפון תל-אביב.

חיה היתה חניכה בתנועת "הנוער העובד והלומד" וכשבגרה יצאה להכשרה בקיבוץ עין-גב ובהמשך עברה עם הגרעין לקיבוץ כפר-סאלד. בשנות ה-40 עברה להתגורר במוסד החקלאי "בן שמן" שם עבדה בחדר האוכל והכירה את בעלה לעתיד זאב חביב ז"ל, שהיה רפתן מטעם קבוצת אבוקה.

בשנת 1943 נישאה לזאב והחתונה התקיימה בחצר ביתנו. השניים עברו לקבוצת אבוקה, בעמק בית-שאן. שם עבדה כאחראית מטבח (אקונומית). בקבוצת אבוקה נולד בנה הבכור, עודד (דדי).

בשנת 1947 עברו חיה וזאב להתגורר במושבה אבן-יהודה בשרון, בעקבות חברם אהרון קורצר. לאחר המלחמה הגיעו הוריו של זאב - מרדכי ומרים, מוינה, שניצלו מידי הנאצים ושרדו את מחנות הריכוז והם גרו יחד בדירה שכורה בבית שמואלי.

באבן-יהודה נולדו לחיה שני בנים נוספים, יואב ומשה (מוקי). בשנות ה-50 עברה המשפחה להתגורר בבית פרטי בשיכון ותיקים באבן-יהודה.

חיה עבדה כטבחית בכפר הנוער "הדסים", ב"מטבח הפועלים" שבאבן-יהודה ובהמשך גם כמורה לעברית ועובדת סוציאלית (במשרה חלקית ובהתנדבות).

מאוחר יותר, עבדה כמזכירה במפעל מ.ל.ט למוצרים טרומיים בקיבוץ תל-יצחק ולאחר שנות עבודה רבות יצאה לגמלאות.

התמונה צולמה במרץ 2009 בחגיגת בר-מצווה של נכדנו רח (שלישי משמאל)

הביקור שלי באוקראינה – יולי 2005

פעמים רבות התעורר בי הרצון לבקר באודסה. בתחילת שנת 2005 חברה הציעה לי להצטרף למסע שורשים-משפחתי, שלה ושל אחיותיה, באוקראינה. שמחתי להצעה וביקשתי לראות את תכנית הסיור. כוונתם היתה להתמקד רק במערב אוקראינה, התאכזבתי שאודסה לא נכללה, אך שמחתי שאוכל, לפחות, לבקר בעיר לבוב, בה נקבר סבי, ר' שמואל-יונה כהן, ואולי יזדמן לי לדלות פרטים נוספים לגבי עברו. ביקשתי מהמארגנים לבדוק את האפשרות להוסיף גם את העיר דרוהוביץ', העיר בה בילה אבי את שנות נעוריו ובחרותו, וממנה עלה ארצה.

קיבלתי תשובה חיובית. התרגשתי מאוד. צדק חש שאין בכוחותיו להצטרף אלי למסע זה לכן הצעתי לאורלי, בתי הצעירה, להצטרף אלי ולהיות לי שותפה בחוויות הצפויות לנו. הדברים התבשלו אט-אט, התכניות נרקמו, והנה הגיע היום הנכסף.

המסע לאוקראינה היה מרתק ומרגש כאחד. סובבנו בערים, ששמן כרוך בהיסטוריה של עמנו, בכפרים ובעיירות בהם הזמן עצר מלכת מראשית המאה. בכל מקום שביקרנו חיפשנו את "הקשר היהודי" - שרידי בתי-קברות יהודיים או שרידי בתי-כנסת. היה עצוב מאוד להיווכח שנשאר מעט מאוד. ישנם בתי-כנסת ש"במקרה הטוב" שינו יעדס על-פי צרכי המקום כגון: מועדון ספורט, מפעל לייצור מיצים, מחסן חומרי בניין ואפילו - כנסיה. לעומת אלה שנהרסו כליל ונשאר רק קיר אחד עזוב ושומם, כאילו זועק לשמיים, להזכיר לכולם את תפארת הקהילות היהודיות שהיו שם טרם פרוץ המלחמה ואינן עוד. ברוב המקומות לא נותר כמעט מאומה מבתי הקברות. רובם נהרסו על-ידי הגרמנים ואת שנותר - כילו שיני הזמן. היו מקומות בהם הצלחנו לקרוא את הכתוב על המצבות, כולנו התפעלנו מעושרה של השפה העברית בימים ההם. ברוב העיירות, בהן היה רוב יהודי, לא נותר איש. התושבים ידעו להדריכנו היכן קבורים היהודים, שנרצחו בשואה, בקברי אחים ואף הובילו אותנו לשם. גם בערים הגדולות יותר נותרו מעט מאוד יהודים ולצערנו, ישנן ערים שקולטות חזרה אחדים מ"העולים" של שנות ה-90.

אזכיר כאן חלק מהמקומות בהם ביקרנו: זייטומיר, סטפן, לוצק, דובנו, לבוב, דרוהוביץ', איבנו-פרנקובסק, בוצ'אץ', צירנוביץ', קולומיאנה, חוטיק, קמניץ-פודולסק, חמליצקי, מדזיבוש, ויניצה, בר וקייב. וכן עשרות כפרים קטנים שעברנו ואינני מסוגלת לזכור את שמם.

לאחר מכן התנדבה במשך שנים לעבוד עם ילדי גן ב"משחקייה" וגם בבית - ספר באבן-יהודה.

לחיה תשעה נכדות ונכדים: נועה, מאיה, אורנה, שי, רועי, שרון, נטע, דנה והילה. ושבעה נינים ונינות: גל, יובל, שירה, נעם, רותם, גל וטל.

חיה מתגוררת עתה בדיור מוגן "גני שרונים" באבן-יהודה, נהנית מהחיים ומשפע עיסוקים ובילויים.

משפחתה של חיה חביב במלאת לה 80 שנה

היינו 17 איש ומחציתם בני משפחה אחת. היה מאוד מרגש ומעניין לשמוע את "הסיפור האישי" של כל אחד; כולנו ילידי הארץ, שבשלב זה של חיינו הרגשנו צורך ורצון ללמוד יותר על כור מחצבתנו ולראות בעינינו מאין הגיעו הורינו. חלקנו את חוויותינו המרגשות אלה עם אלה - דבר שעבורי היה מאוד משמעותי. על אף שלא הצלחתי לאתר בלבוב את קברו של סבא שלי, שנפטר ונקבר שם בערך בסוף מלחמת העולם הראשונה, הדלקתי נרות לזכרו בצל קיר שנותר מבית-כנסת מאוד ידוע, "שושנת הזהב", וכולנו אמרנו "קדיש" ו"אל מלא רחמים", היתה אוירה של קדושה ועצב.

בית הכנסת המרכזי בדוהוביץ'.

אחרי הסיור בלבוב היפהפייה, המשכנו בדרכנו ליער "ברוניצה" – כ-20 ק"מ לפני העיר דרוהוביץ' - שם הוקמה מצבת זיכרון לזכר יהודי דרוהוביץ', בוריסלב והסביבה, שנרצחו ביער זה בשואה. ליד המצבה, הדלקתי נרות לזכרה של דודתי צילה (אחותו של אבי) ובעלה משה - הוריה של חיה, היחידים מבני משפחתנו שנספו בשואה. גם כאן ערכנו טכס זיכרון על-פי מיטב המסורת הישראלית והמשכנו לעיר דרוהוביץ' - בה בילה אבי את מרבית שנות נעוריו ובחרותו עד עלותו ארצה.

הרגשתי מעין סגירת מעגל ומילוי חוב מוסרי לאבי.

חזרנו ארצה לאחר יומיים בעיר קייב המרשימה. העיר היחידה באוקראינה שממשיכה לצמוח ולהתפתח. עיר יפהפייה בה אפשר לבלות שבועות אחדים ועדיין לא לראות את כל חמדותיה.

חזרתי ארצה מאוקראינה, כאילו חזרתי מפלנטה אחרת. אני מאוד שמחה שהייתי שם ומאושרת שאני כאן.

אבן זיכרון לקהילת דרוהוביץ' בעמק הקהילות "בד ושם" בירושלים

המצבה שהוקמה ביער ברוניצה, "גיא ההריגה" של יהדות דרוהוביץ' והסביבה. הדלקתי במקום נר לזכרה של דודתי צילה וסיפרתי את סיפורה האישי.

אחרית דבר

ספר זה נכתב ביוזמתה של יונה מגל שאמרה :
"אני מניחה שאיש לא יתאר את תולדות אבותיי, על כן רואה אני חובה לעצמי להשאיר להם ציון, כדי שזכרם יישמר בהיסטוריה המשפחתית. רוצה אני שילדיי ובני משפחתנו הרחבה ידעו מה הם שורשיהם".

הספר מספר את סיפורו של יהודה כהן, יליד רוסיה, שחינוכו הביא אותו להגשמת החזון הציוני. היו בו מזיגה של גדולה וחולשות, שאיפה לנשגב ולפשטות. מאז עלייתו לארץ הוא נשא בלבו את הישגי התקומה מחד ומרירות על תקווה שנכזבה מאידך.

זכיתי שיונה תכניס אותי לעולמו של אביה, יחד עלעלנו ביומניו ובכתובים אחרים שהשאיר אחריו. באמצעותם הכרנו מעט את בני דורו של יהודה, שנטלו על שכמם את משימת בניין הארץ. את התקופה של החברה היישובית מלפני קום המדינה והתקופה שאחריה, שהיו שתי מערכות חברתיות ותרבותיות שונות בתכלית. היה זה סופו של עידן אחד וראשיתו של עידן אחר.

התרגשנו מהשפה והסגנון, בו ניסח את דבריו, המזכיר את ארץ-ישראל הישנה, התמימה והצנועה. ניסינו להבין את מהלך מחשבתו והדרך בה הלך. מהשיחות שהיו לנו במהלך העבודה, יונה דיברה בחיבה רבה על אביה ואמה. ביניהם הפרידה תהום של תרבות יהודית שהלכה לאיבוד והתרחקה עשרות מונים מדור הנכדים. ולכן אני מבינה היטב את רצונה לקרב אותם ולהביא בעזרת קטעי יומניו, ומסמכים נוספים ששרדו, את תמונת חייו משחר ילדותו. רק לאחר שיקראו – ישפטו.

כתיבת הספר ארכה זמן רב, ובמשך כל התקופה, נהניתי מהכנסת אורחים באווירה נעימה, צנועה וברוחב לב של יונה ובעלה צדוק. ותמיד הפרידה היתה קשה.

תודה לך יונה, התברכתי.
שלומית יהלום – עורכת הספר

ה' תש"ב (1941) חנוכה

בית

ה' תש"ב (1941) חנוכה

ה' תש"ב (1941) חנוכה

ה' תש"ב (1941) חנוכה

ח' תש"ב (1941) חנוכה

באתי לנצל כיוון ואפני הסדר השלול והנורא שהיה על הים
לא יפצנו מהאווירה רק חיבנו על הים ומה שזולה היתה
השמחה כאשר ראינו מרחוק את בתי חיפה השלוהים והיפים
הבטנו מרחוק על בית השכנין. כילדיון עתים חיבנו
לסירות שתואנה להוריצנו ואחרי שלשה ימים ערבי אחד בא
לקחת אותנו לקרנאין להתרחץ כאשר ישבנו כבר בסירה
והוריצנו מאוניתנו אשר הביאה אותנו לארץ אבותינו
הקדושה נצאנו על אצאת חיפה והנה ארץ מאצת אבות.